

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΤΟΣ ΙΔ'

ΑΡ. 164

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Θ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 'Η 'Ελλάδα δὲν πεθαίνει (ποίημα).
 ΦΟΙΒΟΥ ΔΕΛΦΗ Ποιήματα (ποίημα).
 Π. ΔΡΟΥΣΙΩΤΗ 'Αφιέρωμα (ποίημα).
 ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ 'Εθνική Λογοτεχνία (ἀπόψεις).
 Μ. ΡΟΥΣΣΙΑ "Ένας ἄσημος, ὁ Διάσημος, ὁ κ. Καθηγητῆς
 κί' ἡ Γυναίκα (διήγημα).
 Λ. ΓΙΑΝΝΙΔΗ Θὰ μὸυ λείψης τώρα.....—Δὲν ἔπρεπε νάρ-
 θης..... (ποιήματα).
 ΝΙΚ. ΚΛ. ΛΑΝΙΘΗ Λεόντιος Μαχαιρᾶς (μελέτη).
 Γ. ΠΑΠΑΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ .. Κυπριακὰ 'Εργατικὰ Τραγοῦδια (μελέτη).
 ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ᾠσμα ψαλλόμενον εἰς πλέξιμον στεφάνων (ποίημα).
 Μ. ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΗ .. 'Η Νεοελληνική Ποίηση τοῦ ΙΘ' αἰῶνα (μελέτη).
 EDEN PHILLPOTS (Μεταφρ. Μ. Φουσεντζίδη) Μιὰ μέρα, μιὰ ζωή (ποίημα).
 Μ. ΦΥΣΕΝΤΖΙΔΗ Howard Spring (σημείωμα).
 HOWARD SPRING .. (Μεταφρ. Μ. Φουσεντζίδη) Παραβολή (ποίημα).
 ΑΘ. ΜΕΡΕΜΕΤΗ 'Ο Κοραῆς ὡς ἐπιστήμων (μελέτη).

(Συνέχεια ὀπισθεν)

ΚΥΠΡΟΣ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1949

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Έτησία συνδρομή: Διά την Κύπρον 15 σελίνια.
Διά την Ελλάδα, Αίγυπτον και Άγγλιαν 1 λίρα.
Διά την Άμερικην και άλλαχοῦ 5 δολάρια.

Διευθυντής: **ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ**, Ὀδὸς Μυκηνῶν 3, Λευκωσία (Κύπρου).
Ίδρυτές : Κ. ΠΡΟΥΣΗΣ, ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΣ, Ν. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ.
Τυπογραφεὶα: «ΚΟΣΜΟΣ» Ἰω. Χ. Κυριακίδη, ὁδὸς Οὐρχανιῆ 7—10, Λευκωσία.

Συνεργασία, Συνδρομές, Ἐπιστολές, Ἐφημερίδες, Περιοδικὰ καὶ Βιβλία
νά στέλλονται στὴ διεύθυνση :

Ν. Κρανιδιώτην, Μυκηνῶν 3, Λευκωσία (Κύπρου).
Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται.

(Συνέχεια περιεχομένων)
ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Η ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ. **Κ. Προυσῆ**: Ἡ Κίνησι τοῦ βιβλίου στὴν Ἄμερικὴ.—**ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ. Κ. Σπυριδάκι**: Τὰ Ἀναγνωστικὰ Βιβλία.—**ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ. Κ. Σπυριδάκι**: Ι. Θ. Κακριδῆ. «Τὸ μεταφραστικὸ πρόβλημα» καὶ J. D. Beazley «Some Attic Vases in the Cyprus Museum».—**Κ. Προυσῆ**: Δανάης Τσοουκαλά «Τὰ Παραμῦθια τῆς Νεφέλης».—**Φ. Πετρίδη**: Λουκῆ Ἀκρίτα «Ἄρματωμένοι».—**ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ. Τ. Μ. Φ.**: Ἐκθέσεις, Θέατρο, Μουσικὴ, Διάφορα Νέα.—**ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ**: Ροδίων Μιχαηλίδης.—**ΕΙΔΗΣΕΙΣ**.—**ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ**.—**ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ**.

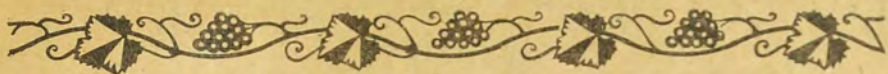
ΠΡΟΪΟΝΤΑ

Κ.Ε.Ο.

★ Εἶναι ἡ μάρκα ποῦ
ἀποτελεῖ ἐγγύησιν.

★
Α. Σ. ΑΡΑΟΥΖΟΣ

ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ : Λευκωσίας—Κυρηνείας

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ ΙΔ' — ΑΡ. 164

ΛΕΥΚΟΣΙΑ (ΚΥΠΡΟΣ)

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1949

Η ΕΛΛΑΔΑ ΔΕΝ ΠΕΘΑΙΝΕΙ...

Σμάρι λευκά περιστέρια οί ψυχές τῶν ἡρώων
κυκλοφέρουν στο γαλάζιο τῆς Ἑλλάδας χιθέρα.
Μέ ἀνήσυχο μάτι τοὺς γνῶριμους τόπους γυρεύουν,
τις κορφές καὶ τὰ θράχια, τις πλαγιές, τὰ λαγκάδια,
πού διαβῆκαν ζητώντας τὴν τιμὴ τῆς Ἑλλάδας.

Οἱ ἀχνοὶ τῶν αἱμάτων ἀναδεύουν ἀκόμη
σάν ἀγέρινο κῦμα ἀπ' τοῦ ἡλίου τὴ λαύρα.
Τὰ ὠραῖα κορμιά τους πού μέ τόσες ἐλπίδες
τὰ θρέψαν γιὰ νὰ πλάσουν χρυσοσνείρων γεννήτρες,
ἐδῶ κάτου τ' ἀφήκαν μέ περήφανη γνώμη
γιὰ νὰ μείνουν σημάδια τῆς τιμῆς τῆς Πατρίδας.

Μὰ τις δάφνες πού φυτρῶναν στο κάθε τους βῆμα
μαδημένες τις βλέπουν ἀπ' ἀνίερα χέρια,
πού ζητοῦσαν νὰ κρύψουν τὴ ντροπὴ καὶ τὴ γύμνια
ἐκείνων πού θαρροῦσαν γιὰ δικά τους ἀδέρφια....
Μαραμένα τῆς δάφνης τὰ φύλλα, περιγέλιο ἢ δόξα!
καὶ γενῆκαν οὐρλιάσματα λύκων οἱ δικοὶ τους παιᾶνες!

Θανάτου λεπίδι καὶ πάλι ἀπὸ γένηνα προδότρα
στὴν καρδιά κατεβαίνει Μεγαλόψυχης Μάνας.
Ὁ γαλάζιος χιτώνας σάν πορφύρα θαραίνει
ἀπ' τὸ δικό της τὸ αἷμα πού τὴ θρέχει ὀλοῦθε.
Γονατίζει καὶ πέφτει, μὰ ὀρθώνεται πάλι
καὶ περήφανη ρίχνει τὴ ματιά της σάν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ, πού γιὰ δίκη καὶ τιμὴ ἀνεμίξει.

Ἀπ' τὸν πόνο τους σκούζουν οἱ ψυχές τῶν ἡρώων
καὶ σάν γλάροι στριγγίζουν σὲ φουρτούνας μαυρίλα.
Τὰ λευκὰ τὰ φτερά τους τρεμοπαίζουν ἀπάνω
ἀπ' τὴ γαλάζια Μητέρα, πού τὸν ἴσκιο τους νοιώθει
στοργικὸ ἓνα χέρι τὴν καρδιά ν' ἀπαλαίνη....
Ναί, εἶναι Μιά ἡ Ἑλλάδα καὶ ποτὲ δὲν πεθαίνει!

Θ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Εἶναι ὠραῖο τὸ ποίημά σου αὐγὴ πού κεντᾶς
ἀπάνω στὴ χλόη,
πού γράφεις μὲ τὸ περπάτημα τῶν πουλιῶν,
τὸ κάρθουνο ἀπ' τὸ σύγνεφό σου
μὲ τὸ χέρι τοῦ τρελλοῦ τοῦ ζωγράφου....

Εἶναι ὠραῖο τὸ ποίημά σου πηγὴ
πού μόνη σου στὴ μοναξιὰ τραγουδᾶς
τὴν ὥρα πού σκύθουν νὰ πιοῦν τὰ πουλιά
στὴ λαγαρὴ γούρνα σου

κυτῶντας τὸν οὐρανό.....
Εἶναι ὠραῖο τὸ ποίημα πού γράφεις
ποιητὴ στὸν ἄνεμο, στὴ χλόη, στὸ νερό,
τὴν αὐγὴ καὶ τὸ δεῖλι,
τις νύχτες σου στ' ἀχνόφεγγα τὰ δάση
μὲ τις μυστηριακὲς λαλιὲς τῶν γρύλλων.....

Εἶναι ὠραῖο τὸ ποίημα πού γράφεις
στ' ἀλλάκια ποιητῆ τῶν ποιητῶν
μὲ τὸ κελάρυσμά σου,
τὴν ὥρα πού τὰ πουλιά τῆς ἐξοχῆς
τὸ κεφάλι τους σηκώνουν μ' ἔκσταση πάνω....

ΦΟΙΒΟΣ ΔΕΛΦΗΣ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

(Σὲ φίλο νεκρό)

Κι' ἂν σφράγισεν ὁ θάνατος τὰ φεγγοβόλα μάτια
Κι' ἀγκάλιασε ἓνα φέρετρο τὸ ἀσκητικὸ κορμί
Οὔτε τῆς θάλασσας μποροῦν κι' οὔτε τῆς γῆς τὰ πλάτια
Νὰ κλείσουν τὴν τιτανικὴ πού σὲ δονοῦσε ὀρμῆ.

Τί ἦταν ὁ λόγος 'σου χρυσὴ Χερουβικὴ ρομφαία,
Μιᾶς προφητόλαλης πηγῆς τὸ εὐφραντικὸ 'Ωσαννά,
Κι' ἡ σκέψη σου λαμπάδιζε σὰν νέου Προμηθέα
Τὸ φῶς, πού μιὰ λυτρωτικὴν αὐγὴ μᾶς προμηναῖ.

Κι' ὡς Ἀρχαγγελικὰ φτερὰ δονοῦσαν τοὺς αἰθέρες
Τὰ μυστικά σου ὀράματα καθάρια φωτεινά,
Ποὺ ἄστραψαν καὶ πυρπόλησαν καθὼς Ἰδέες—Μητέρες
Πλατωνικὲς, τῆς νειότης μας τὰ ὠχρὰ τὰ δειλινά.

Κι' ἂν σφράγισεν ὁ θάνατος τὰ φεγγοβόλα μάτια
Καὶ δέχτηκε ἓνα φέρετρο τὸ ἀσκητικὸ κορμί,
Στὸ πέρασμά σου σκίρτησαν καρδιὲς πού ἦσαν κομμάτια
Καὶ ξύπνησαν στὰ στήθη μας μιᾶς νέας ζωῆς παλμοί.

ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ ΔΡΟΥΣΙΩΤΗΣ

ΑΠΟΨΕΙΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Ὁ δέκατος ἕνατος αἰώνας εἶναι γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἡ ἀφειρητρία ὄχι μονάχα ἐνὸς ἐλεύθερου ἔθνικοῦ βίου, ἀλλὰ καὶ μιᾶς νέας φιλολογικῆς παράδοσης. Ἡ ἐξαιρετικὰ γεγονότα, πού διαδραματίστηκαν ὅλον αὐτὸν τὸν αἰώνα στὴν Ἑλληνικὴ πατρίδα δὲν ἦταν δυνατόν παρὰ νὰ συγκινήσουν τὴν καρδίαν τῶν ποιητῶν, νὰ σαγήνευσουν τὴ φαντασία τῶν διηγηματογράφων καὶ νὰ ἐμπνεύσουν στοὺς πνευματικούς ἀνθρώπους τοῦ τόπου ἰδέες ὑψηλές κι' εὐγενικὰ αἰσθήματα. "Ἐτοι—ὑστερα ἀπὸ αἰῶνες μαρσαμοῦ—ἀναθάλλει ὁ Ἑλληνικὸς Παρνασσὸς κι' οἱ Μοῦσες ξαναγυρίζουν ἄλλη μιὰ φορὰ στὸν Ἑλικῶνα. Ὁ Σολωμὸς, ὁ Κάλβος, ὁ Μαρκοράς, ὁ Βαλαωρίτης, ὁ Βικέλας, ὁ Παπαδιαμάντης, ὁ Καρκαβίτσας, ὁ Παλαμᾶς κι' οἱ ἄλλοι πρωτοπόροι τοῦ νεοελληνικοῦ πνεύματος ἀνασυνδέουν τὸ νῆμα τῆς παράδοσης, κι' ἐμπνεόμενοι ἀπὸ τὶς ἱστορικές περιπέτειες τοῦ ἔθνους, ὑψώνουν ἐπιβλητικὸ τὸ βᾶθος τοῦ νεοελληνικοῦ φιλολογικοῦ βίου. Τὸ ἔργο τους ἀποτελεῖ μιὰ θερμὴ κι' εὐγλωττὴ ἀπήχηση τῆς γόνιμης σὲ ἰδέες κι' αἰσθήματα ἐποχῆς μέσα στὴν ὁποία ζοῦν. Ἡ ἀγάπη γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ἡ ἀγάπη γιὰ τὴν ἐλευθερία, ἡ πίστη στὰ μεγάλα ἰδεώδη τῆς ζωῆς, ἀλλὰ καὶ ἡ συγκίνηση καὶ τὸ πάθος πού ἀπορρέουν ἀπὸ τὰ καθημερινὰ γεγονότα, ἀπὸ τὴν τραγικὴ σύγκρουση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴ μοῖρα του, διερμηνεύονται ζωηρὰ μέσα στὶς σελίδες τῶν πρώτων ἐκείνων Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ πεζογράφων.

Ἐκεῖνο ὅμως πού πλεονάζει σ' ὀλάκερη τὴ φιλολογικὴ παραγωγή—ἐνωθὴ τὴν Ἑλληνικὴ—τοῦ ἸΘ' αἰῶνα εἶναι ἡ ἀγάπη, ὁ θαυμασμός—τὸ πάθος, θὰ ἔλεγα—γιὰ κάθε τι Ἑλληνικόν. Μέσα στὰ ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ, τοῦ Μαρκορά καὶ τοῦ Κάλβου, μέσα στὰ πεζογραφήματα τοῦ Παπαδιαμάντη καὶ τοῦ Καρκαβίτσα, ἀλλὰ κι' ὅλων σχεδὸν τῶν ἄλλων λογοτεχνῶν τοῦ περασμένου αἰῶνα ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἡ ἰδέα πού κινεῖ, πού ἐνθουσιάζει, πού δημιουργεῖ. "Ὅλα ξεκινοῦν ἀπ' αὐτὴν καὶ ξαναγυρίζουν σ' αὐτήν. "Ὅλα ὑπάρχουν γιὰ τὴ ζοῦν μέσα στὸ αἰθέριο φῶς τῆς, γιὰ τὸ δονοῦνται ἀπὸ τὸ θερμὸ παλμὸ τῆς ἱστορίας τῆς, γιὰ τὴ εἶναι ζυμωμένα μὲ τὶς περιπέτειες καὶ τοὺς ἀγῶνες τῆς, τὶς ἀναζητήσεις καὶ τὰ ἰδανικά τῆς. Ἐξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα αὐτὴν πού ἀγωνίζεται, πού δοκιμάζεται, πού ὑποφέρει, πού θαδίζει ὅμως μὲ τὸ κορμὶ εὐθιγενῆς καὶ τὴν ψυχὴ ὄρθια δὲν ὑπάρχει—γιὰ τοὺς Ἕλληνας λογοτέχνες—τίποτε. Τὸ ἀποδείξει ἡ ἀποτυχία ὅλων ἐκείνων τῶν ποιητῶν καὶ πεζογράφων πού ἀναζητήσαν ἄλλοι τὰ ἰδανικά τους πού πρόδωσαν τὴ λαϊκὴ Ἑλληνικὴ παράδοση γιὰ νὰ ἐναγκαλιστοῦν τὴν ἄστικὴ πολυτέλεια τῆς Εὐρώπης. Οἱ στίχοι καὶ τὰ διηγήματα ὅλων αὐτῶν πέθαναν καὶ λησμονήθηκαν μέσα στὴν ἀσφικτικὴ ἀτμόσφαιρα τοῦ ψυχροῦ περιβάλλοντος τῆς Δύσης. Μακρυὰ ἀπὸ τὸ ζωογόνο Ἑλληνικὸν ἥλιο οἱ ἥρωές τους παράμειναν φαντάσματα κι' ὄπτασιες ἐνὸς μακρουτοῦ θολοῦ κόσμου, ἀγνωστοῦ καὶ ξένου πρὸς τὴ δικὴ μας νοοτροπία κι' ἀντίληψη. Τὸ ἔργο ὅμως τῶν ἄλλων, τὸ ἔργο ἐκείνων πού κινήθηκαν μέσα στὴν Ἑλληνικὴ περιοχὴ τοῦ πνεύματος, μέσα στὸ φυσικὸ κι' ἰδεαιτὸ Ἑλληνικὸ χῶρο ἐξήση καὶ θὰ ζήσει. Ἡ Ἑλληνικὸτητα εἶναι τὸ κύριο προσόν του, τὸ στοιχεῖο πού τὸ χαρακτηρίζει, ἡ δύναμη πού τὸ συγκρατεῖ. Καὶ τὴν Ἑλληνικότητα ἀκριβῶς αὐτὴ τὴ θρίσκουμε—ὅπως εἶπαμε—σ' ὅλα σχεδὸν τὰ ἀξιόλογα ἔργα τῆς λογοτεχνίας μας τοῦ ἸΘ' αἰῶνα.

«Αἱ ταλαιπωρία καὶ τὰ δυστυχήματα τῆς φυλῆς καὶ ἐν πεζῷ λόγῳ ἱστοροῦμενα εἶναι πάντοτε ποιήσις», ἔγραφεν ὁ Βαλαωρίτης. Πρὶν ἀπ' αὐτὸν ὁ Σολωμὸς δογματίζε : «Κλείσε μέσα στὴ ψυχὴ σου τὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ αἰσθανθῆς μέσα σου νὰ λαχταρίζῃ κάθε εἶδους μεγαλειο». Καὶ τὴν ἴδια περίπου ἐποχὴ ὁ Κάλβος ἔψαλλε στὶς Ὠδές του ἀποκλειστικὰ σχεδὸν τὴν Ἑλληνικὴν ἰδέαν, τὴν ἰδέαν πού ἀπορρέει μέσα ἀπὸ μιὰ θαθεῖα μιὰν ἀπεραντὴν ἀγάπην πρὸς τὴ γῆ, τὴ φροντίδα τῶν Θεῶν, τὴν Ἑλλάδα, τὴ μητέρα τῶν ἡρώων, τὴν «φίλην γλυκεῖαν πατρίδα του».

Ὁ πατριωτισμὸς αὐτός, πού εἶναι τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας τοῦ ἸΘ' αἰῶνα, δὲν εἶχε μέσα του τίποτε ὅ

σωθινιστικό, τίποτε τὸ μισόξeno. Οἱ ἀναγεννώμενοι “Ἕλληνες δὲν ὑποτίμησαν διόλου τὸν τρίτον παράγοντα τῆς νέας ἐθνικῆς τους ὑπόστασης : Τὰ στοιχεῖα δηλαδή τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ, πού τοὺς ἐξασφάλιζαν μιὰ σημαντική, μιὰν ἰσότημη θέση μέσα στὰ πλαίσια τῆς νέας Εὐρωπαϊκῆς ἐθνικῆς οἰκογένειας. Τὰ στοιχεῖα ὅμως αὐτὰ τὰ πήρανε καὶ τὰ προσαρμόσανε στὴ δική τους παράδοση : τὴ διπλὴ κληρονομία, πού ἀποτελοῦσε τοὺς ἄλλους δυὸ θεμελιώδεις παράγοντες τοῦ νεώτερου ἐθνικοῦ θίου τῶν Ἑλλήνων : τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνική, καὶ τὴ μεσαιωνικὴ Βυζαντινὴ Χριστιανικὴ παράδοση. Μέσα ἀπὸ τὶς τρεῖς αὐτὲς δυνάμεις, μέσα ἀπὸ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς παράγοντες πήγαξε ἡ συνισταμένη τοῦ νεώτερου Ἑλληνισμοῦ, αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ Ἑλληνικὴ Ἰδέα. Αὐτὴ τὴν ἀνώτερη, τὴν ἠθικὴ καὶ πνευματικὴν Ἰδέα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πού πήγαξε ἀπὸ τὴν αἰσθησιμότητα καὶ τὴν ἀγάπη τῆς σύγχρονης Ἑλληνικῆς πραγματικότητος τραγούδησαν ὁ Σολωμός, ὁ Κάλβος, ὁ Βαλαωρίτης κί οἱ ἄλλοι. Ὁ πατριωτισμὸς τους δὲν ἔμεινε στὸ χαμηλὸ ἐπίπεδο τῆς ρητορείας ἢ τῆς ἐθνικιστικῆς κενολογίας. Προχώραρε στὴν ἀνώτερη σφαῖρα τῆς ἰδέας ἢ μεταοισιώθηκε σὲ συγκίνηση, σὲ πίστη, σὲ πάθος, σὲ τέχνη ἀληθινή. Καὶ τοῦτο, γιατί οἱ λογοτέχνες ἐκεῖνοι ἦταν εἰλικρινεῖς πατριῶτες, γνήσιοι Ἕλληνες κί ἀνώτεροι ἄνθρωποι.

Ἀκολουθώντας τὸ παράδειγμα ἐκείνων κί οἱ πρῶτοι Κύπριοι ποιητὲς καὶ δραματογράφοι τοῦ τέλους τοῦ 19 αἰῶνα καλλιέργησαν στὴν Κύπρο τὴν πατριωτικὴ λογοτεχνία. Ὁ Θεμιστοκλῆς Θεοχαρίδης, ὁ Ἰωάννης Καραγεωργιάδης, ὁ Βασίλης Μιχαηλίδης, ὁ Δημ. Λιπέρτης κί ἄλλοι διερμήνευσαν μὲ ἀπλότητα καὶ πίστη τὸν ἐθνικὸ παλμὸ καὶ τὴν ἀδιάσειστη θέληση τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ ν’ ἀποκτήσῃ τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησία του. Τὰ ποιήματα ἢ τὰ δράματα τῶν πῶ πολλῶν ἀπ’ αὐτοὺς πιθανὸν νὰ μὴ ξεπεράσαν τὰ ὅρια τῆς μετριότητος, κί ὁ πατριωτισμὸς νάμεινε μέσα στὴν ἀδύναμη ἐμπνευσή τους ἀπλῆ διάθεση κί ἀμετουσίωτη ποιητικὴ ἰδέα. Κί ἔτσι ὅμως ὁ πατριωτισμὸς τους ὑπῆρξεν ἀγνὸς κί ἡ διάθεσή τους εἰλικρινῆς καὶ αὐθόρμητη.

Ἡ πατριωτικὴ αὐτὴ παράδοση συνεχίστηκε στὴν Κύπρο ὡς λίγο ὕστερα ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τοῦ αἰῶνα μας, ὅποτε οἱ Κύπριοι λογοτέχνες—ἐκτὸς ἀπὸ ἀσήμαντες ἐξαιρέσεις—ἀκολουθήσανε κί αὐτοὶ τὴ στροφή πού σημείωσε ἡ λογοτεχνικὴ ζωὴ στὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα. Ὁ Ἑλληνικὸς πνευματικὸς κόσμος βάλθηκε τότε μὲ μεγάλες δρασκειλές—ἀσθμαίνοντας καὶ σχεδὸν λιποθυμώντας—νὰ φθάσει καὶ νὰ ξεπεράσει—ἀν ἦταν δυνατό—τὴν Εὐρωπαϊκὴ διάνοση καὶ τέχνη, πού ἦταν προϊόν μακρᾶς πνευματικῆς παράδοσης καὶ μακροῦ ἐλεύθερου ἐθνικοῦ θίου. Τὸ ἀπότομο ἐκείνο ἄλλα ἔφερε—ὅπως ἦταν ἐπόμενο—μιὰ κάποια διασάλευση στὴν ἰσορροπία τῶν ἐθνικῶν καὶ πνευματικῶν ἀξιῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ βίαιη ἀπόσπαση τοῦ Ἑλλήνα συγγραφέα ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ μύθου καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἰδέας ἐκλόνησε τὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ κοινοῦ πρὸς τὴν πνευματικὴν ἡγεσία του κί ἀφαίρεσε ἀπὸ τοὺς πνευματικοὺς ἐργάτες τοῦ τόπου τὴν ἀνεση καὶ τὴν εὐχέρεια, πού χαρίζει στὴν καλλιτεχνικὴ ἐπεξεργασία μιᾶς ἰδέας ἢ εἰλικρινείας τῆς σύλληψης, ὁ αὐθόρμητισμὸς τῆς ἐμπνευσης καὶ τὸ πηγαιεῖο τῆς αἰσθητικῆς συγκίνησης.

Οἱ περισσότεροὶ συγγραφεῖς μας θεώρησαν τότε ταπεινὸ καὶ εὐτελὲς νὰ γράφουνε πατριωτικοὺς στίχους ἢ πατριωτικὰ διηγήματα καὶ δράματα. Τὸ εἶδος αὐτὸ ἀφέθηκε γιὰ τὴν παιδικὴ φιλολογία, κί οἱ μεγὰλοι ἐπιδόθηκαν σὲ κοσμοπολιτικὲς ἰδέες, σ’ ἀφηρημένους τεχνοτροπίες, σ’ ἀκαθόριστες καὶ συγκεχυμένες ἀναζητήσεις μέσα στὴν περιόχῃ τὸ ἰκαθαρὸ πνεύματος. Ἡ γῆ μας, πού ἐνέπνευσε μὲ τὴν ὀμορφίαν τῆς τᾶ ἀριστουργήματα τῆς παγκόσμιας λογοτεχνίας, τὸ φῶς μας, τὸ Ἑλληνικὸ φῶς πού πλαισίωσε ἕνα Παρθενῶνα, οἱ θάλασσές μας, πού ταξίδεψαν τὰ ὄνειρα τοῦ πῶ ἐφευρετικοῦ καὶ πῶ ποιητικοῦ λαοῦ τοῦ κόσμου, οἱ ἄνθρωποι μας τέλος, πῶναι ἀπὸ τὴν ἴδια ράτσα τῆς μεγάλης ἐκείνης φυλῆς πού ἀνάδειξε ἕναν Αἰσχύλο κί ἕνα Σοφοκλῆ, κρίθηκαν κατώτερα τῆς μεγαλέπνευσης καλλιτεχνικῆς ἰδιοσυγκρασίας τους. Κί ἡ λογοτεχνία μας—ἡ Ἑλληνικὴ λογοτεχνία—ἔχασε μὲ τὸν καιρὸ τὸν πατριωτικὸ, τὸν ἐθνικὸ χαρακτήρα της, τὸ χαρακτήρα πού εἶχε σ’ ὀλάκερο σχεδὸν τὸ 19 αἰῶνα.

Εἶναι ἀλήθεια πῶς οἱ πολιτικὲς καὶ κοινωνικὲς συνθήκες τῆς ἐποχῆς μας εἶναι πολὺ διάφορες ἀπὸ κείνες τοῦ 19 αἰῶνα. Νέοι παράγοντες στὸ ἀναμε-

ταξύ ἔχουν διαφοροποιήσει τὴ νεοελληνικὴ κοινωνία, ποὺ ἔπαψε πιά νὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ χωρικούς μονάχα καὶ ἀγρότες—ὅπως ἄλλοτε—κι' ἔχει δημιουργήσει στὰ σπλάγχνα τῆς τὶς ἀντιθέσεις τῶν σύγχρονων ἀστικῶν κοινωνιῶν. Δὲν ἔπαψε ὅμως γι'αὐτὸ ἡ κοινωνία μας νὰ εἶναι Ἑλληνική. Ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν ἔμεινε ποτὲ προσηλωμένος σὲ μιὰ ὀρισμένη ἐποχὴ. Ἐξελίσσεται, μεταπλάθεται, μεταμορφώνεται, οὐδέποτε ὅμως χάνει τὴν οὐσία του. Ἔτσι κ' ἡ ἔννοια τῆς πατρίδας, κ' ἡ ἔννοια τοῦ ἔθνους, κ' ἡ ἔννοια τῆς ἐθνικῆς λογοτεχνίας. Ἐθνικὸ εἶναι ὅ,τι εἶναι ἀληθινό, γιὰ νὰ θυμηθοῦμε τὰ λόγια τοῦ ποιητῆ. Κι' ὅταν λέμε σήμερα πατριωτικὴ ποίηση καὶ πατριωτικὴ λογοτεχνία δὲν ἐννοοῦμε βέβαια νὰ ξαναγυρίσουμε στὴ φουστανέλλα καὶ τὸ κarioφίλλι. Αὐτὸ εἶναι ἀναχρονισμὸς κι' ὄχι πατριωτισμὸς. Ἀναχρονισμὸς ποὺ ὀδηγεῖ στὴ λογοκοπία, ποὺ ὑποβάλλει τὴν κενολογία κι' ἀποτελεῖ τὴ μεγαλύτερη μάλιστα τοῦ ἔθνους μας. Τὸ περιεχόμενο τοῦ «πατριωτισμοῦ» εἶναι ἀναπόσπαστα συνδεδεμένο μὲ τὶς παραδόσεις ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ προβλήματα, τοὺς πόθους, τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ λαοῦ ποὺ ἀποτελεῖ τὴν πατρίδα. Κι' αὐτὰ τὰ προβλήματα, αὐτοὺς τοὺς πόθους, αὐτὰ τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ συμφέροντα καλοῦνται σήμερα οἱ Ἕλληνες λογοτέχνες νὰ μελετήσουν, νὰ ἀγαπήσουν, νὰ μετουσιώσουν σὲ ἰδέες καὶ σύμβολα. Σύμβολα καὶ ἰδέες Ἑλληνικές, ποὺ ἀπορρέουν ἀπὸ τὴ σύγχρονη ἐθνικὴ πραγματικότητα κι' ἐξυπηρετοῦν, πρῶτα ἀπ' ὅλα, αὐτήν.

Μιά τέτοια προσπάθεια ἐγίνε πρὶ λίγα χρόνια στὴν Ἑλλάδα. Μερικοὶ συγγραφεῖς πέτυχαν τότε τὸ σκοπὸ τους. Ἄλλοι ὅμως παρανόησαν τὴν οὐσία τῆς ἐπιδιώξεως τους κι' ἔμειναν προσηλωμένοι στοὺς ἑξωτερικοὺς τύπους καὶ τὴν φραιλόγη μὰ κενὴ φρασεολογία μιᾶς «κατ' ἐπίφασιν» ἐθνικῆς σύνθεσης.

Σήμερα τόσο οἱ συνθήκες τῆς ἐλευθέρης Ἑλλάδας ὅσον κι' οἱ ἰδιαίτερες συνθήκες τῆς Κύπρου ἀπαιτοῦν μιὰ πιὸ συγκεκριμένη καὶ πιὸ σαφὴ πνευματικὴν καθοδήγηση. Κι' ἄλλη λύση δὲ βλέπω ἀπὸ τὴν ἐπιστροφή στὴν «ἐθνικὴ, τὴν πατριωτικὴ» λογοτεχνία, μὲ τὴ σημασία τοῦ ὄρου ποὺ δώσαμε λίγο πρωτότερα. Τὸ πατριωτικὸ στοιχεῖο στὴ λογοτεχνία δὲν μπορεῖ καὶ δὲν πρέπει ποτὲ νὰ θεωρεῖται σὰ ξεπερασμένη μὸδα. Πρέπει τὸ ἐναντίο, προσαρμοσμένο στις νέες ἐθνικὲς συνθήκες καὶ μετουσιωμένο σὲ πραγματικὰ ἀνώτερες αἰσθητικὲς μορφές νὰ ἀποτελεῖ τὴν ἀφειτηρία καὶ τὴ βάση ὄλων τῶν πνευματικῶν μας ἐκδηλώσεων. Διαφορετικὰ ὑπάρχει κίνδυνος τόσο ἡ πνευματικὴ ὅσο κ' ἡ ἐθνικὴ μας ζωὴ νὰ θυθιστοῦν σὲ σκοτεινὸ χάος καὶ σύγχυση.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

ΕΝΑΣ ΑΣΗΜΟΣ, Ο ΔΙΑΣΗΜΟΣ, Ο κ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΙ Η ΓΥΝΑΙΚΑ

I

"Ενας άσημος, ό διάσημος, ή έρωτοχτυπημένη γυναίκα και ό κ. Καθηγητής, βρέθηκαν ένωμένοι μέσα σέ τέσσερις τοίχους. Τέσσερα πλάσματα και γύρω τους νά γυρίζει ό κόσμος. Τώρα ή τάξη είναι νά τους περιγράψω. Καιρός χαμένος. Βρίσκονται κάθε ώρα στη ζωή. Ό καθένας τους ξέρει.

Ό διάσημος είναι σαν τόσους άλλους. Ό άσημος δέν αξίζει νά πείς άλλο, παρά ότι αγαπά κρυφά την έρωτοχτυπημένη γυναίκα. Για τή γυναίκα δέ θά πώ τίποτα. Άλλάζει. Κι' ή ίδια δέν ξέρει την καρδιά της. Αυτήν τη στιγμή λέει στον κ. Καθηγητή :

— Πατέρα! Τί θά γινόμε ; Ζεί προσηλωμένος στον πόθο του (κι έδειξε μιάν κλειστή θύρα). Έγώ σ' εκείνον. Όσοσο οί μέρες περνούν. Τά χρόνια πού μάς μένουν λιγότερα. Θ' άσπρίσουν τά μαλιά μου. Όλοένα πιό στενά μάς σφίγγει τó άγχος τού άπραγατοποιήτου. Κι όμως, πατέρα, ό άντρας μου έχει μεγάλη αξία. Όλος ό κόσμος τó ξέρει. Πότε πιά θά δώσει τó έργο πού καρτερά και λαχταρούμε όλοι ;

Ό κ. Καθηγητής άκουε κρατώντας τó μυτερό γένι μέσ στη χλωμή του φούτα. Είχε μέτωπο τρουλωτό, μικρούτσικα μάτια, πολύ διαπεραστικά.

— Τί τόν κινεί και τί τόν σταματά, πατέρα ;

— Αυτό άκριβώς πρέπει νά μάθουμε. Τί τόν κινεί και τί τόν σταματά.

— Όυτε οί μελέτες σου ουτε οί θεωρίες θά μάς τó μάθουν. Κάτι άλλο χρειάζεται. Άποφασιστικό. Πού νά λύνει δεσμά και νά ξανοίγει δρόμους.

Ό κ. Καθηγητής δέ μιλούσε.

— Μίλησε πατέρα! Τί σκέφτεσαι ; Πές μιá λέξη !

Στην κραυγή της γυναίκας, ό σοφός άνοιξε μέ δυσκολία τó στόμα και είπε : Για νά σπειρεί πρέπει νά θερίσει.

— Θέλεις νά πείς : για νά θερίσει νά σπειρεί.

— Όχι. Για νά σπειρεί πρέπει νά θερίσει. Πρέπει νά έχει ό ίδιος, για νά δώσει. Ν' άποθηκεύσει μέσα του σπόρο.

— Ό,τι παράγγειλες τó κάναμε, πατέρα. Είπες νά δοκιμάσει τή στέρηση, τήν πείνα....

Πόσοι δέ βρήκαν έτσι την αρχή τού δρόμου τους, σκεφτόταν ό κ. Καθηγητής κι έφερνε μέ τó νού τά όνόματά τους, ένώ ή γυναίκα μοιρολογιόταν :

— Μέσ στο πλούσιο μας σπίτι, έζησε μήνες μέ νερό και ψωμάκι. Κι έγώ πού τόν αγαπώ νά έχω τó άθάνατο, άχ τί θυσία! Είπες νά ζήσει τή φύση. Κι αυτό πάει στα χαμένα. Κι όμως φέραμε στα πόδια του τά δάση, τά πουλιά, τó νερό και τόν ήλιο. Κοίταξε!

"Άνοιξε διάπλατη άγκάλη κι έπαιξε τó στητό λεπτό κορμί της, δεξιά ζερβά, πάνω στα ένωμένα μικρά της ποδάρια. Τά μάτια τού κ. Καθηγητή σύρθηκαν πίσω από τήν κίνηση της γυναίκας κι ήταν ν' άπορήσει για όσα βλέπαν. Κλαριά από έλατα και πεύκα στους καναπέδες, κερφωμένα στους τοίχους. "Ενας άχτιδωτός πορτοκαλίσ μοιρασμένος ήλιος, άκουμπούσε στον παραστάτη μιás θύρας. Μέσα σέ καφάσια άργοβαρυνιόνονται λυγμικές τρυγώνες και πέρδικες πλουμισμένες. Ψάρια άσημοζούν σέ νερογλόμπους κι ή βρύση γάργαρα σπαταλιέται σέ μιάν πέτρινη γούρνα. Στη γωνιά ένα βουνάρι χώμα, τόσο φυσικό πού άρχισε νά σκουλικιάζει!

— Πάνω σ' αυτό τó χώμα κάθεται και καρτερά. Γιατί, πατέρα, άργεί ή έξαίσια ώρα ;

Ό κ. Καθηγητής έτριψε τó μυτερό του γένι και είπε :

— "Ας δοκιμάσουμε και τή μόνωση. Μπορεί νά ώφελήσει.

**

Μόλις έμεινε μόνη, ή έρωτοχτυπημένη γυναίκα, φώναξε : Γιάνη ! Ό Γιάνης ξεκόλλησε, σαν ξυλογραφία, μέσα από τήν κώχη τού τοίχου και πήγε κοντά της. Κυρά μου.

— Καλά πού σ' έχομε και σένα. Άπό τή μέρα πού σ' έφερε δώ μέσα ό

πατέρας, σβήνεις για να φέξει ή ζωή μας.

Ν' αλλάξω πάλι το χῶμα, κυρία ; Νά το ποτίσω, ίσως σκάσει κανένα σποράκι ;

— "Όχι. Αὐτά ὅλα θά φύγουν. Θά δοκιμάσομε ἄλλο.

— "Ὡ, πῶς τὸν ἀγαπάτε !

— Ναί, τὸν ἀγαπῶ. Τί δέ θά ἔδινά...

— "Ἔτσι εἶναι. Πρέπει νά δώσει κανεὶς γιὰ νά πάρει.

— Κι ὅμως, ὁ κ. Καθηγητής, ὁ πατέρας, λέει τὸ ἐναντίο. Ἄλλὰ ἄς δώσω.

Νά τὰ δώσω ὅλα. Τὰ πλούτη μου, τίς μέρες καὶ τίς νύχτες. Τὴν ἔμορφιά μου, τὰ νιάτα. Τὴ ζωὴ μου τὴν ἴδια.

Ἐπείτα ὁ Γιάννης τὴν κοίταξε μὲ ἥμερο μάτι. "Ἐλεγε «τὴ ζωὴ μου» κι ἔριχνε πίσω τ' ἀνέρο κεφάλι, μπροστὰ τὸ μαλακώτατο κόρφο. Ἦταν σὰ μέλισσα. Καστανὴ καὶ χνουδάτη. Μπουκλωτὰ τὰ μαλιά — τὸ φῶς τῶν ματιῶν ἀσημένιο. Μὰ ἐκεῖνο πού πιόπορο σ' αὐτὴν ἀγαποῦσε ὁ ἀσημαντὸς Γιάννης, ἦταν ἡ λιγερὰ δα τῆς μέσης. Ἡ ἐρωτοχυτημένη γυναίκα, δὲν τοῦ ἔδωσε σημασία. Πο-τέ δὲν τοῦ ἔδινε σημασία. Τὸν ἔβλεπε σὰ μιὰ λεπτομέρεια ἀσημαντὴ μὲς στὴν ἀχόρταγὴ ζωὴ τῆς. "Ἐναν ἄνθρωπο πενιχρό, μὲ πενιχρὸ ρόλο. Τέτιον τὸν ἔβλεπε. Γι' αὐτὸ στεκόταν πάντα μ' ἀναμελιὰ μπροστὰ του. Καὶ τώρα, μὲ τὰ χέρια χαμένα μὲς στὰ σγουρὰ μαλιά τῆς μιλά καὶ λέει :

— Ἀπὸ σήμερα ἡ μεσόπορτα αὐτὴ θά μένει κλειστή. Ὁ ἀντρας μου δὲ θά βλέπει κανένα. Μονάχα ἕνας μακρινὸς, ψίθυρος τοῦ κόσμου θά φθάνει σ' αὐτιά του καὶ ἡ ζωὴ γι' αὐτὸν θά πέρνῃ σὰ σκιά πάνω σὲ θολὸ τζάμι. Ἐσὺ ὡστόσο θά τ' ἀναλάβεις ὅλα. Θά κάνεις σὰ νὰ ἦσθαι ὁ ἴδιος ὁ διάσημος ἄνδρας. Θά τὰ ἔχεις καλὰ μὲ τοὺς δημοσιογράφους, τοὺς κριτικούς. Θά φροντίζεις νὰ φαίνεται, ν' ἀκούεται, νὰ μὴν τὸν ξεσηνηθοῦν. Καὶ χάδεψε ἀπαλά τὸ ξύλο τῆς κλειστῆς θύρας.

Σὰν ἔμεινε μόνος ὁ ἀσημαντὸς Γιάννης, φώναξε τὸν περβολάρη :

— Μπάρμπα !

Ἐπείτα ὁ Μπάρμπα φανερώθηκε ἀμέσως. Εἶχε χοντρά μάγουλα, γιαλιστὰ, καὶ καλόκαρδη ὄψη πολὺ ἰδρωμένη. Μαζὶ οἱ δύο τοὺς τράβηξαν τοὺς κόκινους μπερνετέδες καὶ φάνηκε ἀπὸ τὴ τζαμόπορτα ὁ κήπος. Κουβάλησαν ἔξω πρσιανίδες καὶ γλάστρες. Γύμνωσαν ἀπὸ τὰ κλαριά τοὺς τοίχους.

— Τί θά γίνουν τὰ ψάρια ; ρώτηξε ὁ περβολάρης.

— Τηγανιτὰ γιὰ τὸ βράδυ. Πάρε ἀπ' ἐδῶ τὸν ἥλιο.

Ἐπείτα ὁ περβολάρης φορτώθηκε καρτερικά τὸ βαρὺ ξύλενο ἥλιο.

— Καὶ τὰ πουλιὰ ;

— Στὴ σάρα ἢ θραστὰ μὲ ρύζι.

Ἐπείτα θάρθηκαν νὰ σηκώσουν τὸ χῶμα. Φτυαρίζε ὁ ἕνας, κουβαλοῦσε ὁ ἄλλος, κάδο μέσα κάδο ἔξω, ἄδειο ἢ γιομάτο.

— "Ἄν κι αὐτὴ δὲν εἶναι δουλιὰ γιὰ σένα, κυρ Γιάννη, εἶπεν ὁ περβολάρης. Ἄλλὰ ἔτσι τὰ κάνουν πάντα σ' ὅσους ἔχουν ἀνάγκη. Μπήκες γιὰ γραμματικὸς, ἰδιαιτέρως τοῦ ἀφέντη καὶ σιγὰ σιγὰ σοῦ τὰ φόρτωσαν ὅλα. Κρατᾶς τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ σπιτιοῦ, ψωνίζεις, ξεθερμαίνεις, γράφεις τὰ γράμματα ὅλης τῆς οἰκογένειας. Τί νὰ πρωτοπροφθάσεις κακομοίρη ; Πότε θά ἔρεις κι ἐσὺ καιρὸ, νὰ νοιαστεῖς τὸν ἑαυτὸ σου ;

Ἐπείτα αὐτὰ τὰ ἔλεγε καλόκαρδα, ὄχι σὰ γρίνια. Ἡ γρίνια δὲν ταιριάζει στὰ γυαλιστὰ παχιὰ μάγουλά του.

— Δὲν πειράζει, μπάρμπα, δὲν πειράζει, παρηγορήθηκε ὁ Γιάννης, μὲ χλωμὴ φωνή. Αὐτὸς νὰ εἶναι καλὰ (κι ἔδειξε τὴν κλειστὴ θύρα). "Ὅσο γιὰ μένα..... χμ, ἐγὼ δὲν ἔχω ταλέντο. Κι ἂν καμιά φορὰ μουντζουρῶσω καὶ κανένα χαρτί, εἶναι γιὰ γοῦστο καὶ πᾶει στὰ χαμένα.

— Καὶ τοῦ λόγου σου! ; Ἀλήθεια ; Γράφεις κυρ Γιάνη ; Σὰν τὸν ἀφέντη.

Μιὰ πρόσχαρη περιέργεια κυβέρνησε τὴ χοντρὴ ὑπαρξὴ τοῦ περβολάρη. Ἀκούμπησε πάνω στὸ φτυάρι καὶ γούρλωσε ἀπληστα μάτια.

— Μὰ τί γράφετε ἐπὶ τέλους, παναπεῖ, γιὰ νὰ δοῦμε ; Ξήγησέ μου τα μιὰ φορὰ κι ἐμένα. Κάτι τέτια, ξέρεις μ' ἀρέσουν.

Κι ὁ Γιάννης, μὲ ἀξιοπρέπεια, ἔδειξε τὴν κλειστὴ θύρα.

— Γράφω τὴν ἱστορία του.

— Χά! Χύ! Κάνε γοῦστο. Γιὰ διάβασέ τη νὰ σπάσομε κέφι.

Κι ἀλήθεια, μὲ τὸ Γιάνη ἦταν νὰ σπᾶς κέφι. Γιατὶ στὰ λόγια τοῦ περβολάρη ἡ ὄψη του γιόμισε φῶτα, τὸ σάλιο χάθηκε ἀπὸ τὸ στόμα, τὰ χεῖλια πήραν νὰ τρέμουν κι ἡ τρεμουλά βρῆκε γρήγορα τὸ ἄρθρο τῆς καρδιάς. Πῆρε νὰ τρέμει κι ἡ καρδιά του. Παραπατώντας πήγε ἴσαμὲν τῆς γωνιά, ἐκεῖ στὴν κώχη τοῦ τοίχου, παραπατώντας ἀνάδεψε τὰ χαρτιά του κι ἤρθε πίσω ἄλλος ἄνθρωπος. Κρατοῦσε στὸ χέρι αὐτὰ πού εἶχε γράψει. Νάτα!

— "Ἄντε, διάβασέ τα, γειά σου !

Κι ὁ Γιάνης διάβασε μὲ στόμφο πρῶτα τὸν τίτλο: "Ἱστορία ἐνὸς γαϊδάρου.

— Χά! Χώ! Καλὰ τὰ κατάλαβα ἐγώ.

Ἐπεὶ περβολάρης γελοῦσε ὀλόκληρος. Γελοῦσαν οἱ ὦμοι του. ἡ κοιλιά του, τὰ πονηρά μᾶτια, τὰ κοντόφάρδα χέρια, πού τὰ χτυποῦσε δυνατὰ στὰ μεριά του. Ὁ Γιάνης ὥστόσο ἄρχισε νὰ διαβάζει, μὲ δυσανάλογα βαθύπαλη γωνὴ γιὰ τὸ εὐτράπελο ὄμα :

Μέσα σὲ μὲς στάνη ἦρθε στὸν κόσμο ἓνα γαϊδουράκι. Εἰσώρισε ἀμέσως ἀπὸ τὸ κοιλιά τ' ἄρνια — τόλεγε ἢ παιχνιδιάρη καρδιά του! Γρήγορα στερεώθηκε στὰ πόδια του κι ἄρχισε νὰ παίζει. Πὰ πηδᾶ, νὰ κλωτσᾶ, ν' ἀρπάζει τὰ πιὸ τρυφερά θλαστάρια... Τ' ἀφιλότιμο! Λέει μιά μέρα ὁ ἀφέντης, θὰ μᾶς κάνει ζημιὰ καὶ τοῦ ἔβαλε κλάπα. Καὶ μὲ τὰ πόδια δεμένα, ἀκόμα χαιρόταν ὀρηκτικὰ τῆ ζωῆ του. Κυλιόταν στὸ χῶμα, τέντωνε τ' αὐτιά, κι ἀγκάνιζε πίσω ἀπὸ κάθε περαστικὴ γαϊδούρα... Τότε εἶπεν ὁ ἀφέντης: Καίρὸς γιὰ σαμᾶρι. Τὸ σαμᾶρι εἶναι βαρὺ, τὰ λουριά σκληρὰ μὲς στὰ κέλια, ἡ μουτριά τυραννικὴ γύρω ἀπὸ τὸ στόμα. Τὸ γαϊδουράκι κλωτσοῦσε. Νοσταλγεῖ τὸ βυζί, τὸ λιθαδί, τὰ λυτὰ του ποδάρια, τὴν τρυφερὴ συντροφιά τῶν ἀρνιῶν, τὰ ὄγρα χαντάκια. Αὐτὰ ὅμως πάνε γιὰ σένα, φτωχὸ γαϊδουρί. Τώρα μόνον γομᾶρι, ἄχυρο, σταῖλο καὶ σπᾶνια, πού καὶ τοῦ λίγο κριθᾶρι. Κι ἂν πεισμώνσεις, ἂν κλάψεις ἔχει καὶ ζυλό. Μὲ τὸν καιρὸ τὸ κεντρί πλήγιασε τὰ ψαχνά του. "Ἐπειτα κάμαν κάλο. Τώρα πιά ἔχει συνηθίσει. Σπᾶνια κλωτσᾶ. Δὲν παραπονιέται. Τραβᾶ βαρῶς φορτωμένο μακρινούς καὶ ἄγνωστους δρόμους. "Ἐχει γεροντικὴ ὄψη καὶ σοφὸ ἡμέρο μάτι.

Ἐπεὶ περβολάρης δὲ γελοῦσε πιά. "Ἀκουγε ξαφνιασμένος. Ἀκόμα κι ἡ ἀναύγεια τοῦ γέλιου εἶχε ἀπὸ τὴν ὄψη του σθῆσει. Καλὰ τὰ παραστείνει ὁ Γιάνης, ψουφούρισε. "Ἰδιὰ ἡ ζωῆ... δὲν πρόλαβε νὰ πεί, μου, τοῦ ἡ σοῦ γιατί ὁ κ. Καθηγητῆς, πού εἶχε πρὶν λίγο προβάλει κι ἄκουγε μὲ τὰ δάχτυλα ἀκίνητα μὲς στὴ φωλιά τοῦ γενιοῦ, ἔμπηξε τῆ φωνῆ :

— Ἀχάριστε! Χαμένο κορμί! Σ' ἔφερα δῶ μέσα γιὰ νὰ μὴν πεινάσεις κι ἐσύ μὲ διαπομπέσεις ;

"Ἄδικα προσπᾶθησε ὁ Γιάνης νὰ τοῦ ἐξηγηθεῖ. Ὁ γεροσοφὸς δὲ σήκωνε ἐξηγήσεις. Προχώρησε, τοῦ ἀστράψε ἓνα μπάτσο καὶ εἶπε : "Ο,τι σοῦ ἀξίζει.

II

"Ἡ σκηνὴ ἔχει ἀλλάξει. Τώρα τὸ σπῆτι τοῦ διάσημου ἄνδρα, δείχνει καθαυτὸ σπῆτι διάσημου ἄνδρα. Ὑπάρχει κι ἡ προτομὴ του. Στὸ βάθος ἡ τζαμπορτα εἶναι ἀνοιχτὴ πάνω σ' ἓνα πολὺ ρωμαντικὸ φόντο. Ἡ μεσοπορτα πάντα κλειστὴ κι αὐτὸς ἀπὸ πίσω γιομίζει κάθε χῶρο μὲ τὴν ἀπουσία του. Καὶ κόσμος... λογιῆς κόσμος. Νὰ μπαίνει... νὰ θγαίνει... μὲ λαφριά πατιά, σθηστὴ λαλιά, μάτι ξαναμένο. Τοῦς κατέχει ὄλους ὁ σεβασμὸς κι ὁ φόβος, σὺν πίσω ἀπὸ τὴν κλειστὴ θύρα γυναίκα πού γενᾶ ἢ πλάσματος πού πεθαίνει. "Ἐκεῖ εἶναι ὁ σοφὸς κι ἡ ἔρωτοχτυπημένη καὶ μιά δουλίτσα. Ἡ δουλίτσα — τὴ λὲν Μαριγῶ — εἶναι ἀγαθούλα, καθαρὴ καὶ σφιχτοχτεινισμένη. Κρατᾶ δυὸ τρία κουμπιά καὶ τὰ δείχνει τοῦ Γιάνη. Ἀμέσως ἀκούγεται πιχτὴ ἢ φωνὴ τῆς κυρίας : Γιάνη ! Ἀπαντᾶ πιχτὴ ἢ φωνὴ τοῦ Γιάνη :

— Κυρά μου. Ἡ κυρά ἀπλώνει τὸ μακροδάχτυλο χέρι κατὰ τὴν κλειστὴ θύρα.

— Εἶναι κουμπιά δικά του. Κρύψε τα γιὰ τὴν ἱστορίαν. Νὰ ξέρει μιά μέρα ὁ κόσμος τί λογιῆς κουμπιά συνηθοῦσε.

Κι ὁ Γιάνης τὰ κρύβει. Μὲ γραφὴ στὸ καθένα, «ἀπὸ τὸ γελέκο», «ἀπὸ τὸ καλοκαιρινὸ παντελόνι», μὲ ἡμερομηνία καὶ σὲ ξεχωριστὸ φακελάκι.

Κύριε Γιάνη ! Ὁ ἐκδότης... Ἄς περάσει. Τὸν δέχεται στὸ πόδι ἀλλὰ τοῦ

λέει : Σᾶς περιμένομε τὴν Πέμπτη γιὰ τραπέζι.

Κύριε Γιάνη ! Εἶναι ὁ φωτογράφος. Ἦρθε γιὰ τὴν προτομὴ. Κοπιάστε ! Μαζὶ κανονίζουν τὸ φῶς, τὴ σκιά, μπρός, πίσω. Οἱ φωτογραφίες εἶναι μεγάλη βία νὰ πᾶν στὶς ἐφημερίδες. Θὰ δώσετε μαζί κι αὐτὸ τὸ σημείωμα. «Ἡ γνωστὴ προτομὴ τοῦ γνωστοῦ συγγραφέα».

Κάθε στιγμὴ τοῦ μένει μόνος ὁ Γιάνης, μιά πρωτοφανέρωτη θλίψη τὸν τρανεύει. Μόλις φανεῖ κανένας, ἀμέσως σμικραίνει, ξαναγίνεται ὁ πρόθυμος, ὁ ἀσήμαντος Γιάνης. Αὐτὴν τὴ φορὰ ὅμως δὲν πρόλαβε ν' ἀγκαλιάσει τὴν ἀγαπημένη του θλίψη καὶ νάσου πάλι ἡ Μαριγώ, ἡ δουλίτσα — δειλὴ καὶ σφιχτοχτενισμένη.

Λέει ἡ Μαριγώ : Δὲν ἔχει κρασί ἢ μπουκάλα.

Λέει ὁ Γιάνης : Κι ἂν δὲν ἔχει ;

Λέει ἡ Μαριγώ : Τί θὰ κερᾶσωμε ἀπόψε τοὺς γραμματισμένους ;

— Σοῦ εἶπα νὰ λές «τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων» !

— Κάνει τὸ ἴδιο.

— "Οχι. Δὲν κάνει τὸ ἴδιο. Μπορεῖ ἓνας νὰ εἶναι γραμματισμένος καὶ νὰ μὴν εἶναι ἀνθρώπος τῶν γραμμάτων. Μπορεῖ νὰ εἶναι ἀνθρώπος τῶν γραμμάτων καὶ νὰ μὴν εἶναι γραμματισμένος.

— Κάνει τὸ ἴδιο, ἐπιμένει ἡ Μαριγώ, ὅπως ἐπιμένει καὶ στὴν ἄλλη τῆς γνώμη : Δὲν ἔχει κρασί ἢ μπουκάλα.

— Κατέβα στὸ κελάρι νὰ φέρεις.

— Δῶσε μου τὸ κλειδί.

Κι ὁ Γιάνης πάει στὴ γωνιά του — ἐκεῖ στὴν κώχη τοῦ τοίχου — φέρνει τὸ κλειδί καὶ τῆς παραγγέλει ἕναν ἕνα τοὺς μεζέδες. Ἐλιές, αὐγά, τυρί... καὶ νὰ τὰ ετοιμάσεις ἀπὸ τώρα. Ἐκεῖ πάνω στὸ τραπεζάκι μου. Κατάλαβες ; Τῆς μιλά ἀπλά, μὲ πολλὴ καλωσύνη καὶ τὴ θῆζει ἔξω μὲ τίς σπρωξιές, τάχα στ' ἀστεία. Λαχταρᾷ νὰ μένει μόνος. Μόλις μένει, μοιάζει μὲ ἀνθρώπο πού τὸν κουκούλωσαν τὰ χλωμά πέπλα τοῦ ὄνειρου, καὶ μέσα ἀπ' αὐτὰ προσπαθᾷ νὰ ξεκρίνει — τὸ μέτωπο ἀχνό, θολὸ τὸ μάτι. Σὲ λίγο ξεκρίνει μιά μικρὴ θείσσα, ξυπόλυτη κόρη τοῦ δρυμοῦ, φορτωμένη δῶρα. Προχωρεῖ, πατιὰ μὲ πατιὰ, πάνω στ' ἀνθισμένο χαλί, ἀνάμεσα σὲ θράχους καὶ θάμνους. Πατιὰ μὲ πατιὰ γιὰ νὰ μὴν παραπατήσει. Ξάφνου παραπατᾷ καὶ σκορπιζοῦν τὰ δῶρα πέρα δῶθε : χρυσόκροκα αὐγά κι ἐλιές σὰ σμαράγδια κι ἄλλες γυαλιστές σὰ μαῦρα μάτια δακρυσμένα. Μόλις ἔγινε τὸ κακό, Χριστοῦλη ! ἀκούγεται ἡ φωνὴ τῆς φταιστρας τῆς Μαριγῶς, κι ἀμέσως κρύβει τὸ πρόσωπό τῆς μὲς στὰ κουλουριασμένα τῆς μπράτσα. Ἔτσι προσμένει, ταπεινὴ, τὴν ποινὴ τῆς : Ἡ ξυλιά ὅμως ἀργεὶ νάρθει κι ἡ φταιστρα ἀναθλέπει. Τ' ἀλαφιασμένα μάτια τῆς εἶναι ὠραία. Πλάι τῆς στέκει ὁ Γιάνης συλλογισμένος.

— Τοῦ λόγου σου εἶσαι, κυρ Γιάνη ; Κι ἐμένα μοῦ κόπηκε τὸ γαῖμα. Νόμισα πὼς ἦταν κανένας.

— Καλὰ, ἐγὼ δὲν εἶμαι κανένας ;

— Ἐσὺ δὲ δέρνεις.

Ἐὸ Γιάνης χαμογελᾷ στὴ δουλίτσα κι ἀρχινᾷ ἀπαλὰ ν' ἀπαγγέλλει :

Ἡ κοπέλα ἡ Μαριγώ

Μιά δουλιὰ σωστὴ δὲν κάνει

— Ναί. Πέτο μου πάλι τὸ τραγοῦδι μου, νὰ δεῖς καλὸ. Πολὺ παρηγοριέμαι σὰν τ' ἀκούω. Δὲν ξεχάσες τίποτα. Τὸν παποῦ, τὸ γουρούνι, ἐμένα, τὸν τρύγο, τὰ χωνάκια.

Στὴ λέξη «χωνάκια» ξεσπᾷ σὲ πολυδάκρυτο κλάμα. Μέσα ἀπὸ τὸν παιδεμὸ τοῦ στήθους δὲν ἀκούγεται πιά παρὰ ὁ λόγος «παρηγοριέμαι» ἴσαμε πού ξάφνου σταματᾷ κι' αὐτός, ὅπως σταματᾷ ξαφνικὰ ἡ ἀνοιχιάτικη μπόρα καὶ θγαίνει ὁ ἥλιος, τόσο δά, ὅσο γιὰ νὰ σκάσει ὁ διάβολος, κι ἀκόμα στάζουν τὰ δώματα καὶ παίζουν λογιῆς φῶτα μὲς στὰ δακρυσμένα ματόφυλλα τῶν δένδρων. Ἔτσι κι ἡ ροδαλὴ ὄψη τῆς κόρης, μούσκεμα ἀκόμη στὸ κλάμα, λάμπει ἀπὸ συμπόνια, τὴν ὥρα πού ψηλᾶνει τὰ δυὸ παιδεμένα τῆς χέρια, ἴδια σὰν τὸν παπὰ πού εὐλογᾷ, καὶ λέει :

— Κι ἐσένα σὲ πίκραναν, ἄ ; Τὸ εἶπεν ὁ περβολάρης στὴν κουζίνα. Σὲ δειράνε, ἄ ; Ὁ μεγάλος ἀφέντης.

— Νά βλέπεις τή δουλειά σου ἐσύ, ἀκούς ; Γιατί στήν πρώτη ζημιά θά τις φᾶς — ἀκούς ; — κι' ἀπό μένα.

Πρώτη φορά ἡ Μαριγῶ βλέπει τόν κύρ Γιάνη θυμωμένο.

* * *

Ναί. Ὁ Γιάνης εἶναι θυμωμένος. Πολύ θυμωμένος. Ὁ θυμός φτεροκοπᾷ γύρω του. Σφυροκοπᾷ τήν καρδιά του. Ἐξακολουθεῖ κι ὅταν ὁ Γιάνης κάθησε ἀκίνητος, ἐκεῖ στή γωνιά καί κόλλησε, ὅπως τὸ συνηθίζει, χαλκομανία στὸν τοῖχο. Μὰ χαλκομανία πού παρασταίνει ἕναν ἄνδρα μὲ στηλωμένο κεφάλι καί ἀχιτιδωτὴ κορώνα ὀργῆς. Ἀλλά γιατί εἶναι τόσο θυμωμένος ; Μήπως βσηθᾷ ἡ ὥρα ; Ὅχι. Ἡ ὥρα εἶναι γλυκιὰ. Ὁ θυμός πλάθεται μέσα του. Σούρουπο εἶναι. Νάρκωσαν ὅλα : Ἡ ζωὴ γράφει ἀκόμα πάνω στήν τζαμόπορτα τοῦ κήπου γοργές σαίτες, ἀλλὰ δὲν ξέρεις ἂν εἶναι ἀργοπορημένα πουλιά ἢ νυχτερίδες πού θιάστηκαν νὰ βγοῦν πρὶν τὴν ὥρα. Μιά βαριά πεταλούδα χτυπιέται γύρω ἀπὸ τὴ λάμπα καί φέρνει τὸ μήνυμα μιᾶς ἀνήσυχης νύχτας. Καμιά φορά κάνει λάθος, παίρνει τὸ κούτελο τῆς προτομῆς τοῦ διάσημου ἄνδρα, γιὰ λάμπα, δίνει μιὰ δυὸ θόλτες γύρω του, καταλαβαίνει τὸ λάθος καί γυρίζει στὸ φῶς τὸ ἀληθινὸ. Εἶναι ἡ ὥρα πού λιγοστεύει ἡ μέρα καί πληθαίνουν τὰ παράπονα μέσα στίς καρδιές τῶν ξεμοναχισμένων ἀνθρώπων. Γι' αὐτὸ κι ἡ ἔρωτοχτυπημένη γυναίκα νοιώθει βαρὺ τὸ φορτίο τῆς μοναξιάς της. Νάτνη ! Προχωρᾷ μὲ θῆμα ἀργό. Περνᾷ μπροστά στὸ γύψeno εἶδωλο τοῦ ἄνδρα, δὲν ψηλώνει κεφάλι. Κάθεται σὲ μιὰν ἄκρη καί κλαίει. Τὰ μάτια θόλωσαν κι ἡ χνουδάτη ψυχὴ κᾶηκε στή φωτιά τῆς ἀγάπης. Τώρα πιά ὅλα εἶναι βουβὰ κι ἀκίνητα, ἔτσι ἀκούγεται δυνατὰ ὁ λυγμός πού σχίζει τὴ νύχτα. Μὲ τὸ λυγμὸ ὁ Γιάνης τινάζεται καί βρῖσκεται πλάι στή γυναίκα πού κλαίει. Ξαφνιασμένη αὐτὴ σηκώνει τὰ μάτια καί τὸν βλέπει μπροστά της, τόσο ἀδέξιο καί πρόθυμο, ὀργισμένο καί γιομάτο συμπόνια, κωμικὸ καί τραγικὸ στὸν ἀσήμαντα μεγάλο του ρόλο, πού ἀμέσως, ὁ λυγμός τῆς γιομίζει τὴ φούχτα μὲ γέλια.

— Γιατί κλαῖς, κυρά μου ; τὴ ρωτᾷ λαχανιασμένος ὁ Γιάνης.

Ἡ κυρὰ σηκώνει πάνω του τ' ἀπονήρευτα μάτια.

— Καληώρα σου, Γιάνη. Οὔτε ἔρωτα ἔγνοια, οὔτε ταλέντου.

— Ποῦ τὸ ξέρεις ;

— Γιὰ τὸν ἔρωτα, ἔχω μάτια καί βλέπω. Ὅσο γιὰ τὸ ταλέντο, τὸ λέει καθαρά, ὁ κ. Καθηγητής, ὁ πατέρας. Τὸ καμένο τὸ παιδί, ὁ Γιάνης, δὲν ἔχει ταλέντο. Ἐχανε τὸν καιρὸ του. Τουλάχιστο τώρα δουλεύει. Δὲ θά πεινάσει... Ἐνῶ ἐγώ.....

— Πεινᾶς ἐσύ, κυρά μου ;

— Πεινῶ, Γιάνη. Πεινῶ ἀγάπη. Ξέρεις τί θά πεῖ (κι ἔδειξε τὴν κλειστὴ μεσόπορτα) νὰ καρτερᾷς κι αὐτὸς πέρα θρέχει. Νά μιλάς καί νὰ τινάζεται νὰ σημειῶσει, ζωντανή, λέει, τὴ φράση. Νά κλαῖς, νὰ χτυπιέσαι καί νὰ σὲ περιεργάζεται, ὅπως ὁ πατέρας τὰ πειραματόζωα του.

Ἐπνίξε μὲς στή φούχτα της, τὸν παράξενο λυγμὸ της, τοῦ δὲν ἤξερες ποτέ, ἂν εἶναι γέλιο ἢ κλάμα. Αὐτὴν τὴ φορά ὁ Γιάνης τὸν πῆρε γιὰ γέλιο καί ρώτηξε ξαφνιασμένος :

— Γιατί γελάς, κυρά μου ;

— Γιατί εἶσαι γελοῖος. Γι' αὐτὸ γελῶ. Γελοῖος καί ἀσήμαντος.

Κι ἔφυγε ποτίζοντας μὲ ἄφθονα δάκρυα τὸ σπασμὸ τοῦ πιὸ ἀναπάντεχου γέλιου.

* * *

Μόνον ὁ περβολάρης πῆρε μιὰ μέρα εἰδηση τὸ Γιάνη καί τοῦ εἶπε :

— Γράφεις πάλι τὴν ἱστορία τοῦ μικροῦ γαϊδουριῦ ;

— Ὅχι. Αὐτὴν τὴ φορά γράφω τὴν ἱστορία τῆς ζωῆς μου. Στάσου νὰ σοῦ τὴν διαβάσω.

— Τί νὰ τὴν κάνω ; Αὐτὴ δὲν μ' ἐνδιαφέρει. Κρίμας σε ! Νά μὴν ξαναγράψεις τὴν ἄλλη. Τὴν εἶχες πετύχει ὠραία.

Δὲν πρόλαβε ὁ Γιάνης ν' ἀντιμιλήσει οὔτε νὰ ἐξηγηθεῖ, γιατί οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων ἀρχισαν νὰ φαίνονται στὸ θάθος, μέσα ἀπὸ τὴν τζαμόπορτα τοῦ κήπου. Μποροῦσες νὰ τοὺς ἀναγνωρίσεις ἀμέσως. Σήκωναν ὅλοι ἀπὸ ἔνα βαρὺ δέμα βιβλία. Προχωροῦσαν παρέες παρέες κι ἡ μιὰ παρέα προσπα-

θοῦσε νὰ μὴ σμίξει μὲ τὴν ἄλλη. Αὐτὰ μονάχα μποροῦσες νὰ δεῖς ἀπὸ μακριά. Τίποτ' ἄλλο.

Βιάστηκε ὁ Γιάνης νὰ βγεῖ νὰ τοὺς δεχθεῖ κι ἄφησε τὰ χαρτιά στὰ χέρια τοῦ περβολάρη. Κάνε πὼς ρίχνεις μιά ματιά, τὸν παρακάλεσε. Ποῦ ξέρεις; Μπορεῖ κι' αὐτὴ ἡ ἱστορία νὰ σ' ἄρσει. Ἄλλὰ τί ματιά νὰ ρίξει ὁ κακομοῖρης πού αὐτὸς δὲν ξέρει τὸ ἄλφα; Κι ἔπειτα καὶ νὰ ἤξερε, ποιά ἄλλη ἱστορία μποροῦσε νὰ εἶναι τόσο ὠραία, ὅσο ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς του; Ἐπαίξε τὸ μάτσο τὰ χαρτιά μὲς στὰ κοντόφαρδα χέρια καὶ τὰ μάτια του τρέχαν πίσω ἀπὸ ἓνα ζωηρὸ μικρὸ ἀγόρι, πάντα πασαλειμένο ζουμιὰ ἀπὸ φρούτα. Μιά μέρα τὸ νίψαν καὶ τὸ κλείσαν φυλακὴ — στὸ σχολεῖο. Ἄλλὰ ρώτα κι αὐτό; Ἐμεινε ἐκεῖ μέσα; Ξέκοθε' χανόνταν' σὰν τοὺς βατράχους στὰ νεροφόρα χαντάκια, ἴσαμε τὴ μέρα—τὴν πρώτη καθαυτὸ μέρα πού κατάλαβα πὼς ζῶ κι ἐγὼ ἄνθρωπος στὸν κόσμο — πού ἀντίκρουσε τὴν κόρη τοῦ Παπαμιχάλη.

— Τότε ἄρχισα νὰ γροθοκλωτῶ κάθε ἀγόρι. Δὲ μὲ χωροῦσαν τὰ ρούχα μου. Ἦθελα ὅλον τὸν κόσμο δικό μου. Μοῦ εἶπαν: Πρέπει νὰ πιάσεις δουλιὰ γιὰ νὰ σοῦ τὴ δώσουν. Ἐτσι στάθηκα καὶ μοῦ βάλαν τὸ πρῶτο σαμάρι. Ἐπειτα σιγὰ σιγὰ ἡ καρδιά ἔκανε κάλο. Τὰ χρόνια φύγαν. Τὴν καλὴ μου τὴ θάψαν. Τὰ εἶχα ὅλα ξεχάσει. Σὰ νὰ μὴν εἶχαν ποτὲ γίνει, ὅπου παρουσιάστηκε καλῶρα του αὐτὸς ὁ Γιάνης καὶ μοῦ τὰ θύμησε μὲ τίς ἱστορίες του. Σηκώθηκαν, ἄχ τὰ παλιά περασμένα καὶ μοῦ δαγκώνουν σὰ ζωντανὰ τὴν καρδιά μου. Ἄλλὰ... γιατί τάχατες νὰ τὸν μπαταῖσει, στὰ καλά καθούμενα ὁ γέρος; Ὁ κ. Καθηγητὴς πού τὸν λένε; Βέβαια γιατί χάνεται μὲ τὰ χαρτιά, σὰν τοὺς ἀφεντάδες, ἀντὶ νὰ βλέπει τὴ δουλειὰ του. Καὶ τώρα, νὰ μὲ βρεῖ καὶ μένα, μὲ τ' ἀφορισμένα στὰ χέρια; Ποῦ νὰ τὰ κρύψω;

Σάστισε. Δὲν ἤξερε ποῦ νὰ τὰ κρύψει, ποῦ νὰ κρυφτεῖ κι ὁ ἴδιος. Γιατὶ ἡ φωνὴ τοῦ ἐπιστήμονα ἀκουγόταν ὅλο καὶ πιὸ σιμὰ μέσα ἀπὸ τὴν πλαϊνὴ θύρα. Ἀποτραβήχτηκε ὁ περβολάρης, στὴν κόγχη τοῦ τοίχου, ἐκεῖ πού τὸ συνηθοῦσε ὁ Γιάνης, δυσανάλογα χοντρός κι ἀναφοβαμένος γιὰ τὸ ξέθωρο, λεπτὸ φόντο. Σὰν κάτι γλυπτὰ τοῦ ὑπαιθροῦ ὅταν θρεθοῦν μὲς στοὺς θελουδοστρωμένους τοίχους τῶν μουσείων. Ἄλλὰ τί νὰ κάνει; Κι' ὁ καθηγητὴς φανερώθηκε κιόλας σπράχνοντας μπροστά του τὴ γυναίκα. Ἦ φωνὴ του τώρα ἀκούγεται πάντα πνιχτὴ ἀλλὰ τραχιὰ καθαρή. Πυλατεύει. Κι ἡ γυναίκα ὑπερασπίζεται ὄχι καὶ ὄχι.

— Ἄλλὰ ἐσύ ἡ ἴδια δὲν εἶπες: Χρειάζονται τὰ μεγάλα μέσα. Λοιπὸν νὰ βοηθήσεις.

— Δὲ μπορῶ.

— Πρέπει. Θὰ ζήσει δυνατὲς συγκινήσεις (κι ἔδειξε τὴν κλειστὴ θύρα). Ἄφου ἡ λύση δὲν ἔρχεται φυσιολογικά, θὰ τὴν ἐκβιάσομε μ' ἐπιστημονικά μέσα.

— Ποῖα μέσα;

— Αὐτὰ πού σοῦ εἶπα. Νὰ καμωθεῖς ὅτι ἐρωτεύτηκες τὸ γραμματικὸ του τὸ Γιάνη.

— Αὐτὸ τὸ γελοῖο; Δὲν τὸν ἀγαπῶ.

— Δὲν ἔχει σημασία. Μὲ τὸ Γιάνη δὲ θὰ δυσκολευτεῖς. Αὐτὸς σὲ ἀγαπᾷ. Πεθαίνει γιὰ σένα.

— Ὁ Γιάνης ἔμένα; κι ἐπνιξε μὲς στὴ φούχτα τῆς ἐκείνου τὸν παράξενο λυγμὸ, πού δὲν ξέρεις ποτὲ ἂν εἶναι γέλιο ἢ κλάμα. Ἐπειτα μὲ τὰ μάτια τενωμένα ἴσια μπροστά της, ἔλεγε ὁλοένα: Ὁ Γιάνης ἔμένα; Ὁ Γιάνης ἔμένα;

— Κι' αὐτὸ δὲν ἔχει σημασία, θύμωσε ὁ σοφὸς γέρος. Εἶναι κοινότατο πρᾶμα. Σημασία ἔχει (κι ἔδειξε τὴν κλειστὴ μεσόπορτα) νὰ ὑποφιαστεῖ, νὰ ὀργιστεῖ, νὰ φοβῆθαι, νὰ ζηλέψει, νὰ πονέσει.

— Κι ἂν μᾶς σκοτώσει;

— Δὲν εἶναι καὶ βέβαιο. Ἄνάμεσο σὸ ναι καὶ τὸ ὄχι, ζοῦν οἱ μεγάλες ἐμπνεύσεις. Ἄν σὰς σκοτώσει... ἡ τύχη! Ἄν ὄχι... ἡ ντροπὴ!

Τὸ τρουλωτὸ μέτωπο ἔχει γίνει σὰν πέτρα. Τὰ δάχτυλα ἔξω ἀπὸ τὴ φωλιά τοῦ γενεῖο ἀναδεύουν ὅλο νεῦρα, γύρω ἀπὸ ἄορτα σφαιρικὰ σχήματα, ἴδια τοῦ Δημιουργοῦ, τίς παθητικὲς ὄρες τοῦ γεννηθῆτω!

— Ἐτσι θὰ μάθω. Θὰ μάθω. Θὰ χορτασθεῖ ἡ ψυχὴ μου.

Μὲ ἀπονιά προχωρᾷ τὸ τριγωνικὸ κεφάλι. Τὰ φοβερά δάχτυλα τυλίγουν τοὺς λεπτοὺς καρπούς τῶν χεριῶν της. Ἀπόξενά δυὸ μάτια τὴν μαγνητίζουν,

κι αυτή στεναίξει από τρόμο και πόνο. Την ίδια ώρα, δυο άλλα μάτια προβάλλουν. Κι αυτά άρσενικά και δυνατά αλλά μόνο από τη δύναμη της συμπόνας.

Είναι τὰ μάτια ἐνὸς περβολάρη.

— Ἐσὺ ἐδῶ!; Τί θέλεις; Πότε μῆκες; κοχλάζει ὁ κ. Καθηγητῆς καὶ ἡ ἀπόγνωση τῆς τελειωτικῆς καταστροφῆς περνᾷ μέσα στοῦ διψασμένο του μάτι.

— Τί θές νὰ μάθεις; Ἄν ἄκουσα; Ναι, τ' ἄκουσα ὅλα, λείει ἀπλά ὁ ἄνθρωπος τῆς φύσης ποὺ δὲ φοβάται τὴ φύση.

— Τότε μιλιὰ, σκουλίκι. Ἄκους; Γιατί σὲ πνίγω. Μ' αὐτὰ μου τὰ χέρια σὲ πνίγω (καὶ τοῦ τὰ δείχνει).

Οὔτε τὰ χέρια φοβίζουν τὸ σκουλίκι. Σηκώνει κεφάλι. Λείει:

— Δὲ σὲ φοβάμαι.

Ἐδῶ ὁ σοφὸς ἀνάλογα μὲ τὴν ἐποχὴ καὶ τὴν ὥρα, φοβερίζει τὸν ἀγράμματο: Ἄν μιλήσεις σὲ καταγγέλλω γιὰ ἄθεο, αἰρετικό, μάγο, ἀναρχικό, φασίστα, κομμουνιστὴ... κι ὅ,τι ἄλλο τύχει.

— Δὲ μιλῶ, δὲ μιλῶ, δὲ μιλιᾶω.

Ὁ φτωχὸς ἐνίκηθη.

ΜΑΡΙΑ ΡΟΥΣΣΙΑ

(Τὸ τέλος στοῦ ἐρχόμενου).

ΘΑ ΜΟΥ ΛΕΙΨΗΣ, ΤΩΡΑ...

Θὰ μοῦ λειψῆς, τώρα, γιὰ ἓνα μῆνα'
κι' ὅμως—τί παράξενο κι' ὠραίο!—
γιὰ τὸ χωρισμὸ μας δὲ λυπᾶμαι,
μῆτε καθὼς ἄλλοτε θὰ κλαίω.

Τώρα, τὰ ὅσα μοῦδωκες μοῦ φτάνουν
νὰ μὲ κάνουν τόσο εὐτυχισμένο,
ποῦ νὰ ξαναρθῆς θενὰ μποροῦσα
σ' ὅλη μου τὴ ζωὴ νὰ περιμένω!

Πόσα τῆς ἀγάπης σου τὰ δῶρα!
—καὶ μοῦ τάχεις ὅλα τους προσφέρει:
Ρούφηξα τὴν ἴδια τὴ ψυχὴ σου
μέσ' ἀπ' τὸ μονάκριθό σου χέρι.

Τίποτα γιὰ μένα δὲν ὑπάρχει
ἔξω ἀπὸ τὴ σκέψη τὴ δική σου:
τὰ γλαρά σου μάτια τὰ μεγάλα,
τὴ ζεστὴ φωνὴ τὴν παιδική σου!

τὸ ἄγγιγμα μας μέσα στοῦ σκοτάδι
καὶ τὴν εὐκολόβρετη σου μέση,
τὸ κορμί σου ποῦ ἦτανε φτιαγμένο
μοναχά, θαρρεῖς, γιὰ νὰ μ' ἄρῃση.

Κι' ὦ!, τῆς καλωσύνης σου τὸν ἥλιο
ἄξια ποιὸς μπορεῖ νὰ τραγουδήσῃ;
Ἐλυσε τὰ χιόνια τῆς καρδιάς μου
κι' ἔγινε στὴ θέση τους μιὰ θρύση...

Τώρα, ξαίρω, πρέπει νά μου λείψης
κι' ὅμως—τί παράξενο κι' ὠραίο!—
γιὰ τὸ χωρισμό μας δὲ λυπᾶμαι,
μήτε καθὼς ἄλλοτε θὰ κλαίω.

Τί ἄλλο, τάχα, μένει νά μου δώσης;
Μοῦδωκες τίς πιὸ ἀκριβῆς στιγμές σου.
Κ' ἴσως θᾶταν πιὸ καλά—ποιὸς ξαίρει;—
νά μὴ ξαναγύριζες ποτέ σου....

ΔΕΝ ἘΠΡΕΠΕ ΝΑΡΘΗΣ...

Σ' εἶχα παρακαλέσει τόσο.
Δὲν ἔπρεπε ναρθῆς, δὲν ἔπρεπε.
Τί ἔλπισες, τάχα, τί φαντάστηκες
πὼς θὰ μπορούσα νά σοῦ δώσω;

Τὸ θησαυρό μου ὅλο τὸ σκόρπισα
καὶ τῆς ψυχῆς μου τ' ἄγια δῶρα
μέσα στὶς φλόγες τῆς ἀγάπης σου
κ' εἶν' ἀποτεφρωμένα τώρα,

κ' εἶν' ἡ καρδιά μου σὰν πανάρχαιη
ὕδρια πεταμένη χάμου,
ποῦ ἀτάραχα κοιμοῦνται μέσα της
τ' ἀποκαΐδια τοῦ ἔρωτά μου....

Τὰ χέρια σου ποῦ ἐφέγγαν ἄλλοτε
καθὼς τῆς μυγδαλιᾶς οἱ κλώνοι,
κρύα τὰ νοιώθω μὲς στὰ χέρια μου,
σὰ νᾶναι δυὸ κομμάτια χιόνι,

καὶ τὰ μαλλιά σου ποῦ μοῦ γιόμιζαν
τίς δυὸ μου φουχτες μὲ χρυσάφι,
σὰ νὰ τὰ ρήμαξ' ἕνας ἄνεμος,
μαύρη σκουριά σὰ νὰ τὰ θάφη.

Δὲν ἔπρεπε ναρθῆς, δὲν ἔπρεπε.
Τί, τάχα, σοῦμεινε νὰ ἐλπίσης,
ἀφοῦ μαζὺ μὲ τὴν ἀγάπη μου
κ' ἡ νειότη μου πεθαίνει ἐπίσης,

ἀφοῦ τὸ ξαίρεις πὼς δὲ γίνεται
—ποιὸς πίστεψε μιὰ τέτοια πλάνη;—
ξανά τὸν ἥλιο ν' ἀντικρῦσουνε
κεῖνοι ποῦ τώρα ἔχουν πεθάνει....

ΜΕΡΙΚΑΙ ΣΚΕΨΕΙΣ

ΛΕΟΝΤΙΟΣ ΜΑΧΑΙΡΑΣ

Ἡ μελέτη τοῦ κ. Α. Α. Πάλλη διὰ τὸ Χρονικὸν τοῦ Λεοντίου Μαχαιρᾶ ἐπιαναφέρει τὴν σκέψιν κάθε ἀσχολουμένου εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν χρόνων ἐκείνων πρὸς τὸ περίπυστον χρονικὸν καὶ τὸν συγγραφέα του. Τὸ χρονικὸν τοῦ Λεοντίου Μαχαιρᾶ ὡς χρονικὸν τῶν χρόνων ἐκείνων εἶναι θεβαίως πολὺτιμον ἄλλ' ὁ συγγραφεὺς ἔχει ὠρισμένας προκαταλήψεις καὶ αἱ κρίσεις του περὶ τῶν προσώπων τῆς ἐποχῆς δὲν εἶναι ἀντικειμενικαί. Ἐπιδρᾶ ἐπ' αὐτῶν ἡ πολιτικὴ εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκεν.

Ἐπιδρᾶ ἐπιπροσέτι ὅτι «κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἑλλήνων Κυπρίων κατὰ τῶν Φράγκων κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες ἀγρόται ἀνεκήρυξαν εἰς τὸ Λευκόνοικον ὡς Βασιλέα τῶν κάποιον Ἀλέξην οἱ συμπάθειές του ἦταν μὲ τὸ μέρος τῆς ἐξουσίας» καὶ ὁ κ. Πάλλη ἐρμηνεύει τὴν στάσιν του ταύτην ἀναφέρον ὅτι ὁ Μαχαιρᾶς ἦτο «εὐκατάστατος ἀστός στὴν Βασιλικὴν ὑπηρεσίαν». Ὁ Μαχαιρᾶς ἐμῆδιζεν. Ἦτο ἕνας «παρακοιμώμενος» τῆς ἐποχῆς. Δὲν πρέπει θέβαια νὰ πάρωμεν τὸν Μαχαιρᾶν ὡς κριτήριον τῶν σημερινῶν «παρακοιμωμένων». Ἄλλη ἐποχὴ, ἄλλαι περιστάσεις, ἰδιότυποι ὅλως συνθήκαι. Ἄλλ' αὐτῆ του ἡ θέσις ἐπιδρᾶ πολὺ ἐπὶ τῶν σκέψεων του καὶ ἐπὶ τοῦ χρονικοῦ του.

* * *

Ἀνακηρύττει π.χ. μεγάλην φυσιογνωμίαν τὴν σύζυγον Πέτρου τοῦ Α., τὴν Ἐλεονώραν τῆς Ἀρραγῶνος. Οὐδεμίαν πράξιν πνοῆς ἀναφέρει δι' αὐτὴν ἢ ἱστορίαν. Τὸ μεγαλεῖον τῆς ἦτο ἡ παθολογικὴ ζηλοτυπία τῆς καὶ ἡ ἡδονὴ τῆς ὁποίαν ἠσθάνετο βλέπουσα θασανιζομένας τὰς ἀντιζήλους τῆς ἢ ἐρωμένας τοῦ συζύγου τῆς Πέτρου τοῦ Α.'. Ἴσως πρέπει νὰ προσθέσωμεν εἰς τὸ ἐνεργητικὸν τῆς, ὅτι ἐνέπνευσε τὴν λαϊκὴν Μοῦσαν τῆς Ἀροδαφνούσας.

Ἀφ' ἐτέρου — καὶ γι' αὐτὸ κυρίως γράφω — διὰ τὴν Ἑλένην Παλαιολογίαν φέρεται ἀποδίδων τὰς κρίσεις τοῦ Ἐπιέν ντὲ Λουζινιάν, ὅτι ἦτο ὠραία, πανούργος καὶ πονηρὴ καὶ ὅτι δι' αὐτῆς ἐπεκράτησεν ἡ Ἑλληνικὴ ἐπιρροὴ εἰς τὴν Αὐλὴν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν. Γιὰ μένα ἡ Ἑλένη Παλαιολογίνα ἦτο μιὰ ἀπὸ τὰς εὐγενεστέρας καὶ μεγαλυτέρας φυσιογνωμίας τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας. Δὲν ἐμελετήθη ἀκόμη ἐπαρκῶς, οὔτε ἀπεδόθησαν εἰς αὐτὴν αἱ πρέπουσαι τιμαὶ ὑπὸ τῆς Κυπριακῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Ἐρρίκος Giblet περιγράφει τὴν ὑποδοχὴν ἧς ἔτυχεν ἐν Κύπρῳ ἡ πριγκίπισσα, εἰς τὰς φλέβας τῆς ὁποίας ἔρρει τὸ αἷμα τῶν Παλαιολόγων. Ὁ Loredano θαυμάζει τὴν εὐφυίαν τῆς ἐπιφανοῦς Ἑλληνίδος, ὁ δὲ χρονογράφος τῆς Ρώμης Gobelleni γράφει «Αὕτη ἐκυβέρνα τὴν νῆσον, ἀπεδιώξε τοὺς παλαιοὺς ἄρχοντας, ἐγκατέστησε νέους. Καθώρισε ἀντ' αὐτῶν τὰ ἱερατεία καὶ ἀφοῦ ἐξωθέλισε τὰ Λατινικὰ ἔθιμα εἰσήγαγε τὰ Ἑλληνικά... Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὀλόκληρος ἡ νῆσος περιήλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἑλλήνων». Διὰ βασιλικῆς διαταγῆς ἡ Ἑλληνικὴ καθιερώθη ὡς ἐπίσημος γλῶσσα τοῦ Κράτους καὶ διατάχθη ὅπως αἱ μετὰ τῶν ξένων Κρατῶν συνθήκαι τῆς Κύπρου γράφονται εἰς γλῶσσαν Ἑλληνικὴν. Κυρίως ἀπροσδιόριστον εἶναι τὸ πρὸς αὐτὴν χρέος τῆς Κυπριακῆς Ἐκκλησίας. Αἱ Ἑλληνικαὶ Μητροπόλεις ἐπανιδρύθησαν, αἱ περιουσίαι τῶν ἀπεδόθησαν εἰς αὐτάς καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Κύπρου μαζὺ μὲ τὴν Ἐκκλησίαν του ἐπανεῦρε τὸν δρόμον του.

Ἡ Ἑλένη Παλαιολογίνα ἀνέκοψε τὸν ἐκφραγκισμὸν, τὸν ἐκλατινισμὸν καὶ τὸν Λεβαντινισμὸν τῆς Κύπρου. Αἱ ὑπηρεσίαι τῆς εἰς τὸν Κυπριακὸν Ἑλληνισμὸν καὶ ἰδίως εἰς τὸ Ἔθνος εἶναι μέγισται.

Κατέγινα ἄλλοτε διὰ μακρῶν ἐπὶ τῆς δράσεως τῆς Ἑλένης Παλαιολογίνας, (*) ἐπανέρχομαι δὲ δι' ὀλίγων διὰ νὰ ὑπενθυμίσω εἰς τὴν Ἐθναρχοῦσαν Κυπριακὴν Ἐκκλησίαν τὸ καθήκον, τὸ ὁποῖον ἔχει, νὰ τιμῆσῃ μίαν μεγάλην προστάτιδα καὶ εὐεργέτιδα τοῦ Κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὅταν κατὰ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς πολιτικῆς μου ζωῆς ἔγινα Δημοτικὸς Σύμβουλος Λε-

* Διάλεξις μου εἰς τὴν Ἑταιρείαν Βυζαντινῶν Σπουδῶν.— Βλ. «Ἡ Ψυχὴ τῆς Κύπρου».

μεσοῦ, ἔδωκα τὸ ὄνομά της εἰς μίαν τῶν ὁδῶν τῆς γενεθλίου μου πόλεως. Δὲν τὸ εἶδα πουθενά ἄλλου. Μία τιμὴ ἀπονεμομένη καὶ σήμερον εἰς αὐτὴν ἀποτελεῖ ἕνα ἐπὶ πλέον δεῖγμα τοῦ Κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ μετὰ τὴν μακρὰν ἀλυσιν τῶν Ἑλληνικῶν αἰῶνων. Ὁ Κίμων, ὁ Εὐαγόρας, ἡ Παλαιολογίνα εἶναι σύμβολα τῆς μακρᾶς ἐνότητος τοῦ Ἔθνους καὶ τῶν αἰώνιων δεσμῶν τῆς Κύπρου πρὸς τὴν ὅλην φυλὴν. Κάποια κινήσις εἶχε γίνεαι ἄλλοτε ἢ ἀναστηλωθῆ εἰς τὴν Σαλαμίνα ἕνα μαρμάρινον μνημεῖον εἰς Εὐαγόραν τὸν Α'. Μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ 31 ἡ ἰδέα ἀπεκοιμήθη. Δὲν τὴν εὑπνὰ τώρα τὸ Λύκειον τῶν Ἑλληνίδων; Θὰ εἶναι τιμὴ του καὶ τιμὴ τῆς νέας Σαλαμίνας. Ὁ Εὐαγόρας ἔθηκε τὰ πρῶτα δυνατὰ θεμέλια τῶν ἔκτοτε ἀκαταλύτων δεσμῶν Ἑλλάδος καὶ Κύπρου. Ἄς τὸ ἐνθυμηθῶμεν. Εἶναι ἐπίκαιρον.

* * *

Ὁ κ. Πάλλης προσθέτει ὀλίγας λέξεις εἰς τὴν μελέτην του διὰ τὴν γλῶσσαν τοῦ χρονικοῦ τοῦ Λεοντίου Μαχαιρᾶ. Ὅτι «ἐθαρβαρίσαμεν τὰ ρωμείκα ὡς σγιὸν καὶ σήμερα», ὅπως γράφει ὁ Μαχαιρᾶς, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει ἐπίσης ἀμφιβολία, ὅτι τὸ Κυπριακὸν ἰδιῶμα προσεγγίζει τὴν ἀρχαίαν Ἀττικὴν περισσότερον παντὸς ἄλλου Ἑλληνικοῦ ἰδιώματος. Παρ' ὅλην τὴν τυραννικὴν καὶ μισητὴν Φραγκοκρατίαν, ὑπῆρχε τότε ἐν Κύπρῳ ἀξιόλογος πνευματικὴ κινήσις, ἰσῶς μπορεῖ νὰ λεχθῆ, πνευματικὴ ἀνθησις. Ἀπόδειξις οἱ Κύπριοι χρονογράφοι, αἱ εἰς Ἑλληνικὴν δημοτικὴν γλῶσσαν μεταφράσεις ξένων, ὅπως ὁ Πετράρχης καὶ ὁ Βοκκάκιος, πολὺν καιρὸν πρὶν ἢ ἀρχίσῃ ἡ Ἐπὶ τῆς νῆας κρούσῃ τὴν λύραν της, πρὸ τοῦ Κρητικοῦ θεάτρου, πρὶν ἀκουσθῆ ὁ Μεσαιωνικὸς τῆς Κρήτης Ὀμηρος, ὁ Κορνάρος. Ἀπόδειξις ἡ μετάφρασις τῶν Ἀσσιζῶν εἰς δημοτικὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἀπόδειξις τὰ δίστιχα καὶ τὰ λαϊκὰ ἔπη εἰς Ἑλληνικὴν δημοτικὴν γλῶσσαν. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὸσον ἡ Ἐπὶ τῆς νῆας καὶ ἡ Κρήτη, ὅσον καὶ ἡ Κύπρος, ἦσαν οἱ πρῶτοι μακρινοὶ παράγοντες μιᾶς γλωσσικῆς ἀναγεννήσεως, ἡ ὁποία ἔδωκεν εἰς τὸ Ἔθνος τὰς δόξας τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως.

Ἐκεῖνοι ποὺ κατανοοῦν, ὅτι ζήτημα γλώσσης θὰ πῆ ζήτημα Ἐθνισμοῦ, δύνανται νὰ ἀποδώσουν ἐξαιρετικὴν σημασίαν εἰς τὸ πνευματικὸν ἔργον τῆς Κύπρου τῶν μέσων αἰώνων. Δὲν ὑπῆρξε περίοδος τῆς ἐθνικῆς μας ἱστορίας, δὲν ὑπῆρξε τομεὺς τῆς Ἐθνικῆς μας ζωῆς, ἀπὸ τοῦ πρώτου πολιτισμοῦ μας μέχρι σήμερον, ποὺ ἡ Κύπρος δὲν ὑπῆρξεν ἐκ τῶν δυνατῶν καὶ ἀκουράστων πρωτοπόρων, μέσα στὸν τραχὺν καὶ ἐνδοξον δρόμον τῆς μακρᾶς ἐθνικῆς μας ζωῆς.

Ἐν Λεμεσῷ

ΝΙΚ. ΚΛ. ΛΑΝΙΤΗΣ

Δεκέμβριος 1948

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΕΡΓΑΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Εἶναι γνωστὸν πῶς τὰ τραγούδια ὑπῆρξαν αἱ πρῶται ἐκδηλώσεις παντὸς κατὰ φύσιν λαοῦ, ἐφ' ὅσον συνῶδευαν διαφόρους κινήσεις καὶ ἐδίδον τοιουτοτρόπως τὸν ρυθμὸν τῆς ἐργασίας. Ἀπὸ τὸν Ἀθῆναιον ΙΔ. Χ. μαθαίνομεν, ὅτι εἰς τοὺς ἀρχαίους ὑπῆρχαν πολλὰ τέτοια τραγούδια, ὡς ἡ ἱμαλίς, τὸ τραγούδι τῆς ἐργασίας τοῦ μύλου, ὁ αἰλινοῦ τῶν ἰστουργῶν, ὁ ἴουλος τῶν ταλασιουργῶν κλπ. Τέτοια τραγούδια πολὺ ὀλίγα σώζονται εἰς ὅλον τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ μάλιστα, ὅπου ὑπάρχουν τοιαῦτα, κατήγησαν κυρίως ἀνακουφιστικὰ διὰ τοὺς ἐργαζομένους, διότι ἐξέλιπεν ὁ ρυθμὸς ὁ κανονίζων τὰς πρὸς τὴν ἐργασίαν ἀπαιτουμένας κινήσεις.

Καὶ ἐν Κύπρῳ τὰ σφῶζόμενα ἐργατικά τραγούδια εἶναι μᾶλλον ἀνακουφιστικοῦ χαρακτῆρος, ὅπως εἶναι τὸ τραγούδι διὰ τὸ κλάδεμα τοῦ ἀμπελιοῦ, τὰ τραγούδια τοῦ συνοδεύοντος τὸ ντύσιμο τῆς νύμφης, τὸ ξύρισμα τοῦ γαμβροῦ κλπ. Μερικὰ ὅμως

φαίνεται καθαρά, ὅτι ἔδιδον τὸν ρυθμὸν τῆς ἐργασίας· τὸ τραγούδι λ.χ. γιὰ τὸ ράψιμο τοῦ κρεβατιοῦ τῶν νεονύμφων:

«...Τζ' ἦρταν οἱ μονοστέφανες, νὰ ράψουν τὸ κρεβάτι...»

φαίνεται καθαρά, ὅτι ἐτραγουδεῖτο διὰ νὰ δίδῃ εἰς τὲς μονοστέφανες τὸν ρυθμὸν εἰς ταυτοχρόνους κινήσεις διὰ τὸ ράψιμο τοῦ κρεβατιοῦ. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ διὰ τὰ τραγούδια τῆς σοῦσας, τῆς αἰώρας τῶν ἀρχαίων :

Θεέ μου, νᾶρταν οἱ Λαμπρὲς νὰ κρεμμαστοῦν οἱ σοῦσες
τζαὶ νὰ γεμώσουν τὰ στενά οὐλομ μαυρομματοῦσες....

Αὐτὰ φαίνεται καθαρά ὅτι δίδουν τὸν ρυθμὸν διὰ τὰς κινήσεις, αἱ ὁποῖαι χρειάζονται, διὰ νὰ αἰωρῆται κανονικῶς ἡ σοῦσα.

Διὰ τὸ θέρος σώζεται τὸ τραγούδι τοῦ θέρους :

ᾠρτεν ὁ νιὸς πρᾶματευτῆς.....

Σήμερον τοῦτο φαίνεται μᾶλλον ὡς ἀνακουφιστικὸν διὰ τοὺς ἐργαζομένους. Πλὴν ὑπάρχουν μαρτυρίαι γερόντων, ὅτι ἄλλοτε συνώδευε ρυθμικὰς κινήσεις διὰ τὸν χορὸν τοῦ δρεπανιοῦ, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀπομίμησις τῶν διὰ τὴν ἐργασίαν τοῦ θέρους ἀπαιτουμένων κινήσεων.

Σχετικὸν μὲ τὰ τραγούδια αὐτὰ εἶναι καὶ τὸ κατωτέρω παρατιθέμενον τραγούδι διὰ τὸ πλέξιμον τῶν στεφάνων. Βεβαίως τὸ ποίημα τοῦτο εἶναι ἄτεχνον κατασκευάσμα, ἴσως μοναχῶν· ἢ ὑπαρξίς ὅμως τοιοῦτου ποιήματος μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ὑπῆρχε συνήθεια νὰ ψάλλωνται τέτοια ἐργατικὰ τραγούδια κατὰ τὸ πλέξιμο τῶν στεφάνων, τὰ ὁποῖα, ὅταν ἔχασαν τὸν ἀρχικὸν τὸν χαρακτήρα τῆς ρυθμίσεως τῶν κινήσεων διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην, κατήνησαν ἀπλῶς ἀνακουφιστικά. Τὸ ποίημα τοῦτο ἐλήφθη ἀπὸ χειρόγραφον, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὸν κ. Μιχαὴλ Ἰωάννου, ἐκ Φαρμακᾶ.

Αἰ ΣΜΑ ΨΑΛΛΟΜΕΝΟΝ ΕἰΣ ΠΛΕΞΙΜΟΝ ΣΤΕΦΑΝΩΝ

Ἔγπιστε πάντων Δέσποτα, πατὴρ ἀνάρχου Λόγε,
Υἱὲ θεοῦ συνάναρχε, πανυπέρτατε μόνε,
Ὁ ἐν Κανᾶ προσκεκληθεὶς, τῆς Γαλιλαίας γάμω
Σὺν τῇ μητρί Σου καὶ ἀγνῇ, νύμφη ἀπειρογάμω
Καὶ ἵνα δείξῃς τίμιον αὐτὸν ἅμα καὶ θεῖον
Θαυματοργῶν μετέβαλες τὸ ὕδωρ τε εἰς οἶνον.
Αὐτὸς καὶ νῦν παμβασιλεῦ, ἰλέψ ὄμματί σου
Ἐπίβλεψιν ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ τῷ πλάσματί σου
Καὶ ὡς εὐλόγησας ποτὲ Ἀβραάμ σὺν τῇ Σάρρα
Καὶ Ἰακώβ, Ρεβέκκαν τε καὶ λοιποὺς Πατριάρχας,
Οὕτως καὶ νῦν, φιλόθρωπε, εὐλόγησον σοὺς δούλους,
Καὶ διατήρησον αὐτοὺς ἐκ πάντας ἐπιθύλους.
Καὶ δὸς αὐτοῖς τὸν φόβον σου ὅπως τοὺς ὁδηγήσῃ
Εἰς πᾶσαν τὴν σωτήριαν ὁδὸν καὶ συνεΐση.
Πρὸς τούτοις δώρησε αὐτοῖς ὁμόνοιαν, εἰρήνην,
Καρπὸν κοιλίας νόμιμον, ἅμα καὶ σωφροσύνην.
Καὶ καταξίωσον αὐτοὺς, νύμφην τε καὶ νυμφίον
Ἄμα καὶ παρανύμφους τε καὶ ἅπαντα τὸν δῆμον
τῆς οὐρανοῦ σου χαρᾶς καὶ θείας βασιλείας
Πρεσβείαις τῆς τεκούσης σε, Παρθένου Παναγίας
Καὶ θείου Προκοπίου τε καὶ πάντων τῶν ἁγίων
Τῶν εὐαρεστησάντων σοι, ἀπ' αἰῶνος, τῶν θεῶν.

Η ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΙΘ' ΑΙΩΝΑ*

Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης. Τὴν ἴδια ἐποχὴ, πού οἱ Σολωμικοὶ ποιητὲς αἰχμαλωτισμένοι ἀπὸ τὴ γοητεία τοῦ Σολωμικοῦ ἔργου καὶ ἀπὸ τὴν προσωπικότητα τοῦ μεγάλου δασκάλου τῶν συνέχισαν τὴ σολωμικὴ δημιουργία, ζεῖ στὰ Ἐφτάνησα καὶ ὁ Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης. Γεννήθηκε στὴ Λευκάδα τὸ 1824 καὶ ἔζησε τὴ ζωὴ του στ' ἀγαπημένα του Ἐφτάνησα τὴν ἐποχὴ, πού ἡ Σολωμικὴ παράδοση γιγαντωμένη ἀπὸ τὸ γενικὸ θαυμασμὸ τοῦ ἔθνους καὶ πανίσχυρη ἔδινε τὰ ὄριά της ἔργα. Κι' ὅμως ἡ ποίηση τοῦ Βαλαωρίτη δὲν ἔχει καθόλου ἐπηρεασθῆ ἀπὸ τὴν ποιητικὴ τοῦ Σολωμοῦ καὶ ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν Σολωμικῶν ποιητῶν. Μονάχα στὴ γλῶσσα ὁ Βαλαωρίτης ἀκολούθησε τὸν Σολωμό, ἀλλὰ κι' αὐτὴ τὴν ἐπλάσε σύμφωνα μὲ τὴ δική του αἰσθητικὴ καὶ τὴ δική του ἰδιοσυγκρασία.

Ἦστερα ἀπὸ λαμπρὲς σπουδὲς στὴ Γενεύη, στὸ Παρίσι καὶ στὴν Πίζα κι' ἔστερα ἀπὸ περιπετειώδεις περιπλανήσεις σ' ὅληκληρὴ τὴν Εὐρώπῃ, στὶς ὁποῖες τὸν εἶχε σπρώξει ἡ ἀνύσχητὴ φύση κι' ἡ φλογερὴ τὸν ἰδιοσυγκρασία, ὁ Βαλαωρίτης γυρίζει στὰ Ἐφτάνησα καὶ ζεῖ τὴ ζωὴ τοῦ οἰκονομειάρχου παντρεμένος μὲ τὴν κόρη τοῦ Τυπάλδου πού εἶχε γνωρίσει κι' ἀγαπήσει στὴ Βενετία. Ὁ ὀρμητικὸς του χαρακτήρας κι' ἡ ἀσίγαση διψα τοῦ γιὰ ἐρᾶση βρίσκουν τώρα διέξοδο στὴν πολιτικὴ. Ὁ Βαλαωρίτης ἀγαπᾷ τὴν πατρίδα του μ' ἕνα τρόπο βαθύ καὶ παράφορο: «νοιώθω γιὰ σέ, πατρίδα μου, στὰ στήθια χαλασμοῦ» ἔψαλλε μὲ τὴ μεγαλόστομη λύρα του. Κι' ὑπῆρξε τὴν πατρίδα του μ' ὅλες του τίς δυνάμεις— καὶ μὲ τὴν ὀρμητικὴ ψυχὴ του καὶ μὲ τὴν ἀπέραντη καρδιά του καὶ μὲ τὸ δυνατό του πνεῦμα καὶ μὲ τὸ ἥρωικὸ ἀνάστημά του. Εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς πρωταγωνιστὲς τοῦ μεγάλου ἀγῶνα τῶν Ἐπτανησίων καὶ τὴν Ἐνωσὴ τους μὲ τὴν Ἑλλάδα. Πρωταγωνιστὴς ἀκόμα στὸν ἀγῶνα τῶν ἠπειρωτῶν καὶ τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν Κρητῶν γιὰ τὴν ἔθνικὴ τους ἀποκατάσταση.

Ἀπὸ τὸν πατέρα του ὁ Βαλαωρίτης κατάγεται ἀπὸ παλιὰ ἀρματολικὴ οἰκογένεια. Ἐνας ἀπὸ τοὺς προγόνους του, ὁ ἀρματολὸς Χρῖστος Βαλαώρας, ἀναφέρεται στὰ δημοτικὰ μας τραγούδια.

Σὰν τί μεγάλη καταχνιά στὰ Σίβιστα, στὴ ράχη;

Ὁ Βλαχαγγέλῃς πολεμᾷ κι' ὁ Χρῖστος Βαλαώρας.

Τὸν ἥρωικὸ αὐτὸ κόσμον τῶν ἀρματολῶν καὶ τῶν κλεφτῶν, πού στὰ χρόνια του εἶχε κι' ὅλες ἀρχίσει νὰ ξεμακραίνῃ καὶ νὰ λησμονιέται, ὁ Βαλαωρίτης τὸν ἀγάπησε καὶ τὸν μελέτησε καὶ τὸν ἀνάστησε μὲ τὴν τέχνη του. Οἱ ἀντίλαλοι τοῦ μακρινοῦ αὐτοῦ κόσμου μὲ δυσκολία πειὰ ἔφταναν στὴν ἔθνικὴ ψυχὴ. Νέοι ἡρωϊσμοὶ καὶ νέοι θρόλοι, τὸ 21, συγκλόνισαν τὸ ἔθνος καὶ τὸ κρατοῦσαν θαμπωμένο μὲ τὸ μεγαλεῖο τους. Ὁ Βαλαωρίτης μὲ τὴν ἀπέραντη καρδιά του, σὰν νὰ ἦταν ἡ προσωποποίηση τῆς πανάρχαιης ἑλληνικῆς ψυχῆς, στράφηκε μὲ λατρεία καὶ πρὸς τὸν κόσμον τῶν μακρινῶν, πού ἔφευγε καὶ πρὸς τοὺς νέους ἡρωϊσμοὺς καὶ τοὺς νέους θρόλους, πού ἀνάδευαν πυκνοὶ, ἀμέτρητοι, μεγάλοι μέσσα στὴ φαντασία τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τοὺς ἀγκάλιασε μὲ τὴν ἄβυσσο τῆς ἀγάπης του καὶ τοὺς τραγούδησε μὲ τὴ λύρα του. Τὸ μαρτύριον τῆς φυλῆς κάτω ἀπὸ τὴν πρόσφατη σκλαβιά τοῦ Τούρκου καὶ τὴν παλαιότερη τοῦ Φράγκου, ἡ ἑλληνικὴ θυσία τοῦ Εἰκοσιένα, ἡ μεγάλη ἐλπίδα τῆς Μεγάλης Ἰδέας ἐβρῆκαν τὸν ἄξιο τραγουδιστὴ τους.

Ἡ ποίηση τοῦ Βαλαωρίτη εἶναι μὲ ὅλη τὴν κυριολεξίαν ἔθνικὴ ποίηση. Λίγα, ἐλάχιστα εἶναι τὰ ποιήματα του, πού τὸ θέμα τους εἶναι παρμένο ἀπὸ τὴν ἀτομικὴ ζωὴ τοῦ ποιητῆ καὶ τὰ λυρικά του αὐτὰ δὲν εἶναι τα καλύτερά του. Ὁ Βαλαωρίτης ἐμπνέεται ἀπὸ τὴν ἔθνικὴ ἱστορία. Γι' αὐτὸ ἡ ἐμπνευσὴ του εἶναι συχνὰ ἡρωϊκὴ, τὰ θέματά του δραματικὰ καὶ ὁ τόνος του ἐπικός.

Τὴν πρώτη του ποιητικὴ συλλογὴ—τὰ στιχουργήματα—τὴν τύπωσε τὸ 1847. Τὰ ποιήματα αὐτὰ δὲν ἔχουνε καμμιά ξεχωριστὴ ἀξία οὔτε στὴ γλῶσσῃ.

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενον καὶ τέλος.

σα ούτε στη στιχουργία ούτε στην ποιητική τους διάθεση. Δείχνουνε ωστόσο τὰ ποιητικά θέματα και τις ιστορικές συγκινήσεις, που θά συγκλονίσουν αργότερα τὸν ποιητή. Ὑστερα ἀπὸ δέκα χρόνια ὁ Βαλαωρίτης παρουσιάζεται μετὰ τὰ «Μνημόσυνα» ὄριμος πειὰ ποιητής. Ἄδυναμίες ὑπάρχουν ἀκόμα ἐδῶ κι' ἐκεῖ, μὰ ὁ Βαλαωρίτης ἔχει ὑποτάξει πειὰ τὰ ποιητικά στοιχεῖα κι' ἔχει γράψει μερικά ἀπὸ τὰ καλά του ποιήματα. Ὑστερα ἀπὸ τὶς δυὸ αὐτὲς συλλογὲς ἀκολούθησαν κατὰ σειρὰν οἱ μεγάλες του ποιητικὲς συνθέσεις Κυρά-Φροσύνη, Ἄθανάσιος Διάκος, Ἀστραπόγιαννος καὶ Φωτεινός, που δὲν πρόλαβε νὰ τελειώσῃ. Ὑπόθεση τῆς Κυρά-Φροσύνης εἶναι τὸ γνωστὸ κακούρηγμα τοῦ Ἄλῃ Πασᾶ, που ἔκανε τὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ νὰ χύσῃ τὸν παθητικώτατο ἐκείνο θρῆνο στὸ ὁμώνυμο δημοτικὸ τραγοῦδι:

Ἄχ! Φροσύνη παινεμένη
μεσ' τὴ λίμνη ξαπλωμένη.

Ὁ Ἄλῃ-πασᾶς γιὰ νὰ ἐκδικηθεῖ τὴν κυρά-Φροσύνη, που ὀρνήθηκε τὸν ἔρωτά του, τὴν ἐπνίξε στὴ Λίμνη στὰ Γιάννενα μαζί με ἄλλες δεκαεφτά ἑλληνοπούλλες. Τὸ ποῖμα εἶναι ἀρκετὰ μεγάλο, ὅστερὲ ὁμως στὴ σύνθεσι κ' ἔχει ρομαντικὲς ἀδυναμίες.

Ὁ Θανάσιος Διάκος, μεγάλο ἀφηγηματικὸ ποῖμα σὲ ἔξι ἄσματα, εἶναι ἕνας ποιητικὸς ἄθλος. Ὑπόθεσι τοῦ ποιήματος εἶναι τὸ φοβερὸ μαρτύριο τοῦ ὠραίου ἥρωα τῆς ἑλληνικῆς ἐπανάστασις. Χρόνια ὀλόκληρα μόχθησε ὁ Βαλαωρίτης γιὰ νὰ στήσι τὸ ποιητικὸ αὐτὸ μνημεῖο στὸν συμπαθέστατον ἥρωα μετὰ τὸ ἄπλο μὰ ὑπέροχο μεγαλεῖο καὶ στὸν ἥρωϊκὸ λαὸ που τὸν γέννησε. Μελέτησε ὅλες τὶς ιστορικὲς πηγές, κατὰκτησε πέρα γιὰ πέρα τὴν ιστορικὴ του ὕλη κι' ἔμεινε πιστὸς στὰ ἐξακριβωμένα γεγονότα: «Δὲν ὑπάρχει οὐδεμίαν ρομαντικὴ πλοκή. Τὸ πᾶν εἶναι ἱστορία...» ἔγραφε στὴν γυναῖκα του. Καὶ στὸ ἴδιο γράμμα ἐκμυστερευόταν: «Ἐκοπίασα πολὺ ὅπως τὸν φέρω εἰς πέρας, ὄχι δι' ἑλλειψιν ἐμπνεύσεως, διότι θὰ ἴδῃς ὅτι τοῦναντίον πλεονάζει, ἀλλὰ διότι ἠθέλησα νὰ παρενείρω γεγονότα σύγχρονα σπουδαιότατα καὶ ἐν πολλοῖς ὀλίγον γνωστά, διότι ἠθέλησα ἡ δημοτικὴ γλῶσσα νὰ παρουσιασθῇ περιβεβλημένη τὸν ὠραιότερον μανδῦαν τῆς, διότι προσεπάθησα νὰ εὔρω τὸν τύπον τῆς καθαρᾶς ἐθνικῆς ἥρωϊκῆς ποιήσεως, ἀπηλλαγμένης μιμήσεων καὶ ξενικῶν καρυκευμάτων. Ἐλπίζω νὰ ἐπέτυχον, ἀλλ' ἔκοπίασα πολὺ».

Ὁ Διάκος εἶναι ἡ ἀποθέωσις ἑνὸς μαρτυρίου—τοῦ μαρτυρίου ὄχι ἀπλῶς ἑνὸς ἥρωα ἀλλὰ ἑνὸς ἥρωϊκοῦ λαοῦ. Ὁ Διάκος εἶναι ἡ ἐλευθερία, ἡ ὠραία ψυχὴ τῆς φυλῆς. Στὸ σύντομο πέρασμά του ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ζωὴ μὰ καὶ στὴν αἰωνιότητα τῆς τέχνης, ὅπου τὸν ἀνύψωσε ἡ μεγάλη ποίησις τοῦ Βαλαωρίτη, τὸν συντροφεύει μετὰ ἀγάπῃ καὶ πόνο ἡ ἑλληνικὴ φύσι στὴν πάλῃ του μετὰ τὸν ἐχθρὸ τῆς φυλῆς. Στὸ ἥρωϊκὸ αὐτὸ ποῖμα τοῦ Βαλαωρίτη τρεῖς μονάχα εἶναι οἱ πρωταγωνιστές: ἡ ἑλληνικὴ φύσι, ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ κι' ὁ ἐχθρὸς—ὁ ἕνας μετὰ τὰ πολλὰ ὀνόματα, ὁ παντοτεινός. Ἡ ἑλληνικὴ φύσι προβάλλει συχνὰ μέσα στὸ ξετύλιγμα τοῦ μεγάλου δράματος ὠραία κι' ἀνήσυχη καὶ περήφανη γιὰ τὸ ἀξιο παιδί τῆς:

Πλαγιάζει ὁ λιονταρόψυχος! Τὰ νεῖατα, τὴ θωριά του
τ' ἀστέρια βλέπουν μετὰ χαρὰ καὶ κάπου κάπου ἀφίνουν
κρυφὰ τὸ θόλο τ' οὐρανοῦ γιὰ νὰ διαβοῦν σιμὰ του.
Μοσχοβολαεῖ τριγύρω του καὶ τὸν σφιχταγκαλιάζει
στὸν κόρφο τῆς ἡ ἀνοιξη, σὰν νάτανε παιδί τῆς.
Χαρούμενα τὰ λούλουδα φιλοῦν τὸ μέτωπό του.
Χάνει μετὰ μίαν τὴν ἀσχημιὰ καὶ τὴν ταπεινοσύνη
ὁ ἔρμος ὁ ἀζώηρος, ἡ ποταπὴ λαψάνα,
γλυκαίνει τὸ χαμαῖδρυο, στοῦ χαμαιλιοῦ τὴ ρίζα
ἀποκοιμιέται ὁ θάνατος καὶ τὸ περιπλοκάδι,
που πάντα κρύβεται δειλὸ καὶ τ' ἄπλερο κορμί του
ἄλλοτ' στυλῶνει τὸ φτωχὸ, δυναμωμένο τώρα
τρελλό, περηφανεύεται καὶ θέλει νὰ κλαρώσῃ
σὲ ἀνδρειωμένο μέτωπο γιὰ ν' ἀκουστῇ πῶς ἦταν
στὴ φοβερὴ παραμονὴ μιὰ τριχ' ἀπ' τὰ μαλλιά του.

.....

Ἐκυματίζαν τὰ σπαρτά, χαρὰ τοῦ ζευγολάτη,
καὶ κάπου κάπου ἀνάμεσα ξεπρόβαιν' ἕνα στάχυ
καὶ ἔγερν' ἐδῶ, κ' ἔγερν' ἐκεῖ τὸ τρυφερὸ κεφάλι
ὡσάν νὰ παραμόνευε νὰ ἰδῇ κι' αὐτὸ τὸ Διάκο.

Ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ διάχυτη σ' ὁλόκληρο τὸ ἔργο θρίσκεται ἰδιαίτερα ἐν-
σάρκωμένη στὸ πρόσωπο τοῦ ἀγνοῦ παλληκαριοῦ, πού ἀντίκρουσε τὸ φρικτὸ
μαρτύριο χωρὶς δισταγμὸ καὶ χωρὶς φόβο μὲ τὴν ἀπλοικὴ καὶ τὴ μεγάλη του
πίστη στὴν πατρικὴ γῆ χωρὶς νὰ υποψιάζεται ὅτι ἀντλοῦσε τὴ μεγαλωσύνη του
ἀπὸ τὴν πανάρχη ἥρωικὴ ἱστορία τῆς φυλῆς.

Χιλιάδες ἦρθαν μὲ μιάς τριγύρω στὸ Θανάση
ψυχαῖς μεγαλοδύναμες ἀπὸ τὸν ἄλλο κόσμον
μὲ τὰ παλιὰ τους βάσανα, μὲ τὴν παλληκαριά τους
καὶ τοῦ φιλοῦν τὸ μέτωπο καὶ τὸν περιδροσιζοῦν.
Στὴ σκοτεινὴ του φυλακῆ, γαλαφορεμέναις
ἀπλώνουν τὰ φτεροῦγια τους κ' ἐπάνωθ' του ἀνοίγουν
βαθύν, ἀπέραντο οὐρανὸ καὶ τοῦ τὸν ἀστερώνουν
μ' ἀθάναταις ἐνθύμησες, μοσχοβολιαῖς τοῦ τάφου.

Ὁ ἐχθρὸς γεμίζει μὲ τὴ φοβέρα καὶ τὴ δύναμη καὶ τὸ μῖσος τοῦ τὴν ἀτιμώ-
σφαιρα τοῦ ἔργου. Εἶτε σάν στρατὸς πολυάνθρωπος περνᾷ εἶτε σάν πασᾶς
γεμίζει τὸν ἀέρα μὲ τίς βλαστήμιες του εἶτε σάν γύφτος ἔρωμερὸς ἐτοιμάζει
τὰ φρικτὰ του σύνεργα γιὰ τὸ μαρτύριο, εἶναι πάντα ὁ ἴδιος· εἶναι ὁ ἀντίχρι-
στος μὲ τὸ τυφλὸ μῖσος γιὰ τὸν Ἑλληνα, πού θέλει νὰ κάψῃ καὶ τὰ ἄψυχα ἀ-
κόμα. Δὲν εἶναι τὸ Διάκο, πού ψήνει ζωντανὸ στὰ κάρθουνα· εἶναι τὸν ἐπανα-
στατήμENO λαό.

«Ποῖος εἶσ', ἐγὼ δὲν τὸ ρωτῶ», λέει ὁ Κιοσὲ Μεχμέτ.
Ποῖος εἶσ', ἐγὼ δὲν τὸ ρωτῶ. Γιὰ μὲ τὰ ὀνόματά σας
θὰ νὰ σβυστοῦν ὅλα μὲ μιάς, κ' εἶναι καιρὸς χαμένους
ἐμεῖς νὰ τὰ μαθαίνουμε. Θέλεις νὰ προσκυνήσῃς
Καὶ νὰ δεχτῆς τὴν πίστη μου ;

Διαφορετικὸς μὰ πάντα ὁ ἴδιος στὸ μῖσος τοῦ ζωγραφίζεται ὁ γύφτος -
δήμιος τοῦ φοβεροῦ μαρτυρίου:

Στὴν μούρη τὴν κουφάλα του ἐμόνιαζε ἕνας γύφτος,
γέροντας, κακστράχαλος, βουβός, φωτοκαμένος
ἀνάθεμμα τῆς εὐλογίας, τῆς λάθας στερνοπαίδι.
Τὸν ἔβρασκε βαθὺ χτικιό, τοῦ θέριζε τὰ σπλάχνα
ἐχθρα κρυφῆ, παντοτεινῆ, γιὰ τάνθη, γιὰ ταστέρια,
γιὰ τοῦ παιδιοῦ τὴν εὐμορφία, κ' ἔτρωγε μὲ τὸ μάτι
ὅτι τὸ χέρι τὸ σκληρὸ δὲν ἔφτανε νὰ φθειρῇ.
Ἐκλωθε τὴ σαπίλα του στρωμένος στὰ ξεκλίδια,
πού τῶφερνε πᾶσα φορὰ τὸ κλεψιμῖο, ἢ κρεμάλα.
Ἀχώριστοῦ του σύντροφοι σφυριά, τριχιές, ἄμμόνι,
στουρνάρια γιὰ τὸ γδάρισμα, παληόκαρφα, ψαλίδες,
μιὰ νυχτερίδα, ἕνας σκορπιός, μιὰ κίσσα, μιὰ χελώνα.
Κανένας δὲν ἐγνώριζε στὴ Λεβαδεία πῶς ἦρθε.
Τὸν εἶχε ρίξει σύγνεφο;..... Τὸν εἶχαν ξερᾶσει
τὰ χῶματα τοῦ ρουπακιοῦ;..... Κανένας δὲν τὸ ξέρει.

Ὁ ποιητὴς θέλησε νὰ γίνεῖ ὁ Διάκος τοῦ «τὸ Εὐαγγέλιο τῆς ἐθνικῆς ποι-
ήσεως». Καὶ τέτοιο εἶναι.

Ὁ Ἀστρατόγιανος εἶναι ἕνα ἀληθινὸ ἀριστοῦργημα. Ἡ πνοὴ τοῦ ἔργου
μαζί μὲ τὴν ὑπόθεση ποῦναι παρμένη ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν ἄρματωλῶν καὶ τῶν κλε-
φτῶν γεννοῦν ἕνα αἶσθημα φρίκης ἀνάμικτο μὲ θαυμασμὸ καὶ κατάπληξη. Ὁ
Ἀστρατόγιανος, ἕνας γέρος κλέφτης, πληγώνεται θανάσιμα στὴ ράχη. Πλάι
του στέκει ὁ ψυχογιὸς του ὁ Λαμπέτης. Ὁ Ἀστρατόγιανος παρακαλεῖ τὸ παλ-
ληκάρι νὰ πάρῃ τὸ κεφάλι του καὶ νὰ φύγει γιὰ νὰ μὴ τὸ ἀτιμάσουν οἱ ἐχθροί.
Ὁ Λαμπέτης δειλιάζει μὰ μπροστὰ στὴν ἐπιμονὴ τοῦ ψυχοπατέρα του ὑποχω-
ρεῖ. Τραβάει τὸ γιαταγάνι, κόβει τὸ ἄσπρο κεφάλι καὶ χάνεται μεσ' στὰ θου-
νά. Φτάνει σ' ἄπατα λημέρια τους καὶ θάβει μὲ δάκρυα τὸ τιμημένον κεφάλι.

Σε λίγες μέρες πληγώνεται κι' ο Λαμπέτης σε άλλη μάχη· φεύγει, σέρνεται με κόπο ως τόν τάφο του Ἀστραπόγιαννου καὶ πέφτει νεκρός:

Τὸ βράδυ ἀνέλπιστα πιάνει τὸ χιόνι
κι' ὁ τάφος κρύβεται βαθυὰ βαθυὰ
Λὲς κ' ἔσαβάνωσαν σ' ἕνα σεντόνι
τὰ δυὸ τὰ λείψανα σφιχτὰ σφιχτὰ.

Τὸ ποίημα στολιζέται με πολλὰ εὐρήματα. Ὁ Ἀστραπόγιαννος ζητάει νὰ καθαρῖσει ὁ Λαμπέτης τὸ γιαταγάνι του πρὶν τοῦ κόψει τὸ κεφάλι· δὲ θέλει τὸ τούρκικο αἷμα ν' ἀνταμωθῇ με τὸ δικό του.

Λαμπέτη, σφόγγισε, τρίψε με χῶμα
τὸ γιαταγάνι σου, κ' εἶναι θολό.....
Πῶς κλαῖς;.... τί δέρνεσαι;... Τρίψε τὸ ἀκόμα....
Μὴν τρέμεις... ζύγωσε... Δός μου νὰ ἰδῶ».
Τὸ αἷμα τάπιστο με τὸ δικό μου
δὲ θέλω ἐπάνω του νάνταμωθῇ,
φαρμάκι ἀγλύκαντο μες στὸ λαιμό μου
δὲ θέλω σύντροφο κάτου στὴ γῆ».

Ὁ Λαμπέτης ἔκρυψε τὸ νεκρὸ κεφάλι στὸ δισάκκι του, τὸβαλε στὸν ὄμο καὶ τρέχει ἀπάνω στὰ θουνά. Οἱ Λιάπηδες τὸν κυνηγοῦν. Οἱ σφαίρες σφηνώνονται στὸ νεκρὸ κεφάλι. Ὁ Λαμπέτης κυτᾶζει νὰ προστατεύσει τὸ κεφάλι τοῦ ψυχοπατέρα του:

Ὁ κλέφτης ἄνοιξε τὸ πάτημά του,
πηδᾷ χαλάσματα καὶ λαγκαδιαῖς,
παίρνει τὸ λείψανο στὴν ἀγκαλιά του.....
Κάλιο στὴν πλάτη του χίλιας βολαῖς.

Ὅταν φτάσει στὸ λημέρι τους, ὁ Λαμπέτης ἔπλυνε τὸ νεκρὸ κεφάλι, τὸ χτένισε, τὸ κάθισε στὰ χόρτα πλάι στὰ ρματά του κι' ἐτοίμασε τραπέζι:

Κόβει βλαστάρια τρυφερά, τὴ φτέρη ξεφυλλίζει,
παίρνει ἕνα κριθῖνο ψωμί, στὴ μέση τὸ χωρίζει
καὶ τὴ μιὰ σφήνα ἀπὸ ταῖς δυὸ τὴ δίνει στὸ κεφάλι
κι' αὐτὸς κρατεῖ τὴν ἄλλη.

«Αἱ ταλαιπωρία καὶ τὰ δυστυχήματα τῆς φυλῆς,—γράφει κάπου ὁ ποιητής,—καὶ ἐν πεζῷ λόγῳ ἱστοροῦμενα εἶναι πάντοτε ποιήσεις». Ὅταν ἡ ποίηση αὐτῆ, ποῦ ἀναβλύζει ἀπὸ τὶς ταλαιπωρίες καὶ τὰ δυστυχήματα τῆς φυλῆς πλουτιστεῖ με τὴ φλογερὴ πνοὴ μιᾶς ἀληθινῆς ποίησης, ὅπως εἶναι ἡ ποίηση τοῦ Βαλαωρίτη, δίνει ἀληθινὰ ἀριστουργήματα.

Τὸ τελευταῖο ἔργο τοῦ Βαλαωρίτη—ὁ Φωτεινός—εἶναι μιὰ πλατεῖα ποιητικὴ σύνθεση, μέσα στὴν ὁποία ὁ ποιητὴς φιλοδοξοῦσε νὰ κλείσει τὰ θάσανα τῶν Ἑλλήνων κάτω ἀπὸ τὴν σκλαβιά τῶν Φράγκων, ν' ἀναστήσει τὴ μεσαιωνικὴ ζωὴ τῆς ἰδιαίτερης του πατρίδας καὶ νὰ περιγράψει τὴν ἐπανάσταση τῶν Λευκαδιτῶν τοῦ 1357 γιὰ νὰ διώξουν τοὺς Φράγκους εὐγενεῖς.

Τὸ ποίημα δυστυχῶς δὲν τελειώσε. Ἀπὸ τὰ πέντε ἄσματα, ποῦ θὰ τὸ ἀποτελοῦσαν, ὁ ποιητὴς ἔγραψε μονάχα τὰ τρία. Κι' ἔτσι ὅμως ἀτέλειωτος ὁ Φωτεινός εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ καλύτερα ποιήματα ὄχι μονάχα τοῦ Βαλαωρίτη, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρης τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας. Μερικοὶ θεωροῦν τὸν Φωτεινὸ τὸ καλύτερο ἔργο τοῦ Βαλαωρίτη. Ἡ σύγκριση ὁμως με τὸν Διάκκο καὶ τὸν Ἀστραπόγιαννο δείχνει ὅτι, ἂν ὑπερτερῇ ὁ Φωτεινός στὴ στιχογραφία καὶ στὴ σοφὴ ἐναρμόνιση τῶν ποιητικῶν στοιχείων, δὲν ἔχει τὴν ρωμαλεὰ ἐμπνευση καὶ τὸ ἥρωϊκὸ ἐκεῖνο ξεχειλίσμα τοῦ συναισθήματος, ποῦ στὰ δυὸ ἄλλα ποιήματα συναρπάζει καὶ συγκλονίζει.

Τὰ θέματα τοῦ Βαλαωρίτη εἶναι παρμένα ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ ἱστορία. Ἡ ποίηση του ἔχει μιὰ ἥρωϊκὴ μεγαλοπρέπεια. Ὁ Βαλαωρίτης εἶναι ἐπικός ποιητὴς μὰ με τὸν δικό του τρόπο. Στὴν ποίησή του δὲν ὑπάρχει ἡ γαλήνη καὶ ἡ ἀντικειμενικότητά τῆς γνήσιας ἐπικῆς ποίησης «ἡ ἀπρόσωπη ἐνατένιση, ἡ ἀφηγηματικὴ ἀμεροληψία καὶ τὸ μεγαλόπρεπο συγκράτημα τοῦ ποιητοῦ μπροστὰ στὰ ἔργα καὶ τὶς τυχές τῶν ἡρώων του».

Ο Βαλαωρίτης πάσχει με τούς ήρωές του· ποτέ σχεδόν δέν μένει αδιάφορος μπροστά στό παθήματα καί τούς ήρωϊσμούς των. Μονάχα στόν Φωτεινό με τόν ήμερο τόν πού πήρε ή ποιήσή του αντίκρύζει από απόσταση καί με κάποια γαλήνη τούς ήρωές του. Στ' άλλα του έργα ή ήρωϊκή αφήγηση καί ο έπικος τόνος κατακλύζονται αδιάκοπα από τό όρμητικό έξασμα μιάς άσυγκράτητης αισθηματικότητας. Πολύ όρθά ο Νιρθάνας τόν χαρακτήρισε λυρικόν στό θάθος. Ο Βαλαωρίτης είναι λυρικός καί δραματικός όσο είναι καί έπικός.

Ο λυρισμός του Βαλαωρίτη είναι ρομαντικός. Μά ο ρομαντισμός του δέν έχει τή νοσηρότητα των καθαρολόγων ρομαντικών τής έποχής του. Είναι γεμάτος ύγεια καί λεβεντιά. Ο Βαλαωρίτης είναι ρομαντικός για τά ήρωϊκά έξασματα του πάθους του, για τις υπερφυσικές του παρομοιώσεις, για τό ύφος του, για τή γλώσσά του τή γεμάτη εικόνες καί αντίθεσεις.

Η γλώσσα, πού χρησιμοποίησε ο Βαλαωρίτης στό ποιήματά του ή καλύτερα ή γλώσσα, πού έφτιαξε ο Βαλαωρίτης για τά ποιήματά του θα ήταν αρκετή καί χωρίς τή ποιητική αξία του έργου του να του χάρισει τήν άθανασία. Διαλεγμένη με σοφία καί μόχθο από τά σπλάχνα τής Έλληνικής ψυχής κι από τά θάθη των Έλληνικών αιώνων είναι άσύγκριτη για τήν άγροτική τής δροσερότητα, για τήν παραστατικότητα της, για τή δύναμή της, για τόν πλούτό της. «Εάν λάθης τόν κόπον ν' αναγνώσης τόν Διάκον ή τόν Άστραπόγιαννον, γράφει, θα ίδης ότι ή γλώσσα του λαού έξαυματούργησεν, έπαρκέσσα εις όλας τάς ανάγκας τής ήρωϊκής ποιήσεως».

Τόσο πιστή στάθηκε ή προσήλωση του Β. στη λαϊκή γλωσσική παράδοση, ώστε στόν Διάκο του δέν ανέφερε ούτε μιά φορά τό όνομα του Λεωνίδα καί των Θερμοπυλών. «Καί αυτά τά ένδοξα άρχαία ελληνικά όνόματα, γράφει, άσυμβίβαστα τά θεωρώ προς τήν άρμονίαν του στίχου».

Η γλώσσα του Β. είναι ή πλουσιώτερη γλώσσα πού χρησιμοποίησε ως τώρα νεοέλληνας ποιητής. «Αντίθετα με άλλων ποιητών τά έργα καί με τ' άριστουργήματα πού είναι σαν από ιδέα καί πού σ' αυτά ή λ έ ξ η, όργανο πάντα μόλις ύπάρχει, στό Βαλαωρίτη είναι ή λέξη πού λες πως ύπάρχει αυτόνομη καί πού κυριαρχεί στοργυλλή, όγκωμένη, ροδοκόκκινη, άπάρβηνη, πρωτόδαστη, πρωτόδρεπτη, πρωτόγραφη, περισσή». (1)

«Όσο να γίνει ο δάσκαλος ποιητής, ο ποιητής δουλεύει στόν τόπο του δασκάλου» γράφει κάπου ο Παλαμάς. Καλύτερος δάσκαλος από τόν Βαλαωρίτη δέν θα μπορούσε να βρεθεί για να διδάξει στους Νεοέλληνες τήν ελληνική γλώσσα, τήν ελληνική δόξα, τήν ελληνική πατρίδα.

M. ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΗΣ

EDEN PHILLPOTS

ΜΙΑ ΜΕΡΑ, ΜΙΑ ΖΩΗ

Ξαφνικό τό ξύπνημα, ξαφνικό τό κλάμα.

Λίγο ύπνο, λίγο θύζαμα

Ένα παιδί όλο χαρά, κ' ένα παιδί με δίχα λύπη,
καί για τήν αύριο ή δύναμη τής πίστης δέν του λείπει.

Νεαρό αίμα, ζεστό καμίνι, κ' αγάπη για μιά κόρη
Μόνο μιά μέρα γιορτινή, πού γι' αυτήν πάντα μιλούν.
Λίγα νέφη, λίγο ήλιο, λίγο γέλιο, λίγο δάκρυ,
Κ' ένα θάρος μαζεμένο απ' τά χρόνια πού κυλούν.

Κ' έπειτα για χρόνια περασμένα ο γέρος κουθεντιάζει
Τής πειό μικρής του κόρης ή θυγατέρα για να τόν κοιτάζει.
Νά όνειρευτή λιγάκι, λιγάκι να ποθάνη.
Λίγη δροσινή γωνιά, λίγη γη τόν φτάνει.

Μεταφρ. ΜΙΧΑΗΛ ΦΥΣΕΝΤΖΙΔΗΣ

HOWARD SPRING

Γνωστός και πέρα απ' τὰ δικά του σύνορα, σὰ μυθιστοριογράφος, ὁ **Howard Spring** εἶναι ὁ λογοτέχνης τοῦ ὁποίου ἡ πρώτη ἐπαφή μὲ τὴ λογοτεχνία ἄρχισε, ὅταν ἀκόμη 12 χρονῶν ἀναγκάσθηκε νὰ πουλᾷ ἐφημερίδες στὸ δρόμο. Πολὺ ἔνωρις στὴ ζωὴ ἔχασε τὸν κηπουρὸ πατέρα του, πρᾶμα ποὺ ἀνάγκασε τὴ μητέρα του νὰ γίνῃ πλύστρα, μπροστὰ στὸ ἀδιέξοδο ποὺ πρόβαλε ἡ μοῖρα. Γενικὰ ἡ παιδικὴ καὶ ἐφηβικὴ ἡλικία του εἶναι ποτισμένη μὲ ὅ,τι τὸ χειρότερο ἔχει νὰ προσφέρει ἡ ζωὴ.

Οἱ δοκιμασίες ὅμως αὐτὲς δημιούργησαν τὸ χαρακτήρα ποὺ ἀργότερα ἐξωτερικεύθηκε στὸ ἔργο του σὰν χείμαρρος καλωσύνης καὶ συμπόνιας. Μόλο ποὺ γνώρισε τὴ ζωὴ σ' ὅλη τῆς τῆ σκληρότητα, ἀδιαφορία κι' ἀδικία, κι' αἰσθάνθηκε τὸ καταπιεστικὸ βάρος-τοῦ πλούτου, τῶν προνομίων καὶ τῆς ταξικῆς διάκρισης, οὐδέποτε μνησικάκησε, οὐδέποτε ἀπαναστάτησε. Γι' αὐτὸν ὑπεράνω ὅλων εἶναι ἡ μεγάλη ἱκανοποίηση ὅτι ζεῖ κι' ἔχει τὴν εὐκαιρία γιὰ νέες περιπέτειες καὶ δημιουργίες.

Γεννήθηκε στὸ Κάρδιφ τὸ 1889.

Ἔργα του : «**O Absolom!**», «**Fame is the Spur**», «**My son, my son**» κ.ἄ.

Μ. Φ.

HOWARD SPRING

ΠΑΡΑΒΟΛΗ

Κοίταζα δυὸ παιδιά, μὲ τὴ χρυσὴ τὴν ἄμμο
στὴν ἀκροθαλασσιὰ νὰ παίζουν....

Τὸ ἓνα μ' ἀρπαχτικὰ τὰ δάκτυλα, χουφτες γιομάτες,
τὴν ἄμμουδιὰ κρατοῦσε.

Πάντα σκυφτὸς ἄμμο παίρνει κι' ὄλο παίρνει
κι' οὔτε γιὰ ἀνάσα σταματοῦσε,

Μόλο π' ἀπ' τὰ σφιχτόκλειστὰ του δάχτυλα
ποτάμι ἢ ἄμμουδιὰ γλυστοῦσε...

Τ' ἄλλο μὲ τὴν παλάμη ἐλεύτερα ἀνοιχτὴ
λίγη ἄμμο φτεροκρατοῦσε!

Καὶ κεῖ μέσ' τὸ χεράκι του, τὸ θαῦμα,
τ' ἀνοιχτὰ γαλάζια μάτια του τραβοῦσε.

Καὶ στρέφοντάς το πρὸς τὸν ἥλιο δῶ καὶ κεῖ,

Τὸ χρῶμα καὶ τίς νέες του μορφές
ἔβλεπε κι' ἀποροῦσε.....

Στὸ τέλος τὴν ἄμμο πέταξε ἐλαφρὰ στὸν ἀπαλὸν ἀγέρα....
καὶ γελοῦσε....

Μεταφρ. ΜΙΧΑΗΛ ΦΥΣΕΝΤΖΙΔΗΣ

Ο ΚΟΡΑΗΣ ΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ (*)

Ἡ γραμματολογικὴ ἀξία τῶν ἔργων τοῦ Κοραῆ δὲν εἶναι ἀσήμαντος. Εἰς τοὺς προλόγους τῶν περισσοτέρων ἐκδόσεων εὐρίσκεται πλοῦτος γραμματολογικὸ ὄλυκος. Ἀρχίζει ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρχῆς τοῦ λογοτεχνικοῦ εἶδους εἰς τὸ ὅποιον ἀνήκει ὁ ἐκδιδόμενος συγγραφεὺς καὶ ἐκτείνεται πολλάκις καὶ πολὺ πέραν τῶν χρόνων του. Δὲν ἀρκεῖται δὲ μόνον εἰς ἀπλὴν πληροφοριακὴν βιογραφίαν καὶ ἐξέτασιν τοῦ ἔργου τῶν συγγραφέων, ἀλλὰ πολλάκις μὲ θάσιν τὴν αἰσθητικὴν καὶ ἠθικὴν ἀνάλυσιν ἐπιχειρεῖ τὴν ἐξέτασιν καὶ τοποθέτησιν τῶν συγγραφέων χρονολογικῶς καὶ ἀξιολογικῶς. Ἀπὸ τοιοῦτου εἴδους γραμματολογικὴν ἐργασίαν γέμουν οἱ πρόλογοι τοῦ Ἡλιοδώρου, Ἰσοκράτους, Πλουτάρχου, Ἐπικτήτου, Πλάτωνος, διὰ νὰ ἀναφέρωμεν τοὺς γνωστοτέρους συγγραφεῖς τῶν ἐκδόσεων του.

Ἐπίστημην σημασίαν ἀπέδωκεν ὁ Κορ. εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Βεβαίως οὔτε ὑπὸ μίαν σαφῆ ἔννοιαν εὐρίσκομεν τὸν ὄρον εἰς τὸ ἔργον του οὔτε καὶ δύναται νὰ ἐξαχθῆ ἔξ αὐτοῦ ὠλοκληρωμένον φιλοσοφικὸν σύστημα. Ἐκ τῶν ὀντολογικῶν καὶ μεταφυσικῶν προβλημάτων ἐλάχιστα θίγονται. Τὰ γνωσιολογικὰ προβλήματα μόνον ἀπὸ τὴν πρακτικὴν τῶν πλευρῶν ἐξετάζει. Ὅμως τὰ προβλήματα τῆς ἠρακτικῆς φιλοσοφίας, τῆς ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς ἢ κατὰ τὸν προσφιλῆ εἰς αὐτὸν ὄρον τῆς βιωτικῆς ἐξαντλητικῶς ἐξετάζονται. Ὁ Κορ. δὲν ἀκολουθεῖ ἕνα μόνον ἐκ τῶν ἀρχαίων ἢ νεωτέρων φιλοσοφικῶν συστημάτων. Βάσιν του ἔχει βεβαίως τὴν κλασσικὴν ἰδεαλιστικὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος καὶ ἰδίᾳ τὴν διδασκαλίαν τοῦ θείου Σωκράτους (78) καὶ τὴν εἰς αὐτὰς στηριχθεῖσαν ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν. (79) Ἐκ τῶν μετὰγενεστέρων, ἐνῶ δὲν διακρίεται τελείως ἐπιμενῶς πρὸς τοὺς Νεοπλατωνικοὺς, θαυμάζει τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἰδίᾳ τὴν ἠθικὴν τοῦ Ἐπικτήτου (80) καὶ προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι αἱ διαφοραὶ μεταξὺ τῆς Στωϊκῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς Πλατωνικῆς εἶναι ἐξωτερικαὶ μόνον. Τέλος σαφῆ τὰ ἴχνη τῆς ἐποχῆς τοῦ διαφωτισμοῦ ὑπάρχουν εἰς τὰς σκέψεις του. (81)

Ἡ φιλοσοφία, ἣτις ταυτίζεται πολλάκις μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ ὀρθοῦ λόγου (82), τῆς σοφίας καὶ τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας, (83) εἶναι ὁ ἀπαραίτητος ὀδηγὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς πᾶσαν τοῦ πράξιν καὶ κυρίως εἰς πᾶσαν πνευματικὴν του ἐπίδωξιν. Οὐδεμία γνῶσις δύναται νὰ εὐσταθήσῃ κατὰ τὸν Κορ., ἂν δὲν βασιζέται εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Κατὰ μείζονα λόγον οὐδεμία συστηματικὴ γνῶσις καὶ ἐπιστήμη «Ἐλεγα ὅτι μὴ ἐπιστήμη, μήτε τέχνη οὐδεμία δύναται νὰ παραδοθῆ μὲ εὐκολίαν, ἢ νὰ ἔλθῃ εἰς τελειότητα χωρὶς τὴν χειραγωγίαν τῆς φιλοσοφίας». (84) Ἔργον τῆς φιλοσοφίας εἶναι ἡ ἐπίδωξις τῆς Ἄρετῆς, τῆς ἐλευθερίας καὶ εὐδαιμονίας τοῦ «λογικοῦ ζώου», ἡ ὀδηγοῦσα εἰς τὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία ἦτο τὸ τέλος ὅλης τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἠθικῆς. «Ὅλα ταῦτα (εὐδαιμονία, ἀπάθεια ἢ ἀταραξία, εὐθυμία ἢ εὐεστία) δὲν εἶναι πλὴν ἑνὸς πράγματος διάφορα ὀνόματα» οὐδὲ σημαίνουν ἄλλο τι παρὰ τὴν ἡσυχίαν καὶ γαλήνην τῆς ψυχῆς....» (85) Οἱ κυριώτεροι ἐχθροὶ τῆς φιλοσοφίας εἶναι τὰ πάθη τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἡ φιληδονία, ἡ φιλοχρηματία, ἡ φιλοτιμία, οἱ μάταιοι φόβοι καὶ αἱ κοῦφαι ἐλπίδες καὶ ἡ διχόνοια, τὰ ὅποια ἂν δὲν καταπολεμηθῶν εἶναι ἀδύνατον νὰ εὐδαιμονήσῃ ὁ ἀνθρώπος πραγματικῶς, διότι «ἡ γαλήνη τῆς ψυχῆς δὲν ἀγοράζεται μετὰ τὴν ἐξουσίαν καὶ

* Σύνεχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενον καὶ τέλος.

(78) Πέλλ. Ἑλλην. Βιβλ. Τομ. 15ος Ἔξνοφ. Ἀπομν. καὶ Πλάτ. Γοργίας Παρίσιοι 1825 Προλεγ., σελ. 1—68. Ἀριστοτέλους Πολιτικῶν σωζόμενα. Προλεγ., σελ. 57, 58, 59, 67 κέξ καὶ πρὸ πάντων 80 κέξ, 91, 99. Ἐπικτήτου Κέθης... Προλεγ., σελ. 18—25.

(79) Ἀριστοτέλους Πολιτ. τὰ σωζ. εἰς Ἑλλ. Βιβλ. Τομ. 13ος Προλεγ. 53—142. (80) Πάρεργα Τόμος 8ος Ἐπικτήτου Διατριβαὶ Προλεγ., σελ. 1—15. Ἐπικτήτου Κέθης Πίναξ... Παρίσιοι 1826 σελ. 1—72.

(81) Ἔξνοφ. Ἀπομν... 53 Ἀριστοτ. Πολιτ. 3, 73 Ἐπικτ. Κέθης 12 καὶ εἰς τὰς ἐκ Παρίσιον ἐπιστολάς τοῦ Βεκκάρια.

(82) Πλουτάρχου 1 προλεγόμενα, 3 κέξ, Βεκκάρια περὶ ἁμαρτ. καὶ ποιῶν Παρίσι. 1823 Προλεγ. σελ. 32 «Ταῦτα μὰς διδάσκει ἡ φιλοσοφία ἣτις ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ ὁ ὀρθὸς λόγος».

(83) Πρόδρομος Προλεγ., 130. Ἐπικτήτου διατρ. Προλλ., 5.

(84) Ἰσοκράτης 1 Προλεγ., 4 πέλ καὶ 5—17., Πρόδρομος 128 κέξ καὶ 130—144. Ἔξνοφ. Ἀπομν... Προλεγ., 25 κέξ.

(85) Ἐπικτήτου Κέθης Πίναξ, Κλεάνθους ὕμνος Παρίσιοι 1826 Προλεγ. 55., Ἐπικτ. Διατρ., Προλεγόμενα σελ. 8 καὶ 9.

μέ τόν πλοῦτον· ἡ εὐδαιμονία εἶναι θραβεῖον τῆς Ἄρετῆς». (86) Τά πάθη ταῦτα, οἱ ἔχθροί αὐτοῖ τῆς εὐτυχίας τοῦ ἀνθρώπου, προέρχονται ἀπό τήν ἀγνοίαν τῆς Φιλοσοφίας καί τῆς θυγατρὸς αὐτῶν τῆς Ἄρετῆς.

Ἡ ἀρετὴ, τὸ τελειότατον τοῦτο δημιουργήμα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας, δὲν σημαίνει κατὰ τὸν Κορ. τίποτε ἄλλο παρά τὴν τελειότητα, τὴν ὅποιαν ἔδωκε εἰς τὸν ἄνθρωπον κυρίως ἡ Φύσις καὶ ἡ Τέχνη διὰ τῆς Φιλοσοφίας. (87) Αὐτὴ εἶναι ἡ ὁποία, ἐκτὸς τῆς ἀτομικῆς εὐδαιμονίας, δύναται νὰ κατασφαλίσῃ τὴν κοινωνικὴν τῶν ἀνθρώπων εὐημερίαν, διότι ἡ ἔννοια τῆς Πολιτικῆς δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἐκτὸς τῆς ἐννοίας τῆς ἠθικῆς. Ἡθικὴ καὶ πολιτικὴ εἶναι ἔννοια ἀδιαχώριστος. Ἐκ τῶν ἐπὶ μέρους τώρα ἀτομικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρετῶν θεμελιώδεις εἶναι ἡ Δικαιοσύνη, ἡ Ὁμόνοια, ἡ Ἐλευθερία, ἡ Εὐνομία καὶ ἡ Εὐδαιμονία.

Ἡ Δικαιοσύνη, ἡ τελειότης τῆς ψυχῆς τοῦ Πλάτωνος καὶ ἡ πᾶσα ἀρετὴ τοῦ Ἀριστοτέλους εἶναι ἡ μόνη, ἡ ὅποια δύναται νὰ συγκρατήσῃ ἀρραγῆ τὰ θεμέλια τῆς κοινωνίας. Εἶναι ἡ πρώτη ἐπίδιωξις τῆς φιλοσοφίας. Ἄν ἡ φιλοσοφία ἀποτύχῃ ἀπὸ τοῦ νὰ καταστήσῃ τὸν ἄνθρωπον δίκαιον εἰς οὐδὲν δύναται πλεονὰ συμβῆλαι καὶ ἡ ἐξέλιξις τῆς δὲν δύναται παρά νὰ εἶναι ἐξωτερικὴ καὶ φαινομενικὴ. «Τὶ μέγα μᾶς ὠφέλησε λοιπὸν ἡ πρόοδος τῆς φιλοσοφίας, ἐπειδὴ δὲν ἴσχυσε ἀκόμη νὰ μᾶς καταπεισῇ νὰ εἴμεθα δίκαιοι ;» (88)

Ἡ Δικαιοσύνη εἶναι ἐκείνη, ἡ ὅποια καταπολεμεῖ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς καὶ ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ὁμόνοιαν, ἀπαραίτητους προϋποθέσεις τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως καὶ εὐημερίας. (89) Ἀλλὰ καὶ ἡ ἔλευθερία, ἡ θάσις καὶ τὸ ἀπαραίτητον τοῦτο στοιχεῖον τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου, ἄνευ τοῦ ὁποίου δὲν θὰ διέφερον οὔτος τοῦ κτήνους, δὲν δύναται νὰ νοηθῇ ἐκτὸς τῆς Δικαιοσύνης. Διότι ἡ ἀληθῆς Ἐλευθερία στηρίζεται εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ σεβασμοῦ τῆς ἔλευθερίας τῶν ἄλλων. Ἐλευθερία δὲν σημαίνει ἀσυδοσίαν καὶ τὴν κατ' ἀρέσκειαν ἐνέργειαν καὶ συμπεριφορὰν. Ὁ τελειωμένος πνευματικῶς καὶ ψυχικῶς ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ ἐπιθυμῇ ὅ,τι πρόκειται νὰ ἀδικήσῃ τὸν συνάνθρωπόν του. Τοῦτο διδάσκει ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία, τοῦτο ἐπιβάλλει ὁ Νόμος. «Ποίαν παιδεῖαν νοοῦν καὶ παραγγέλλουν οἱ ἠθικοὶ οὗτοι φιλόσοφοι ; ὄχι νὰ πράσῃ τις ὅ,τι θέλει· τοῦτο εἶναι μανία καὶ ὄχι ἔλευθερία· ἀλλ' ὅ,τι θούλειαι ἡ τελειωμένη... λογικὴ του ψυχῆ... νὰ μὴν ὀρέγεται... πλὴν ὅ,τι δύναται νὰ ἀποκτήσῃ χωρὶς νὰ ἀδικήσῃ κανένα». (90) Ὅταν οὕτω σκέπτεται καὶ πράττει ὁ ἄνθρωπος θὰ εἶναι πράγματι ἐλεύθερος, διότι δὲν θὰ χρειασθῇ νὰ ὑποβάλλῃ τὸν ἑαυτὸν του ὑπὸ ξένην δεσποτείαν καὶ ξένον ζυγὸν διὰ νὰ κορέσῃ ἀδίκους ἐπιθυμίας του «Ἄνθρωπος ἀπ' ἀνθρώπων δὲν δεσπάζεται, ἐνὸς δὲν ἐπιθυμεῖ, πλὴν ὅσα ἐμπορεῖ νὰ ἀπολαύσῃ χωρὶς δεσπότην». (91) Διὰ τοῦτο τὸ πολῦτιμον αὐτὸ ἀγαθόν, ἡ Ἐλευθερία δὲν εἶναι μόνον δύσκολον νὰ ἀποκτηθῇ. Πολὺ δυσκολώτερον εἶναι νὰ περιφρουρηθῇ καὶ διατηρηθῇ «Ἡ ἀπόκτησις τῆς ἔλευθερίας... δὲν εἶναι... σπάνιον. Ἡ φυλακὴ τῆς εἶναι τὸ μέγιστον καὶ σπουδαιότατον κατόρθωμα, εἰς τὸ ὅποιον... χρειάζεται νὰ πολεμῇ τις ἀκαταπαύστως τὰ πολὺ τυραννικώτερα πάθη τῆς ψυχῆς διὰ νὰ τὰ ὑποτάξῃ εἰς τὸν ἅγιον τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν νόμων ζυγόν». (92)

Ὁ Νόμος, ἡ μορφή τοῦ Δικαίου, ὁ φύλαξ τῆς Ἐλευθερίας ἄνευ τοῦ ὁποίου εἶναι ἀδύνατος νὰ ὑπάρξῃ καὶ νὰ ἀναπτυχθῇ κοινωνικὴ συμβίωσις δὲν δύναται νὰ νοηθῇ παρά, ὡς ἀπόφασις τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, κοινοβουλευτικῶς ἐκπεφρασμένη «Ὁ Νόμος, διὰ νὰ εἶναι ἄξιος τοῦ ὀνόματός του

(86) Ἐπικτήτου Διατριβῶν Προλεγ. 9 πῦλ. καὶ σελίς 8, Ἀριστοτέλους Πολιτ. Πρωλ. 87-88 κέξ. Οὔτε καὶ ἡ ἐκτὸς τῆς Ἄρετῆς καὶ ἠθικῆς γνώσις συντελεῖ εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἀνθρώπου. πῦλ. Ἐπικτ. Διατρ. Προλεγ. 5. «Δυνατὸν νὰ κατασταθῇ πανεπιστήμιον καὶ ὁμως νὰ δυστυχῇ διὰ τὴν ἀγνοίαν τῶν ἀληθινῶν ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΑΓΑΘΩΝ... ἂν δὲν ἔμαθε τὴν ἐπιστήμην τῆς Βιωτικῆς, μόνην δυνατὴν νὰ καταστήσῃ τοὺς ἀνθρώπους εὐδαιμόνας».

(87) Ἐπικτ. Κέθης Προλ. 17. Ἀριστοτ. Πολιτ. 91 ὅπου ἀρετὴ εἶναι ἡ φροντίς τοῦ κοινοῦ συμφέροντος. 109.

(88) Ἀριστοτ. Πολιτ. σελ. 79 πῦλ. σελ. 125 καὶ σελ. 138.

(89) ἔ. ἀ. σελ. 88 καὶ πρό πάντων 91 «...καὶ ἡ δικαιοσύνη τί ἄλλο εἶναι παρὰ διάθεσις εὐνοικῆ τῆς ψυχῆς ;».

(90) πῦλ. Ἐπικτήτου Διατριβῶν Προλεγόμε. σελ. 5 κέξ. Ὅτι ἡ ἔλευθερία ἐκτὸς τοῦ Νόμου εἶναι ἀδύνατος. πῦλ. Ἀριστοτ. Πολιτ. Προλεγ., 96 «Ἐλευθερία... εἶναι νὰ πράσῃ ἀνεμποδιστος ὄχι ὅ,τι θέλει ἀλλ' ὅ,τι συγχωροῦν οἱ Νόμοι». Ἀκόμη Ἐπικτ. Κέθης, 9.

(91) πῦλ. Ἐπικτ. Διατρ. Προλεγ. 6.

(92) πῦλ. Ἀριστοτ. Πολιτ. Προλεγόμε. σελ. 87 πῦλ. καὶ σελ. 52 κέξ 60 καὶ 106.

πρέπει να νομοθετητά από την πόλιν ὄλην.» (93) «Ὅστις ὅμως δέν σέβεται τοὺς νόμους καὶ δέν κόπτει τὸν αὐχένα εἰς αὐτοὺς εἶναι ἀδύνατον νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν εὐνομίαν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς κοινωνίας καὶ δέον νὰ θεωρητῆται ἔχθρὸς τοῦ συνόλου.» (94) Καὶ αὐτὴ ἡ Εὐδαιμονία, ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς πολιτείας δέν δύναται νὰ νοηθῇ μακρὰν τῆς Δικαιοσύνης. Ἡ φιλοσοφία θά διδάξῃ ὅτι ἡ Εὐδαιμονία δέν βασίζεται μετὴν Ἡδονῆν καὶ τὴν ἀκόρεστον χρῆσιν αὐτῆς ἀλλὰ μόνον μετὴν ἀμεταμέλητον ἡδονῆν τῆς Σωκρατικῆς διδασκαλίας, (95) ἡ δὲ Δικαιοσύνη θά ρυθμίσῃ τὴν χρῆσιν τῶν ἀμεταμέλητων ἡδονῶν ὥστε νὰ κατασφαλίζεται ἡ Εὐδαιμονία ὁλοκλήρου τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Ἡ ἀκόρετος καὶ ἀμετρος χρῆσις τῆς ἡδονῆς ἐπιφέρει μοιραίως κοινωνικὴν ἀδικίαν, διότι ἀφίνει διὰ τοὺς ἄλλους μόνον μὶχθους καὶ λύπας καὶ προκαλεῖ τὴν κοινὴν ἀντιπάθειαν «Ἡ ἡδονὴ ὅμως ἔχει θέλγητρα... πίνει ἕως μεθυσθῆ, λημονεῖ ὅτι τὸ ποτήριον εἶναι κοινόν, καὶ θέλει νὰ τὸ κρατῇ πάντοτε εἰς τὰς χεῖρας, ἀφίνων ἀκρατὸν τὴν πόσιν τῆς λύπης καὶ τοῦ πόνου εἰς τοὺς λοιποὺς» οὐδὲ συλλογίζεται τὴν προξενουμένην βλάβην εἰς αὐτὸν καὶ διὰ τὴν κατάχρησιν τῆς ἡδονῆς, καὶ διὰ τὸ κατ' αὐτοῦ δίκαιον μῖσος τῶν ἄλλων, ὅσους ἀποκλείει ἀπὸ τὴν κοινωνίαν αὐτῆς.» (96)

Σκοπὸς τῆς εὐνομούμενης πολιτείας εἶναι ἡ κατανομὴ τῆς Εὐδαιμονίας εἰς ὅλους τοὺς πολίτας ἀναλόγως τῆς ἀξίας καὶ τῆς ἀρετῆς των. «Ἡ ἀληθὴς ἡδονὴ εἶναι ἡ μοιρασμένη εἰς ὄλην τὴν πολιτείαν ἡδονὴ εἰς τρόπον, ὥστε νὰ πίνῃ ἐξ αὐτῆς καθὲν μέλος τῆς πολιτείας, ὅχι ὅσον θέλει ἀλλὰ ὅσον δύναται νὰ ὑποφέρῃ..... «Καὶ τοῦτο εἶναι τὸ κατ' ἀξίαν ἴσον, τοῦτο τὸ πολιτικὸν δίκαιον, τὸ ὁποῖον παλαιοὶ καὶ νέοι φιλόσοφοι παραγγέλλουν» τοῦτο εἶναι ἔργον τῆς φιλοσοφίας.» (97) Βεβαίως καὶ ἂν ὁ ἄνθρωπος ἀδικήσῃ καὶ δέν ἀπολαύσῃ τὴν εὐδαιμονίαν κατὰ κανένα τρόπον, δέν δύναται νὰ ἀποστή ἀπὸ τὸ χρέος πρὸς τὴν ἀρετὴν, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὸν νόμον, διότι «καὶ ἀδικίαι δέν θεραπεύονται μετὰ ἄλλας ἀδικίας.» (98) Παράδειγμα ὁ Σωκράτης. Οὐδέποτε ὑπηρετῆσε τὴν ὑπόθεσιν τῆς Ἀρετῆς τόσο, ὅσον κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῆς ζωῆς του.

Τὸ ἐπισφράγισμα τῆς Βιωτικῆς του, τὸ ὑπὲρ ἀνθρώπων κριτήριον, τὴν ὑπὲρ ἀνθρώπων καὶ θεῖαν φιλοσοφίαν τὴν εὐρίσκει ὁ Κοραῆς εἰς τὸν Χριστιανισμόν καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην (99). Ἐξ ὅλων τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν ἐξαίρει τὴν θεῖαν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην καὶ δικαιοσύνην (99α) τὴν θεῖαν ἀγάπην τὴν ἀποδίδει ὁ Κοραῆς συχνὰ δι' εἰδικοῦ ὄρου «Φιλανθρωπία», ὃν πρέπει νὰ διαστείλῃ ὁ μελετητὴς του ἀπὸ τὴν κοινὴν αὐτοῦ σημασίαν. Τὰς δύο ταύτας χριστιανικὰς ἀρετάς τὰς θεωρεῖ ὁ Κοραῆς ἀπαραιτήτους διὰ τὴν ἀτομικὴν καὶ κοινωνικὴν τῶν ἀνθρώπων εὐδαιμονίαν. Οὗτο ὁ Κοραῆς ἀπὸ τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας φθάνει εἰς τὴν ὑπὲρ ἀνθρώπων θεῖαν φιλοσοφίαν καὶ ἀπὸ τὰς δύο μαζὺ κοινωνιολογεῖ. Πράγματι δέν εἶναι μικροῦ ἐπισημικοῦ ἐνδιαφέροντος οἱ πρόλογοι τῶν πέντε τελευταίων τόμων τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης καὶ τὰ προλεγόμενα τοῦ Βεκκαρίου καθὼς καὶ αἱ προτάσεις του εἰς τὸ προσωρινὸν πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος καὶ διὰ τῆς πλευρᾶς τῆς πολιτικῆς, κοινωνιολογίας καὶ φιλοσοφίας τοῦ δικαίου.

Ὁ Κοραῆς δέν προτίθεται νὰ διαγράψῃ, ὡς ἐλέχθη, φιλοσοφικὸν σύστη-

(93) Ἐ. ἀ. σελ. 98 πέλ. καὶ σελ. 99 ὅπου ἀποκαλεῖ τὸν νόμον «πόλεως κοινὴν συνθήκην». Καὶ πρὸ πάντων Βεκκαρίου περὶ ἀμαρτημάτων καὶ πονῶν Παρίσιοι 1823 Προλεγ. σελ. 86 «Διὰ τὰ θεῶσιν ὅλοι εἰς τὸν ζυγὸν τῶν νόμων, ἀνάγκη ἦτο νὰ θεῶσιν ἀπὸ ὅλους κοινῶς καὶ συμφώνως οἱ νόμοι.» πέλ. Ἐπικτ. Κέθης 9 «Εἶναι τῶν ἀδύνατων νὰ τελεσφορήσῃ, ἂν τὸ ἔθνος δέν κυβερνᾶται ἀπὸ νόμους ἀληθεῖς προστατάς. τῆς ἐλευθερίας»

(94) πέλ. Ἀριστοτ. Πολιτ. 95 καὶ 96.

(95) πέλ. Ἐ. ἀ. σελ. 89, Ἐπικτ. Κέθης 23, 25, 28 καὶ 32—15.

(96) Ἀριστ. Πολιτ. Πολ. 85.

(97) πέλ. Ἀριστοτ. Πολιτ. Προλ., 85. πέλ. καὶ σελ. 88 καὶ 90 σημ. 1 ὅπου ἐρμηνεύεται τὸ κατ' ἀξίαν ἴσον καὶ πολιτικὸν διαφέρον τοῦ Ἀριστοτέλους «ἰσονομία σημαίνει ἰσομοιρασιά ἀλλὰ τὸ ἴσον τοῦτο... νοεῖται τὸ κατ' ἀναλογίαν καὶ ὄχι τὸ ἀνὲν δὲ τῆ τιμῆ, ὅτ' ἀργὸς ἀνὴρ, ὅτε πολλὰ ἐργώσῃ.» πέλ. Βεκκαρίου Προλεγ., 86.

(98) πέλ. Βεκκαρίου Προλεγ. σελ. 10.

(99) Ἀτακτα III σελ. 364, Βεκκαρίου. Προλεγ. 32, Ἀριστοτ. Πολιτ. 91—93. Πρόδρομος, 133—138.

(99α) πέλ. Ἀριστ. Πολιτ. Προλεγ. 125 «ΔΙΚΑΙΟΣ ΚΥΡΙΟΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΑΣ ΗΓΑΠΗΣ ΕΝ» Ψαλμ. ια, 7.

μα. Σκοπός του είναι νὰ κατευθύνῃ τὸ ἐξεγερθὲν Ἔθνος, διὰ τοῦτο συνέλεξε, ὡς ἡ μέλισσα κάθε Ἀξίαν ἠθικὴν ἀπὸ τὴν Ἀρχαίαν, τὴν Χριστιανικὴν καὶ τὴν νεωτέραν Φιλοσοφίαν. Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ λόγος ὅτι ἀπὸ τῆς κηρύξεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως αἱ ἐκδόσεις τοῦ ἐπιδιώκουσαν πάντοτε ἕνα διαφωτιστικὸν σκοπὸν, πολιτικόν, κοινωνικόν καὶ ἀκόμη στρατιωτικόν. Διὰ τῶν συμβουλῶν του θέλει νὰ μεταδώσῃ εἰς τοὺς μαχομένους αγωνιστὰς τῆς Ἐπαναστάσεως ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρας γνώσεις ἀπὸ τὴν προγονικὴν σοφίαν. Ἐκδίδει τὰ στρατηγήματα τοῦ Πολυαίνου καὶ τὸν στρατηγικὸν τοῦ Ὀνησάνδρου, μεταφράζει τὸν Βεκκάρια, ὡς συνέχειαν τῶν πολιτικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους, μελετᾷ τὴν νεωτέραν κοινωνιολογίαν μὲ μοναδικὸν σκοπὸν νὰ μορφώσῃ καὶ διδάξῃ τοὺς ἀδελφούς του. Διὰ τοῦτο ἂν τὸ ἔργον του δὲν ἔχει μίαν συνέχειαν καὶ ἂν πολλὰκις ἐπανερχεται εἰς τὰ αὐτὰ πορίσματα δὲν πρέπει τοῦτο νὰ θεωρηθῇ μειονέκτημα τοῦ Κοραῆ. Οὕτω ἐξηγεῖται ἀκόμη διατὶ ὁ Κοραῆς εἰς ὅλας του τὰς ἐκδόσεις εὐρίσκει τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀπευθύνῃ παραινεσεις τὸσον πρὸς τοὺς διδασκάλους, ὅτινες μὲ πᾶν μέσον καὶ ἴδια μὲ τὰ διδάγματα τῶν κλασσικῶν συγγραφέων καὶ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, ὀφείλουσαν ταχύτατα νὰ θέσουν κατὰ μέρος τὰ ἄθλια γραμματικὰ καὶ νὰ ἀναβαπτίσουν τὰς ψυχὰς τῶν νέων εἰς τὴν οὐσίαν καὶ τὰς ἀξίας τοῦ κλασσικοῦ καὶ τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, ὅσον καὶ πρὸς τοὺς ἰδίους τοὺς μαθητὰς. Πολλαχοῦ τοῦ ἔργου του, ἴδια εἰς τὰς σημειώσεις καὶ τοὺς προλόγους τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης, ἐπικοινωνεῖ ὁ Κοραῆς ἄμεσα μὲ τοὺς νέους, τοὺς ὁποίους ἀποκαλεῖ ἀγαπητὰ μερικάκια καὶ τοὺς συμβουλεῖ πῶς θὰ ἐπιτύχουν τὴν μόρφωσίν των εὐκολότερα καὶ τελειότερα· πῶς θὰ μελετήσουν τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας συγγραφεῖς· πῶς θὰ γνωρίσουν τὰς ἠθικὰς ἀξίας καὶ τὰ ἠθικὰ αἰτήματα, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς τὰ ἔργα των καὶ πῶς θὰ δυνηθοῦν εἰς τὰ ἐφαρμόσουν διὰ νὰ ἀποβοῦν ἀντάξιοι αὐτῶν ἀφοῦ βιωθοῦν τὴν πίστιν ἐπὶ τὴν ἔθνην τοῦ γένους ἀποκατάσταναι καὶ ἐξελίξιν. Ἐκτὸς τῶν διδασκάλων καὶ τῶν μαθητῶν κάμνει εἰσηγήσεις καὶ πρὸς τὸν Κλήρον. Τὸ Πατριαρχεῖον καὶ ἡ Ἐκκλησία ὀφείλουσαν νὰ γίνοναι τὸ κέντρον τῆς ἐκπαιδεύσεως. Νὰ ἰδρῶσουν νέα σχολεῖα, νὰ πλουτίσουν βιβλιοθήκας, νὰ προφυλάξουν τὰ ἀντίγραφα, νὰ μορφώσουν δι' ὑποτροφῶν διδασκάλους καὶ κληρικούς καὶ νὰ ὑποστηρίξουν κάθε πνευματικὴν κίνησιν ἀποσκοποῦσαν εἰς τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν ἀγωγὴν τῶν νέων (100).

* * *

Ὁ χρόνος δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ὀμιλήσωμεν διεξοδικῶς διὰ τὴν ἀξίαν καὶ σημασίαν τῶν τελευταίων ἐκδόσεων τοῦ Κοραῆ, δηλαδὴ διὰ τοὺς πέντε τόμους τῶν Ἀτάκτων του, ἐκ τῶν ὁποίων μόνον τοὺς τέσσαρας ἐπρόφθασεν νὰ ἴδῃ ἐκτυπωμένους καὶ τὰς μετὰ θάνατον ἐκδοθείσας ἐπιστολάς του. Παρὰ τὴν κακὴν περὶ τῶν Ἀτάκτων γνώμην αὐτοῦ, — τὰ Ἀτακτα τὰ ἐθεώρει ὁ Κοραῆς σκουπίδια καὶ σκύβαλα τῆς Βιβλιοθήκης του — περιέχουν πλουσιώτατον λεξικογραφικόν, γραμματικόν, φιλοσοφικόν, ἀρχαιολογικόν, ἱστορικόν καὶ θεολογικόν ἀκόμη ὕλικόν. Ἐδῶ ἐκδίδονται ἄνω τῶν χιλίων στίχων τοῦ Πτωχοπροδρόμου, δοκίμια γλωσσολογικῶν συγκριτικῶν ἐργασιῶν καὶ ἱστορίας. Ἐδῶ ἐκδίδεται ἡ ἱστορία τῆς ἀρχαιολογίας τῆς Χίου καὶ ἱστορία τῶν ἀρχαίων Γεωγράφων. Ἀκόμη ἡ παράφρασις καὶ παρατηρήσεις τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Τίτον τοῦ Ἀποστόλου Παύλου.

Πολλὰ ἐγράψαν διὰ τὴν χάριν τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Κοραῆ. Ἐν τούτοις οἱ ξένοι, ὁ St. Hilaire καὶ ὁ Taine παρετήρησαν ὅτι αὐταὶ ἀποτελοῦν πηγὴν διὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν, καὶ ὡς τοιαύτην τὰς ἐμελέτησαν. Χρειαζέται καὶ ἀπὸ ἡμᾶς νὰ μελετηθοῦν θαυτέρον αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Κοραῆ, διότι περιέχουν θησαυροὺς γλωσσολογικῶν, γραμματικῶν, ἠθικῶν καὶ ἱστορικῶν διδαγμάτων. Μᾶς δίδουν ἀνάγλυφον τὴν εἰκόνα τῆς καταστάσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν, διότι ὁ Κοραῆς παρηκολούθει μέχρι τῶν τελευταίων λεπτομερειῶν τὸν ἀγῶνα καὶ συνεδέετο μὲ τοὺς σπουδαιότερους στρατιωτικούς καὶ πολιτικούς πρωταγωνιστὰς του. Ἰδιαιτέρως σπουδαίας πληροφορίας παρέχουν διὰ τὴν συμβολὴν εἰς τὸν ἀγῶνα τό-

(100) πβλ. πρὸ πάντων Πλουτάρχου I Προλεγ., 35—61 καὶ Προδρομος, 38—46, Ἐπικτ. Κέλης Προλεγ., 9—12, 50 καὶ 68 κ. ἄ.

σον τῶν ἀποδήμων Ἑλλήνων ὅσον καὶ πολλῶν φιλελλήνων, ὅπως καὶ διὰ τὴν ἀρνητικὴν στάσιν πολλῶν μισελλήλων, τινὲς τῶν ὁποίων ἀνεφέρθησαν.

Ὁ Κοραῆς δὲν εἶναι ἀπλοῦς ἐπιστήμων, εἶναι πολὺ περισσότερον διδάσκαλος τῶν νεωτέρων ἐπιστημόνων. Εἶναι ἀκόμη διδάσκαλος τῶν σταθμῶν τῆς νεωτέρας μας ἐπιστήμης. Ὁ Χατζηδάκις καὶ ὁ Πολίτης ἔχουν ἐν πολλοῖς πρόδρομον τὰς προφητικὰς διδασκαλίας τοῦ Κοραῆ περὶ τοῦ ἐνιαίου τῆς γλωσσικῆς καὶ λαογραφικῆς μας ἱστορίας. Οἱ νεώτεροι ἐκδίδουσι εὖρον τὸ πρότυπον τῶν εἰς αὐτόν. Πρῶτος ὁ Κοραῆς παρέθεσεν εἰς τὰς ἐκδόσεις τοῦ σχολίου ἀρχαῖα, ἡμῆνευσεν ἀπὸ πάσης πλευρᾶς — κριτικῆς, αἰσθητικῆς, ἠθικῆς, γραμματολογικῆς, φιλοσοφικῆς, ἱστορικῆς — τοὺς συγγραφεῖς καὶ προσέταξε προλεγόμενα καὶ προσέθεσε πίνακας ὀνομάτων καὶ πραγμάτων. Οἱ διδάσκαλοι εὖρον τὸν καθοδηγητὴν τῶν καὶ τὸ Ἔθνος τὸν σοφὸν σύμβουλον τοῦ.

Ὁ Κοραῆς εἶναι δημιουργός, Κοινωνικός, πνευματικός καὶ ἐθνικός πρωτοπόρος καὶ ἀναμορφωτὴς τῆς Ἑλλάδος. Αἱ γνῶμαι τοῦ εἶναι ἀξιωματικαὶ συμβουλαί, αἱ εἰσηγήσεις τοῦ Νόμοι. Καλλίτερον ὅμως τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ Κοραῆ τὸν εὖρον οἱ σύγχρονοι τοῦ Ἑλληνες. Ὁ Κοραῆς εἶναι σοφός· κάτι περισσότερον Προφήτης εἰς τὰς θασικωτέρας σκέψεις τοῦ. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν προλεγόμενων τοῦ εἶναι θησαυρός ὑποδειγματικῶν διδαγμάτων.

Μεγαλύτερον ὅμως ὑπόδειγμα εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος, ὡς προσωπικότης, ὡς ἄνθρωπος. Μὲ τὸ μεγαλειῶδες, ἀκατάβλητον, αὐτόχρημα ὑπερανθρώπινον σθένος τῆς ψυχῆς τοῦ ἐνίκησε τὰς πολλὰς καὶ θρασείας καὶ χρονίας ἀσθενείας τοῦ σώματος. Μὲ τὴν φιλοσοφικὴν καρτερίαν ὑπέμεινε ἀξιοπρεπέστατα τὴν ἀχώριστον σύντροφον τῆς ζωῆς τοῦ, τὴν πένταν καὶ μὲ τὴν ἐπίμοχθον ἐργασίαν τοῦ διετήρησε πάντοτε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς γνώμης τοῦ. Ἐμπνεόμενος τέλος ὑπὸ τῆς ἀνευ ὀρίων ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα τοῦ ἐμεγαλοῦργησε.

Ἄρρωστος, κλινίρης εἰργάσθη μέχρι τῆς τελευταίας τοῦ πνοῆς μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς τοῦ ἐστραμμένα πρὸς τὸ μοναδικὸν βίωμα καὶ ἰδανικὸν τῆς ζωῆς τοῦ, τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν καὶ τὴν πολιτικὴν ἀνάστασιν τῆς Ἑλλάδος, ἢ ὅποια εἶχε γίνεῖ πραγματικότης καὶ χάριν τῆς ὑπερβολικῆς ἀγάπης τῆς ὁποίας ἀπέθνησκε τόσο μακρὰν τῆς.

«Ἐξωρίσθην — ὦ φίλη μου πατρίς — ἐκούσιος ἀπὸ τοὺς κόλπους σου, μὴν ὑποφέρων νὰ σὲ βλέπω καθ' ἡμέραν σπαρασσομένη ἀπὸ τὰς ἀνομίας τῶν θαρβάρων. Εἰς τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ὀδυνηρᾶς μου ζωῆς, ἀκούω ὅτι ἐξήνθησε καὶ πάλιν ἢ ἀπὸ τοὺς θαρβάρους καταμαραμένη σου ἐλευθερία. Μὴ δυνάμενος νὰ ἀκούσω ἢ νὰ ἴδω πλέον καὶ τοὺς καρπούς τῆς, διὰ τὴν μετ' ὀλίγον μέλλουσαν ἐξορίαν μου ἀπὸ τὸν βίον, τοὺς εὐχομαι πολλοὺς καὶ καλοὺς εἰς ὄλα σου τὰ τέκνα, τοὺς ἀδελφούς μου! Χαῖρε, φίλη μου Πατρίς» (101).

(Τέλος)

ΑΘ. ΜΕΡΕΜΕΤΗΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Η ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Ἡ ΚΙΝΗΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

Ὅσο τὸ καθαρὰ λογοτεχνικὸ βιβλίον δὲν ἔχει νὰ παρουσιάσῃ τίποτε τὸ ἐξαιρετικὸ τῶρα, τόσο τὰ πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ ἔργα ἐκδίδονται μὲ ὄλο καὶ πῖο ἔντονον ρυθμὸν, εἴτε ὡς ἀπομνημονεύματα τῶν ἀρχηγῶν, εἴτε ὡς ἱστορικὴ ἀνασκόπηση τῶν γεγονότων. Εἶναι, ὡστόσο, ἀλήθεια πὺς πολλοὶ συγγραφεῖς καὶ κριτικοὶ ἀπασχολοῦνται πολὺ σοβαρὰ μὲ τὸ φαινόμενον αὐτὸ καὶ προσπαθοῦν ν' ἀναζητήσουν τὰ αἷτια του, καὶ πολλὰ γράφονται καὶ λέγονται γύρω ἀπὸ τὸ ζήτημα. Τὸ γεγονός ὁμῶς μένει ἓνα : πὺς ἡ ἔκδοσις βιβλίων καθαρὰ λογοτεχνικῶν ὑπερτερεῖ κατὰ πολὺ σὲ ποιότητα ἀπὸ τὴν ἔκδοσις λογοτεχνικῶν ἔργων. Αὐτὰ τὰ βιβλία μὲ στρατιωτικὸν, πολιτικὸν καὶ κοινωνικὸν περιεχόμενον καλύπτουν τὸ πεδίον ἀπὸ τὰ ἀπομνημονεύματα ὡς τὴν ἱστορικὴν ἐπισκόπηση τῆς συμβολῆς ἀτόμων καὶ λαῶν στὴ γένεσι τῆς σημερινῆς πραγματικότητος. Ἐτσι μᾶς δίνεται σὲ πρῶτον χεῖρ ἡ πείρα τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς ζωῆς τῶν τελευταίων δεκαετιῶν, τοῦ τελευταίου πολέμου πρὸ πάντων.

Κοντὰ σ' ἕσα ἀνάφερα σὲ προηγούμενον σημειῶμά μου προσθέτω τὰ ἐπόμενα :

Τοῦ Τζαίημς Φάρλεϋ «Τὰ χρόνια τοῦ Ρουζβελτ», τοῦ Καρ. Μπέρντ «Ὁ Πρόεδρος Ρουζβελτ καὶ ὁ ἐρχομὸς τοῦ πολέμου 1941», οἱ «Προσωπικὲς ἐπιστολὲς τοῦ Φρ. Ντ. Ρουζβελτ. Τὰ πρῶτα χρόνια» ἐκδομένης ἀπὸ τὸ γίόν του Ἐλλιοττ μὲ πρόλογον τῆς γυναικῆς τοῦ Προέδρου Ἐλεάνορ. Καὶ τὰ τρία αὐτὰ βιβλία εἶναι ἀποκαλυπτικὰ γιὰ τὴ μεγάλη προσωπικότητα τοῦ Ρουζβελτ. Τοῦ Χερμάιερ καὶ Μακνῶτων «Ὁ Πρόεδρος Χάρρυ Τρούμαν», τοῦ Ε. Λάιονς «Ὁ ἄγνωστος μας πρῶτον Πρόεδρος. Ἐνα πορτραῖτον τοῦ Χέρμπερτ Χούβερ», τοῦ πρῶτον δημάρχου τῆς Νέας Ἰόρκης Φιορέλλο Λαγκουάρντια «Αὐτοβιογραφία, 1882-1914», τοῦ Κ. Σούαρντ «Ὁ μῦθος τοῦ Χένρυ Φόρντ». Πολὺ σημαντικὰ εἶναι «Τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Κόρντελ Χῶλλ» τοῦ πρῶτον ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, τὸ «Σὲ ἐνε-

γὸ ὑπηρεσία» τοῦ πρῶτον ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν Στίμσον μὲ συνεργασία τοῦ Μπάντυ, τὰ «Χαρτὰ τοῦ Στίλγουελ» τοῦ Ἀμερικανοῦ στρατηγοῦ στὴν Κίνα Τζόζεφ Στίλγουελ, τοῦ πρῶτον ὑπουργοῦ Σάμμερ Οὐέλλες «Δὲν πρέπει νὰ ἀποτύχουμε» (γιὰ τὸ πρόβλημα τῆς Παλαιστίνης). Γιὰ τὰ Εὐρωπαϊκὰ πράγματα ἰδιαίτερα, τοῦ Ἀρχιστρατηγοῦ Μοντγκόμερυ «Ἀπὸ τὴ Νορμανδία στὴ Βαλτική», τοῦ Α. Ντιβὶν «Δουγκέρκη» καὶ κυρίως τὸ μνημειακὸ ἔργον τοῦ Οὐίνστον Τσιῶρτσιλ «Ἡ συναθροισμένη θύελλα», ὁ πρῶτος τόμος τῶν ἀπομνημονευμάτων του γιὰ τὸν τελευταῖον παγκόσμιον πόλεμον. Δυὸ βιβλία γιὰ τὴν Ἰσπανία, τοῦ Charles Foltz «Ἡ μακαρότα στὴν Ἰσπανία», ἀποκαλυπτικὸν γιὰ τὴ διοίκησιν καὶ τὴ δύναμιν τοῦ Φράνκο, καὶ τοῦ H. Feis «Ἡ Ἰσπανικὴ ἱστορία». Δυὸ βιβλία ἀπὸ πρῶτον Ρώσους ἀξιωματικούς ποῦ ἀποκηρύξαν τὸν κομμουνισμό, τοῦ Κορίσκοβ «Δὲ θὰ γυρίσω πίσω ποτὲ» καὶ τοῦ Ἰγῶρ Γκουζένκο «Ἡ σιδερένια κουρτίνα», — τὸ τελευταῖον, γιὰ τὴ σοβιετικὴ καταστροφή στὸν Καναδὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἀτομικὴ δόμδα, ἔγινε καὶ σενάριον τοῦ ὁμώνυμου κινηματογραφικοῦ ἔργου. Ἀναφέρω κ' ἓνα βιβλίον γιὰ τὴς Ἰνδίες «Ὁ Νερού γιὰ τὸν Γκάντι».

— Μεγάλον ἐνδιαφέρον, καὶ γιὰ τοὺς Μεσογειακοὺς ἀνθρώπους βέβαιον, παρουσιάζει τὸ ἔργον τοῦ Οὐίλλιαμ Ράιτζελ «Ἡ Μεσόγειος : Ὁ ρόλος τῆς στὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς Ἀμερικῆς», ποῦ εἶναι ὁ πρόσφατος τόμος τῶν ἐκδόσεων τοῦ Ἰνστιτούτου Διεθνῶν Μελετῶν τοῦ Γέηλ. Τὸ βιβλίον ἐπισκοπεῖ συνοπτικὰ τὴ Μεσόγειον σὰ σκηνὴν ἀμερικανοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ πολιτικῆς, καὶ βοηθεῖ στὴν κατανόησιν τῆς ἀνάγκης ποῦ ἔκανε τὴν Ἀμερικὴν νὰ στείλῃ στρατιωτικὴν καὶ οἰκονομικὴν βοήθειαν στὴν περιοχὴ αὐτὴ. Ὁ συγγραφεὺς ὑποστηρίζει πὺς τὸ κύριον ἐνδιαφέρον τῆς Ἀμερικῆς στὴ Μεσόγειον εἶναι στρατιωτικόν, καὶ δείχνει πὺς πρέπει νὰ ἐνεργήσῃ στὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς γιὰ νὰ ἔχῃ ὠφέλιμα καὶ μόνιμα ἀποτελέσματα.

— Ἐνα σχετικὰ μικρὸν ἀλλὰ πολὺ

συγκεντρωμένο και πρωτότυπο βιβλίο είναι του Φρ. Λιλς «Η κατάχρηση τῆς μάθησης: Ἡ ἀποτυχία τοῦ γερμανικοῦ Πανεπιστημίου». Στὸ ἔργο αὐτό, ποῦ εἶναι μιὰ σοβαρὴ ἐπισκόπηση τῆς ἀνάπτυξης τῶν γερμανικῶν ἐκπαιδευτικῶν ἰδεῶν κατὰ τὸ 19ο αἰῶνα, ὁ συγγραφεὺς προσπαθεῖ νὰ καθορίσει τὶς αἰτίες ποῦ ὀδήγησαν τὴ γερμανικὴ παιδεία στὴν παρακμὴ καὶ στὴ στεριρότητα καὶ στὴν ὑποδούλωσὴ τῆς στὸ ναζισμό.—Κάτι ἀνόλογο ἀλλὰ σὲ τύπο μυθιστορήματος εἶναι τὸ σὲ τρία μέρη μυθιστόρημα τοῦ Γερμανοῦ Χέρμαν Μπρόχ «Οἱ ὑπνοβάτες».

— Ὁ Ἄγγλος καθηγητὴς Χάρολτ

Λάσκι, ὁ ἐγκέφαλος τοῦ ἐργατικοῦ, κοινωικοῦ καὶ δημοκρατικοῦ κινήματος στὴν Ἀγγλία, κυκλοφόρησε ἐδῶ τὸ τελευταῖο ἔργο του «Ἡ Ἀμερικανικὴ δημοκρατία». Εἶναι μιὰ ἐξυπνη καὶ διεισδυτικὴ ἐρμηνεία τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ἀπ' ὅλες τῆς ἀπόψεις τῆς ζωῆς, πῶς μαθαίνουν, πῶς δουλεύουν, πῶς μιλοῦν, πῶς σκέπτονται, πῶς κυβερνοῦν καὶ κυβερνοῦνται. Βέβαια τὸ βιβλίο δὲν εἶναι πάντα κολακευτικὸ γιὰ τοὺς Ἀμερικανούς, γιατί μὲ τόλμη καὶ εὐκρινεία παρουσιάζει τὰ λάθη καὶ τὰ ελαττώματά των, ὅπως ὅποτε ὅμως ἡ ἀνάλυσίς ἐστὶν πάντα ζωντανή, φατεινὴ καὶ βαθιά.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΗΣ

Ἡ ΔΙΑΛΕΞΗ ΤΟΥ κ. Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙ

ΤΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἐνώπιον πυκνοῦ ἀκροατηρίου ὠμίλησε τὴν 9ην Ἰανουαρίου εἰς τὴν αἴθουσαν τελετῶν τοῦ Π. Γυμνασίου ὁ πρόεδρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Ὁμίλου Κύπρου κ. Κ. Σπυριδάκης ἐπὶ τοῦ φλέγοντος ζητήματος «Τὰ ἀναγνωστικά βιβλία καὶ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον». Ὁ ὁμιλητὴς διεξήλθε τὸ θέμα του ἀπὸ μῆμης, μὲ ἐξαιρετικὴν γλαφυρότητα, σαφήνεια καὶ πειστικότητα.

Ἐν ἀρχῇ τῆς ὁμιλίας του ὁ κ. Σπυριδάκης ἐτόνισε ὅτι ἐνῶ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς Ἀγγλικῆς κατοχῆς τὸ Γραφεῖον Παιδείας υἰοθέτησε καθαρῶς φιλελληνικὴν πολιτικὴν, ἀπὸ τοῦ 1923, καὶ ἰδιαιτέρως ἀπὸ τῶν Ὀκτωβριανῶν, (1931), ἡ Κυπριακὴ Κυβέρνησις ἐπιδιώκει διὰ παντὸς μέσου νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐθνικὴν παιδείαν τοῦ τόπου καὶ νὰ ἀποκόψῃ πάντα πνευματικὸν δεσμόν ὑφιστάμενον μεταξὺ Κύπρου — Ἑλλάδος. Δεδομένου ὅτι ἡ Παιδεία εἶναι τὸ κύριον ἀμυντικὸν ὄπλον καὶ τὸ σπουδαιότερον νόμιμον μέσον πρὸς διεκδίκησιν τῆς ἐλευθερίας ἐνὸς ὑποδουλοῦ λαοῦ, τὰ μέτρα τὰ ληφθέντα ἐναντίον τῆς ἐκπαιδύσεως στρέφονται ἐναντίον τῆς ἐλευθερίας, τοῦ ὑπερτάτου ἀγαθοῦ μιᾶς χώρας. Τὸ νομοσχέδιον—ἐσυνηθίσεν ὁ κ. Σπυριδάκης—ἐπηρεάζει ἀμέσως τὴν στοιχειώδη παιδείαν. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ στοιχειώδης παιδεία εἶναι οὐσιαστικτέρα τῆς Μέσης καὶ τῆς Ἀνωτέρας, διότι τῶν δύο τελευταίων τυγχάνουν ἐλάχιστα, ἐνῶ τὴν πρώτην λαμβάνει ἡ μεγάλη πλειονότης τοῦ λαοῦ, ὁ κίνδυνος στρέφεται ἐναντίον αὐτοῦ τούτου τοῦ Ἑλλ.

λαοῦ τῆς Κύπρου. Ὁ ὁμιλητὴς ἀνέτρεξε μετὰ τάλπα εἰς τὰ ἱστορικὰ δεδομένα, ἀναφερθεὶς εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ πολέμου, ὅτε ὁ Κυπριακὸς λαός, παρὰ τὰ παράπανα τὰ ὅποια εἶχεν ἐναντίον τῆς τοπικῆς Κυβερνήσεως, συνστάθη καὶ συνεργάσθη μετὰ τὴν κρατούσαν δύναμιν, διὰ νὰ ἀντεπεξέλθῃ ἐναντίον ἰσχυρότερον ἐπιβουλευτῶν. Τότε—ἀπεκάλυψε ὁ κ. Σπυριδάκης—ἀπεδέχθη καὶ ὁ ἴδιος νὰ συμμετάσχη τοῦ Ἑκπ. Συμβουλίου. Αἱ ἐξουσίαι τοῦ Συμβουλίου τούτου ἦσαν πολὺ περιορισμέναι, ἐν τούτοις ὅμως ἔκρινεν ὅτι μέχρι τῆς λήξεως τοῦ πολέμου, ὅτε—ὅπως διεκηρύττετο—θὰ παρείχετο ἡ ἐλευθερία τῆς νήσου, ἐπεβάλλετο νὰ μετᾶσχη τοῦ Συμβουλίου τούτου, χάριν τῶν συμφερόντων τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας τῆς νήσου. Παρὰ τὰς περιορισμένας ἐξουσίας τὰς ὅποιας εἶχε τὸ Συμβούλιον κατάρθωσεν ἐν τούτοις νὰ συζητήσῃ μετὰ τῶν ἰθύνοντων σπουδαῖα ἐκπαιδευτικὰ ζητήματα (ὅπως τὸ ζήτημα τῆς μορφώσεως τῶν διδασκάλων, τὸ ζήτημα τῶν διδακτικῶν βιβλίων κ.λ.π.) καὶ νὰ διερμηνεύσῃ εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὰς ἀπόψεις τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κύπρου ἐπὶ τῶν ἐκπαιδευτικῶν προβλημάτων τῆς νήσου. Ἐπέτυχε μάλιστα, ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἀναγνωστικά, διότι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου τὸ Γραφεῖον Παιδείας, τῆς συστάσεως τοῦ Ἑκπ. Συμβουλίου, ἐζήτησε καὶ ἔλαβε τὴν ἀδειαν τῆς Ἑλλην. Κυβερνήσεως καὶ ἐξετύπωσεν ἐν Κύπρῳ τὰ ἐν Ἑλλάδι ἀναγνωστικά.

Μετὰ τὴν λήξιν τοῦ πολέμου συνεζητήθη καὶ πάλιν τὸ ζήτημα τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων. Ἡ Διδ. Ὁργάνωσις ἐπρότεινε τότε νὰ γίνῃ ἐπιλογή βιβλίων ἐκδομένων ἐν Ἑλλάδι. Ὁ κ. Σπυρ. ἔ-

φεξε την άποψιν ταύτην, έπιμείνας εις τήν εισαγωγήν εκείνων ακριβώς τών βιβλίων τὰ όποία έχρησιμοποιούντο και έν Έλλάδι. Τό Έκπ. Συμβούλιον κληθέν τότε συνεζήτησε τό ζήτημα. Οί Έλληνες σύμβουλοι εισηγήθησαν ότι έπρεπε νά εισαχθούν εις Κύπρον τὰ αναγνωστικά του Όργανισμου Έκδόσεων Σχολικών Βιβλίων Έλλάδος, όχι μόνον διότι ήσαν παιδαγωγικά κατάλληλα, αλλά και διότι—κατά τήν άποψιν του Συμβουλίου—έπρεπε ή Κύπρος και ή Έλλάς νά αποτελούν εκπαιδευτικήν ένότητα.

Έν συνεχείά ό κ. Σπυριδάκις έτόνισε τήν σημασίαν τών αναγνωστικών βιβλίων μέσα εις τό καθόλου πρόγραμμα τών Δημοτικών σχολείων, ιδιαίτέρως όσον άφορά τήν εθνικήν άγωγήν τών Έλληνοπαίδων.

Πριν ή ακόμη έγκριθη ή εισαγωγή τών αναγνωστικών του Όργανισμου, τό Έκπ. Συμβούλιον υπέβαλε τήν 13.12.45 μακρόν υπόμνημα πρós τήν Κυβέρνησιν επί τών εκπαιδευτικών προβημάτων του τόπου. Τάς άρχάς του 1946 ό τότε προσωρινός Κυβερνήτης εις συνέντευξίν του πρós τό Έκπ. Συμβούλιον δοθείσαν ένώπιον του Συμβουλευτικού Σώματος έτόνισεν ότι «αί παραστάσεις ένός τόσον σοβαρού Σώματος δικαιούνται και θα τύχουν ένδελεχεστάτης μελέτης». Η έλπίς δελτιώσεως τών εκπαιδευτικών μας πραγμάτων ένισχύθη κατόπιν προφορικής αναπτύξεως του όλου ζητήματος εις τόν Κυβερνήτην, προσκαλέσαντα όλως αυθορμήτως έντός όλίγου τὰ μέλη του Έκπ. Συμβουλίου, και τής έπακολουθησάσης έγκρίσεως έκ μέρους του Γραφείου Παιδείας τών Αναγνωστικών του Όργανισμου. Δεκαεπτά όμως μήνας μετά τήν επίδοσιν του ύπομνήματος άπεστάλη εις τὰ μέλη του Έκπ. Συμβουλίου ή άπάντησις του Υπουργού τών Άποικιών, ήτις ήτο έντελώς άποκαρδιωτική. Ο Υπουργός άνεκοίνου ότι ή όλη εκπαιδευτική έξουσία αφήνεται εις τήν Κυβέρνησιν τής Κύπρου, ήτις ήτο ή μόνη υπεύθυνος διά τήν Παιδείαν του τόπου. Άποτέλεσμα τής άπάντησεως εκείνης υπήρξε ή παραίτησις τών περισσότερων εκπαιδευτικών συμβούλων. Ο Υπουργός έν τούτοις—παρά τήν άρνητικήν στάσιν τήν όποίαν έτήρησε δι' όλα τὰ άλλα εκπαιδευτικά ζητήματα του τόπου—όσον άφορά τὰ αναγνωστικά βιβλία διέλαθε εις τήν άπάντησίν του τά εξής: «Αί συστάσεις του Έκπ. Συμβουλίου σχετικές με τὰ αναγνωστικά βιβλία του Δημοτικού Σχολείου έχουν γίνει άποδε-

κταί». Παρά τήν άναγνώρισιν αύτήν του Υπουργού τών Άποικιών, άναγνώρισιν τής όρθότητος—ώς πρós τό ζήτημα του—των άποψεων τών Έλλήνων Έκπαιδευτικών Συμβούλων, ό Διευθυντής τής Παιδείας ήκύρωσε τήν άπόφασιν εκείνην διά μιάς έγκυκλίου του.

Η έκπαίδευσις ένός τόπου—έσυνέχισεν ό κ. Σπυριδάκις—είναι ή βάση τής προόδου του τόπου αύτου. Τό Γραφείον Παιδείας διά τής προσφάτου άποφάσεως του άποκόπτει και τόν τελευταίον έναπομεινάντα δεσμόν μεταξύ τής έν έν Έλλάδι και Κύπρου δημοτικής εκπαίδευσεως. Είς τό σημείον αύτό ό κ. Σπυρ. έμειξε τήν άδιαφορίαν με τήν όποίαν άντιμετώπισε τήν άπόφασιν ταύτην τής Κυβερνήσεως ό πολιτικός κόσμος τής νήσου, αί Σχ. Εφορείαι, τό Έκπ. Συμβούλιον και άλλα σώματα. «Τήν πρόκλησιν αύτήν τής Κυβερνήσεως—έπέραναν ό κ. Σπυριδάκις—πρέπει να τήν άντιμετωπίσωμεν μετά θάρρους, και δι' έντόνου άρνήσεως και διαμαρτυριών να άντιδράσωμεν έναντίον τών νέων δεσμών, ούς επιβάλλει ή τοπική Κυβέρνησις. Ο λαός έχει τήν δύναμιν και πρέπει να άντιδράσῃ, διότι ύστερα από δύο πολέμους υπέρ τής ήθικής και τής έλευθερίας δέν έπρεπε να άποκτηή και ό τελευταίος έναπομεινάντα εκπαιδευτικός δεσμός μεταξύ Έλλάδος και Κύπρου».

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ι. Θ. Κακριδή : Τό μεταφραστικό πρόβλημα. Βιβλιοθήκη του Φιλολόγου άρ. 7. Άθήνα. Έκδοτική Έταιρεία "Ικαρος, 1948. σελ VI+191.

Διά τήν πρώτην έκδοσιν του βιβλίου τούτου που έξεδόθη πoίν 12 χρόνια είχα γράψει έκτενές σημείωμα εις τό ίδιον τούτο περιοδικόν, τόμ. Γ' (1936) σελ. 47 κ. έ. Από ότι παρατήρησα τότε πρós έπανον του μοναχικού τούτου βιβλίου εις τήν έλληνικήν όχι μόνον δέν έχω τίποτε να αναίρσω, αλλά πολύ περισσότερο έχω να τό έγκωμιάσω ως ένα σπάνιον δείγμα παρατηρητικότητας, έπιστημονικότητας και μεθόδου εργασίας. Τό ότι έξεδόθη εις δευτέραν έκδοσιν είναι αρκετόν δείγμα τής εκτιμήσεως που του έδόθη από τόν έλληνικόν εκπαιδευτικόν και έπιστημονικόν κόσμον. Διότι είναι πολύ σπάνιον εις τήν Έλλάδα να βγαίνουν εις δευτέραν έκδοσιν ειδικά έπιστημονικά βιβλία και μάλιστα του φιλόλογου.

Τό έργον συνεπληρώθη με νέας παρατηρήσεις ως πρós τόν χαρακτήρα τής γλώσσης και ως πρós τό πρόβλημα τής

μεταφράσεις, ἀπηλόγη δὲ πολλοῦ φόρτου παραδειγμάτων. Σπανίως εἰς ἑλληνικὸν ἐπιστημονικὸν ἔργον ἀντικρύσθη ἡ μελέτη τῆς ἀρχαίας γλώσσης καὶ τοῦ ἀρχαίου κειμένου μετὰ τὴν βαθύτητα, μετὰ τὴν ὁποίαν ἀντιμετωπίζει τὰ σχετικὰ ζητήματα ὁ Κοκριδῆς. Καὶ σπανιώτερον ἀκόμη μπορεῖ ἓνα ἔργον ἐπιστημονικὸν νὰ ἔχῃ τόσην πρακτικὴν σημασίαν ὅσον τὸ ἔργον τοῦτο. Δὲν θέλω νὰ εἰσελθῶ εἰς τὴν ἐξέτασιν λεπτομερειῶν καὶ εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῶν διαφόρων κεφαλαίων, διότι νομίζω ὅτι μετὰ τὸν τρόπον αὐτὸν θὰ ἐξημῶνα τὸ ἔργον. Ἄλλως τε τὸ ἕκκαμ εἰς τὴν πρώτην μου κριτικὴν ἀνάλυσιν. Τῶσα ἔχω μόνον νὰ συστήσω ὀλόδερμα τὴν μελέτην του εἰς κάθε φιλόλογον τῆς ἀρχαίας φιλολογίας καὶ ἐκπαιδευτικὸν καὶ εἰς κάθε ἓνα τοῦ ἀσχολεῖται μετὰ τὴν μορφὴν καὶ τῆς φύσεως τῶν κλασσικῶν γλωσσῶν.

Τὸ βιβλίον διαβάζεται πολὺ ἀνετα μετὰ τὸν πολὺ ἑλκυστικὸν τρόπον ἐκθέσεως τῶν πραγμάτων παρὰ τὸν ξενίζοντα τρόπον τουρισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἀπὸ ἐτῶν ἤδη ἔχει ὁ συγγραφεὺς εἰσηγήσῃ καὶ ἐφαρμόσει. Τὰ παραδείγματα εἶναι ἀφθονώτατα καὶ θὰ ἐνδιέφερον τὸν φιλόλογον καὶ ἀπὸ καθαρῶς ἐρμηνευτικῆς πλευρᾶς. Ἄλλὰ τὸ βιβλίον προσφέρει καὶ κάτι ἄλλο πολὺ σημαντικώτερον. Σὲ κάμνει νὰ σκέπτεσαι σὰν τὸ μελέτας καὶ νὰ συζητῆς πολλὰς φορὰς νοερὰ καὶ μετὰ τὸν συγγραφέα καὶ μετὰ τὸν ἑαυτὸν σου.

Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙΣ

J. D. Beazley : *Some Attic Vases in the Cyprus Museum.* From the proceedings of the British Academy, vol. XXXIII. London.

Ὁ διαπρεπὴς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης καὶ μέλος τῆς Βρετανικῆς Ἀκαδημίας **J. D. Beazley** γνωστὸς εἰς τοὺς διεθνεῖς ἐπιστημονικούς κύκλους ἰδίως διὰ τὰς περὶ ἀγγείων μελέτας του, εἰς δὲ τοὺς Κυπρίους ἐκ τῆς κατὰ τὸ προπαρελθὸν ἔτος συντόμου ἐν Κύπρῳ διαμονῆς του, μὰς ἔδωσε μὲν πολὺ ἐνδιαφέρουσαν μελέτην περὶ ἀττικῶν τινων ἀγγείων εὑρισκομένων ἐν τῷ Κυπριακῷ Μουσεῖῳ καὶ προερχομένων κυρίως ἐκ τοῦ 5ου αἰ. π.Χ. αἰῶνος. Ἡ ὑπὸ ἐπιθεώρησιν μελέτη εἶναι προῖον τῆς ὀλιγοχρονοῦ τότε ἐν Κύπρῳ διαμονῆς τοῦ σοφοῦ ἀρχαιολόγου.

Τὰ ἀγγεῖα, περὶ τῶν ὁποίων πραγματεύεται ὁ Καθηγητὴς **Beazley** εἶναι ἄλλα μὲν μέχρι τοῦδε ἀδημοσιευτα, περὶ ἄλλων δὲ ἔξ αὐτῶν ἔγινε λόγος εἰς

τινας περὶ Κύπρου δημοσιεύσεις, ὡς τοῦ καθηγητοῦ **I. Myres**, τοῦ Π. Δικαίου κ. ἄ. Διὰ πρώτην ὁμῶς φοράν γίνεται τόση διεξοδικὴ σύγκρισις τῶν ἀττικῶν τούτων ἀγγείων πρὸς ἄλλα γνωστὰ ἐξ ἄλλων μουσειῶν καὶ δημοσιεύσεων καὶ μετὰ τὸσον θετικὰ πορίσματα. Ὁ καθηγητὴς **Beazley**, βαθύτατος γνώστης τῆς ἀρχαίας καὶ δὴ τῆς ἀττικῆς ἀγγειοπλαστικῆς, ἦτο ὁ τὰ μάλιστα ἐνδεειγμένος. Ἐκ τῆς γινομένης συγκρίσεως διαπιστοῦνται τινῶν τῶν ἀγγείων τούτων οἱ ζωγράφοι ἢ οἱ ἀγγειοπλασται καὶ κατατάσσονται μετὰ τῶν λίαν ἐνδιαφερόντων τὴν ἐπιστήμην ὅσον διὰ τοὺς ἐργασθέντας ταῦτα ὅσον καὶ διὰ τὰς παραστάσεις των. Τινὰ τῶν ἀγγείων τούτων εἶναι μονόδικα ἀνευ ἄλλων ἀναλόγων. Μεταξὺ τῶν ζωγράφων τῶν ἀγγείων τούτων καταλέγονται ὁ περίφημος ἀγγειοπλαστὴς τοῦ 5ου αἰ. π.Χ. Τλήσων, ὁ τοῦ 5ου αἰ. π.Χ. Πειστοξένος, ἄλλα δ' ἐκ τῶν ἀγγείων εἶναι τῶν χρόνων τοῦ ζωγράφου Ἀνδοκίδου ἢ τοῦ Ἀντιμένους κ. ἄ. Ἡ μνεία καὶ ἡ σύγκρισις τῶν ἀλλαχῶ εὑρεθέντων ἢ ἐν ἄλλοις μουσεῖοις ἀποκειμένων ὁμοίων ἢ ἀναλόγων ἀγγείων γίνεται μετὰ καταπληκτικῆς ἀκριβείας. Αἱ παρατηρήσεις εἶναι προῖον ἀπεράντου εἰδικεύσεως εἰς τὸ θέμα.

Τὰ πλεῖστα τῶν μνημονευμένων ἀττικῶν ἀγγείων προέρχονται ἐκ τοῦ Μαρίου ἢ ἐν γένει τῆς βορείας ἢ βορειοδυτικῆς παραλίας τῆς νήσου. Τινὰ προέρχονται ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ αὐτῆς (Ταμασοῦ, Κόρνου κλπ). Τὸ πρᾶγμα εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρον ὡς πρὸς τὰ ἱστορικὰ πορίσματα, ὅλ. ὡς πρὸς τὰς σχέσεις Κύπρου καὶ Ἀττικῆς ἀπὸ τοῦ 5ου μέχρι τοῦ 4ου αἰ. π. Χ. Πλὴν τῆς ἐμπορικῆς ἐπικοινωνίας τῶν χωρῶν τούτων μετὰ τῶν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους πρέπει καὶ αἱ παραστάσεις τῶν ἀγγείων νὰ ἔχωσιν ἰδιαιτέραν σημασίαν διὰ τὸν πολιτισμὸν τῆς νήσου κατὰ τοὺς χρόνους τούτους. Ἄλλὰ τὸ πρόβλημα τοῦτο ἐξέφευγε τοῦ σκοποῦ καὶ τοῦ χαρκτηρῆος τῆς μελέτης τοῦ καθηγητοῦ **Beazley**. Διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἀναπτύσσεται καθόλου.

Αἱ παρατιθέμεναι καλῶς τυπωμέναι εἰκόνες εἰς 8 πίνακας εἶναι πολὺ διαφωτιστικαὶ τῆς ὅλης μελέτης. Δυνάμεθα νὰ εἴμεθα εὐγνώμονες πρὸς τὸν διαπρεπῆ ἐπιστήμονα δι' ὅτι διαφωτίζον τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ἀρχαιολογίαν τῆς Κύπρου διὰ τῆς σοφῆς του μελέτης μὰς ἔδωσε.

Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙΣ

Δανάης Τσουκαλά : Τὰ Παραμύθια τῆς Νεφέλης. Οἱ Φίλοι τοῦ Βιβλίου. Ἀθήνα, 1947 σ. 229.

Τῆ νεοελληνικῆ παιδικῆ βιβλιοθήκῃ τὴν πλούτισαν μ' ἓνα ὥραίο παιδικό βιβλίο «Οἱ Φίλοι τοῦ Βιβλίου», μὲ «Τὰ Παραμύθια τῆς Νεφέλης» τῆς κ. Δανάης Τσουκαλά. Τὸ βιβλίο, ὅπως ὅλες οἱ ἐκδόσεις τοῦ ἴδιου Οἴκου, εἶναι καλαίσθητα τυπωμένο, μὲ πολὺ ὥραίες εἰκόνες τοῦ κ. Ε. Σπυρίδωνος, ποὺ κάνουν πιε εὐχάριστο τὸ κείμενο τῶν παραμυθιῶν τῆς κ. Τσουκαλά.

Τὰ παραμύθια εἴτε εἶναι γνωστά, ποὺ τὰ ἀναπλάθει ὁμως ἡ κ. Τσουκαλά, εἴτε καινούργια — γιὰ μένα τουλάχιστο — ἀλλὰ σχεδὸν ὅλα εἶναι γραμμένα μὲ ἀφέλεια καὶ πραγματικὴ κατανόηση τῆς ψυχῆς καὶ τῶν ἐνδιαφερόντων τοῦ παιδιοῦ. Σὲ μερικὰ προσπαθεῖ νὰ ἐμπνεύσει τὴν ἀγάπῃ στὴν Ἑλλάδα καὶ στὰ ἱστορικά της, ἀλλὰ τὰ ἀντλεῖ ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς τῆς ἑλληνικῆς λαογραφίας, ἀλλὰ τὰ μεταπλάθει ἀπὸ διάφορες πηγές καὶ μερικὰ τὰ πρωτοδημιουργεῖ ἢ ἴδια. Ἔτσι, ἐχτὸς ποὺ τὸ παιδί περνάει εὐχάριστες ὥρες μὲ τὸ διάβασμα ἢ ἀκουσμά τους, ταξιδεύοντας σὲ τόπους μαγικούς, στὶς χώρες τοῦ θρύλου ποὺ δημιουργεῖ ἢ φαντασία, μορφώνεται κιόλας μαθαίνοντας ἀπειρα πράγματα γιὰ τὸν τόπο τους καὶ τοὺς ἀνθρώπους, γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὶς ἠθικὲς δυνάμεις ποὺ πρέπει νὰ τὴ διέπουν.

Ἴσως σὲ μερικὰ ὀ διδαχτικὸς σκοπὸς νὰ εἶναι ἀρκετὰ ἐκδηλός, καὶ σὰ νὰ ἐνοχλεῖ μὲ τὸν ὑπερτονισμό του, ὁμως δὲν πιστεύω πὼς τὰ παιδιὰ, γιὰ τὰ ὁποῖα προορίζονται τὰ παραμύθια, μποροῦν νὰ τὸ ἀντιληφθοῦν καὶ νὰ στενοχωρηθοῦν. Οἱ μεγάλοι ἔγιναν βέβαια πολὺ δὺσπιστοι καὶ δύσκολοι στὴν ἀνάγκη τοῦ ἀκρατοῦ διδαχτισμοῦ καὶ ὠφελιμισμοῦ στὴ λογοτεχνία, ὁμως τὰ παιδιὰ δὲν μποροῦν νὰ στενοχωρηθοῦν ἀπὸ τὴν παρουσία του. Ὅπωςδήποτε ὁμως, νομίζω πὼς καλύτερα εἶναι καὶ στὰ παιδικὰ βιβλία νὰ μὴ φαίνεται πὼς ἡ διδασκαλία εἶναι ὁ κύριος σκοπὸς τους, ἀλλὰ ἡ ψυχικὴ εὐχάριστη τοῦ παιδιοῦ. Καὶ ἴσα ἴσα, καλὸς δουλετῆς τοῦ παιδικοῦ βιβλίου εἶν' ἐκεῖνος ποὺ κατορθώνει νὰ συνδυάσει τὰ δυὸ αὐτὰ στοιχεῖα καὶ νὰ τὰ ἰσοζυγιάσει, ὥστε καὶ νὰ θέλγει τὴ φαντασία τοῦ παιδιοῦ καὶ κάτι νὰ τοῦ ἀφήνει γιὰ διδασκαλία.

Μερικὸ τίτλοι παραμυθιῶν εἶναι πρόχειροι καὶ σὰ νὰ μὴ ταιριάζουν ὁλότελα μὲ τὸ περιεχόμενο. (Μικρὸ βέβαια τὸ

κακό : Τὰ παιδιὰ θὰ τοὺς δώσουν τίτλους δικούς των). Καὶ τὰ προλογικὰ λόγια τοῦ βιβλίου ἔχουν κάποια ἐπιτήδευση καὶ δὲ δικαιώνουν τὰ παραμύθια ποὺ ἀκολουθοῦν.

Ὅμως αὐτὰ εἶναι μικρολεπτομέρειες, ποὺ δὲ μειώνουν τὴν πραγματικὴν ἀξία τοῦ ὥραίου παιδικοῦ βιβλίου τῆς κ. Τσουκαλά, ποὺ θὰ τὸ ἀγαπήσουν πολὺ καὶ θὰ τὸ θυμοῦνται γιὰ καιρὸ ὅσα παιδιὰ θὰ ἔχουν τὴν καλὴ τύχη νὰ τὸ διαβάσουν.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

Λουκῆ Ἀκρίτα : Ἀρματωμένοι. Ἀετὸς Α. Ε. Ἀθήναι 1947 σ. 332.

Ὁ τελευταῖος πόλεμος τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ κατοχὴ κατόπιν μὲ τὸ πολὺμορφο δρᾶμα τῶν Ἑλλήνων ἀποτελοῦν μιὰ μοναδικὴ πηγὴ ἐμπνεύσεως θεμάτων γιὰ τὴ Νεοελληνικὴ τέχνη γενικὰ καὶ ἐιδικώτερα τὴ λογοτεχνία. Ἡ μικρὴ χρονικὴ ἀπόστασις ποὺ μᾶς χωρίζει ἀπὸ τὰ δραματικὰ αὐτὰ γεγονότα, ἡ τρομακτικὴ ἐπίδρασις ποὺ ἐξασκούει ἀκόμη αὐτὰ ἄμεσα πάνω στὸν Ἑλληνοὶ λαὸ καὶ κυρίως ἡ συνεχιζόμενη προσπάθεια τοῦ ἔθνους πρὸς ἐπιβίωσιν καὶ ἀνασυγκρότησιν ὕλικὴν δὲν ἐπιτρέπουν τὴν μετουσιώσιν αὐτῶν εἰς τὸ μεγάλο ἔργο ποὺ ἀναμφισβήτητα θὰ γεννηθῆ ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ αὐτὴ περίοδο μελλοντικά, ὅταν θὰ ἐκλείψουν τὰ πιὸ πάνω ἐμπόδια.

Ἔργα ὁμως, ποὺ τὰ θέματα τους εἶναι παρμένα ἀπὸ τὸν πόλεμο καὶ τὴν ἥρωικὴ προσπάθεια τοῦ ἔθνους γιὰ τὴν ἐλευθερία, ἔχουμε πολλὰ καὶ καλά. Ἔνα ἀπ' αὐτὰ εἶναι οἱ «Ἀρματωμένοι» τοῦ Κυπρίου λογοτέχνη Λουκῆ Ἀκρίτα.

Τὸ πεζογράφημα αὐτὸ — ὁ χαρακτηρισμὸς ἐντελῶς συμβατικός — στερεῖται κεντρικοῦ μύθου, ὅπως ἐνοοῦμε τὸν ὄρο στὸ μυθιστόρημα ἢ τὸ διήγημα. Ἀλλὰ στὸ ἔργο ὁλόκληρο εἶναι διάχυτη μιὰ ρωμαλέα κεντρικὴ ἰδέα, ποὺ δὲν ἐκδηλώνεται συγκεκριμένα στὴ δράσι τύπων καὶ χαρακτήρων, ἀλλὰ παραμένει στὶς σφαῖρες τοῦ ἀφηρημένου κι ὡστόσο δεσπόζουσα καὶ κυριαρχικὴ εἶναι ἡ ἰδέα—τὸ πνεῦμα καλύτερα—τοῦ πολέμου. Τὰ λοιπὰ στοιχεῖα — πρόσωπα, τόποι, εἰκόνες, συναισθήματα — δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ βάρβα, γιὰ νὰ στηριχθῆ καὶ νὰ προβάλῃ πιὸ καθαρὰ ἡ ἰδέα αὐτή. Οἱ ἄνθρωποι τῶν «Ἀρματωμένων» δὲν εἶναι χαρακτήρες ἢ τύποι ζωντανοί, ποὺ μὲ τὴ δράσι τους δημιουργοῦν ζωὴ ἢ ἱστορίαν· εἶναι φορεῖς συναισθημάτων καὶ ἰδεῶν, ποὺ γεννιοῦν

ται καὶ ζοῦν ἀπὸ τὸν πόλεμο, παίρνοντας δὲ τὴ μορφή ἀνθρώπων, γιὰ νὰ ζωντανέψουν κάποις συγκεκριμένα καὶ νὰ δώσουν ἀνάγλυφα αὐτὸ πού ἐπιθυμεῖ νὰ ὑποβάλλῃ τὸν ἀναγνώστη ὁ συγγραφεὺς· εἶναι πλάσματα τοῦ συγγραφέως, γιὰ νὰ σαρκώσουν ἰδέα.

Κοντὰ στὴν κεντρικὴ αὐτὴ ἰδέα ὑπάρχει πλούσιο, διακλαδωμένο σ' ὅλες τὶς σελίδες τοῦ βιβλίου, τὸ ἥρωικὸ στοιχεῖο. Ὁ ἐνθουσιασμός, ἡ συνειδητὴ θυσία καὶ ἡ ἥρωικὴ ἔξαρσις, πὺν πλημμυροῦσε τότε τὸν Ἑλληνικὸ λαό, αἰώνιο ἀγωνιστὴ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀρετῆς, προβάλλουν στὸ ἔργο τοῦ Λουκῆ Ἀκρίτα, παίρνοντας κάποια συγκεκριμένη ἐκδήλωσι στὶς σκηνές τοῦ πολέμου, πὺν ἀποδίδονται μὲ ἀπλότητα συγκινητικὴ καὶ πειστικὴ παραστατικότητα. Κι ὑπάρχουν ἀκόμη κάποιες σελίδες στὸ βιβλίον, πὺν τὸ ἥρωικὸ αὐτὸ στοιχεῖο δὲν περιορίζεται νὰ εἶναι ἐκδήλωσις ἥρωικὴ τοῦ Ἑλληνος στρατιώτου, πὺν ἀγωνίζεται γιὰ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τόπου του, μὲ γιγαντωμένο ἀπ' τὸν πόνο γιὰ τὴν τύχην τοῦ ἀνθρώπου καὶ θρεμμένο ἀπ' τὴν ἀπόλυτη καὶ ὀρθὴ συνειδησί τῆς ἀξίας του, σπάξει τὰ στενὰ ὄρια τοῦ «ἐθνικοῦ», γιὰ νὰ ἐκδηλωθῇ σὰν στοιχεῖο ἀπόλυτα ἀνθρώπινο, πὺν ὀπλίζει ὄχι τὸν Ἕλληνα στρατιώτη, ἀλλὰ τὸν ἀνθρώπο, γιὰ νὰ πολεμήσῃ ὄχι τὸν ἐπιδρομέαν, ἀλλὰ ἐνάντια στὴν ἴδια τὴ μοῖραν του. Ἐνα στοιχεῖο, πὺν στὶς ἱστορικὰς στιγμὰς τῆς ἀνθρωπότητος ἀπὸ συνείδησιν ἀτομικὸ ἀνυψώνεται σὲ ἀνθρώπινη ἀρετὴ.

Ἡ μορφή, μὲ τὴν ὁποῖαν παρουσιάζεται τὸ λυρικὸ αὐτὸ μυθιστόρημα, δὲν ἔχει πρωτοτυπία. Θυμίζει εὐκόλως μερικὰ παλαιότερα παρόμοια βιβλία, ἰδιαίτερα δὲ τοῦ δικοῦ μας Μυριβίλλη «Ἡ ζωὴ ἐν τάφῳ». Εἶναι χωρισμένο σὲ τρία μεγάλα μέρη μὲ χαρακτηριστικούς τίτλους καὶ τὸ καθένα τους τεμαχίζεται σὲ τρία κεφάλαια, πὺν οἱ ὑποβλητικὲς τοὺς ἐπικεφαλίδες εὐθὺς ἀπ' τὴν ἀρχὴ προλαβαίνουν τὸν ἀναγνώστη καὶ τοῦ ὑποβάλλουν τί πρέπει νὰ περιμένῃ στὰ κεφάλαια αὐτά. Σ' ὁποιοδήποτε μυθιστόρημα, ὅσο καλὸ κι ἂν εἶναι, ὁ τεμαχισμὸς αὐτὸς δὲν παρουσιάζει τὸ ἔργο μὲ μορφή ἀκατάλληλη. Ἀλλὰ στὸ ἔργο τοῦ Ἀκρίτα, πὺν ὁ τεμαχισμὸς αὐτὸς εἶναι θεληματικὸς, δὲν ἐνοχλεῖ καθόλου, δυναμώνει δὲ τὴ γνώμην πὺς ἰδέα εἶναι ὁ «μῦθος», μόνη ἱκανὴ νὰ συνδέσῃ δυνατὰ τέτοια κομμάτια.

Ἡ γλώσσα τέλος εἶναι ἕνα ἄλλο ση-

μαντικὸ στοιχεῖο τῆς μορφῆς τοῦ ἔργου, πὺν προσφέρει πολλὴν εὐχαρίστησι. Μιά θαυμάσια δημοτικὴ, ἀππλάγμένη ἀπὸ πολλὰς ἐνοχλητικὰς ἀκρότητες, πὺν βοηθεῖ πολὺ τὸν ἀναγνώστη ν' ἀπολαμβάνῃ εὐκόλως καὶ θαυμάσια τὴν οὐσίαν τοῦ ἀναγνώσματος. Μερικὲς χαρακτηριστικὰς Κυπριακὰς ἐκφράσεις, ρήματα ἰδίως, ταιριάζουν ἀπόλυτα στὴ θέσιν τους καὶ νομίζω πὺς μπαίνουν τελειωτικὰ πλέον στὴν πανελληνία δημοτικὴ.

Κλείουμε τὸ βιβλίον μὲ κάποια ἔθλιψη πὺν τελείωσε καὶ μὲ συγκίνησι πολλή, ἀκόμη δὲ μὲ τὴ χαρὰ πὺς τέτοια ἔργα ἥρωικὰ γεννήθηκα ἀπ' τὴν ἥρωικὴν δράσιν τοῦ τόπου μας.

Φ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Οἱ Ἐκθέσεις

Τώρα πὺν ἐκλείσει ἡ Πανελληνία Καλλιτεχνικὴ Ἐκθεσι τοῦ Ζαππεῖου, μπερούμε νὰ κάνουμε τὸν ἀπολογισμὸν τῆς. Τὴν ἐκθεσὴν ἐπεσκέφθησαν 400.000 ἄτομα. Ἀγοράστηκαν 145 ἔργα (103 ἔργα ζωγραφικῆς, 3 γλυπτικῆς, 28 χαρακτικῆς καὶ 11 διακοσμητικῆς) συνολικῆς ἀξίας Δρχ. 182.830.000—Δηλαδή πουλήθησαν πολὺ λίγα ἔργα, ὅταν τὰ συγκρίνουμε μὲ τὸ σύνολον τῶν ἐκτεθέντων. Τὰ μεγαλύτερα ποσὰ γιὰ τὴν ἀγορὰ ἔργων, ἔδωσαν οἱ διάφοροι ὀργανισμοὶ καὶ δημόσιες ὑπηρεσίες δηλ. Ὑπουργεῖον Ἀεροπορίας 4.400.000 Δρχ., ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος 45.000.000 Δρχ., τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας 10.000.000 Δρχ., ὁ Ὄργανισμὸς Ἐκδόσεως Σχολικῶν Βιβλίων 14.000.000 Δρχ., ἡ Ἐταιρ. Παπαστρατῶν 15 ἑκατομ., ἡ Ἐταιρ. Λιπασμάτων 28 ἑκατομ. καὶ διάφοροι ἄλλοι ἰδιώτες 66 ἑκατομ.

— Στὴν αἴθουσα τοῦ «Παρνασσῶς» ἐκθέτει ἡ ζωγράφος Νίκη Γουλανδρὴ 26 λάδια τῆς πολὺ ἀξιοπρόσεχτα. Ἡ καλλιτέχνηδα ἀκολουθεῖ τὸν ἱμπρεσιονισμὸν μὲ ἀπλοποιημένη χρωματικὴ κλίμακα, πὺν ὅμως κόπτεται φτάνει σ' ἕνα μονότονον γκριζοπράσινο χρῶμα σχεδὸν σ' ὅλα τῆς τὰ τοπία. Ἡ ἔλλειψις αὐτῆς τοῦ χρώματος κοπαντὰ σὲ μερικὰ ἔργα νὰ εἶναι σχεδὸν διχρωμία. Εἶναι φανερὸ ὅτι ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς ζωγραφικῆς τῆς ἔχει τὴν βάση του σὲ μερικοὺς ζωγράφους τοῦ Παρισιοῦ, πὺν ἡ ζωγράφος προσπαθεῖ

νά μιμηθῆ. Δὲν ξέρω ἂν τὰ γκριζὰ αὐτὰ χρώματα ἔχουν καμὶαν ἀλήθεια στὰ ἠλιόλουστα τοπία τῆς Ἑλλάδας μὲ τὰ ὀργιαστικά καὶ ζεστά τους χρώματα.

Τὸ Θέατρο

Τὸ Θέατρο Τέχνης ὕστερ' ἀπὸ τὰ «Φαντάσματα» τοῦ Ἰταλοῦ ντὲ Φίλιππο, ἀνέβασε τὸ «Γιάννης Γαβριήλ Μπόρκμαν» τοῦ Ίψεν, μὲ σκηνοθεσία τοῦ Κούν. Τὸ ἔργο εἶχε πολλές φορές ξαναπαιχθῆ καὶ ἡ ὥραία δημιουργία τοῦ Βεάκη στὸ ρόλο τοῦ Μπόρκμαν δὲν ξεχνιέται εὐκόλα. Ὁ Καλλέργης ἐντούτοις εἶναι ἕνας εὐσυνειδητὸς νέος ἠθοποιὸς καὶ κατάρθωσε νὰ κρατήσῃ ἀρκετὰ καλά τὸ δύσκολον αὐτὸ ρόλο — ἕναν ἀπὸ τοὺς δυσκολώτερους τοῦ παγκοσμίου δραματολογίου. Πλάϊ του, ὁ ἴδιος ὁ Κούν στὸ ρόλο τοῦ ὄνειροπόλου Φόλνταλ, ἔδωσε τὴν καλύτερη ὡς τὰ τώρα δημιουργία του, καὶ ἡ Δίς Μιχαηλίδου ἐσημείωσε μὴν ἐξέλιξε καταπληκτικὴ στὸ ρόλο τῆς ἀδελφῆς. Τὸ θέατρο θὰ περιμένει πολλὰ ἀπὸ τὴ νέαν αὐτὴν ἠθοποιό.

— Τὸ Ἑθνικὸ Θέατρο ὕστερ' ἀπὸ τὸ «Ἡμέρωμα τῆς Στρίγκλας» τοῦ Σαίξπηρ, ποὺ παίζεται τώρα στὸν Πειραιά, ἀνέβασε τὴν παλιά του ἐπιτυχία «Ὁ Κουρέας τῆς Σεβίλλης» καὶ τὴν «Καινουργία Ζωῆ» τοῦ Μπόγρη, ἐτοιμάζοντας ἐν τῷ μεταξύ τίς δοκιμὲς γιὰ τὸ νέον ἔργο.

— Στὸ «Ρέξ» ὁ θίασος Κοτοπούλη ἐξακολουθεῖ τίς παραστάσεις του μὲ τὰ «Βρώμικα Χέρια» τοῦ ὕπαρχιστοῦ Σάρτρ.

Ἡ Μουσικὴ

Ἐξαιρετικὴν ἐπιτυχίαν ἐσημείωσε ἡ Συναυλία τῆς Κρατικῆς Ὀρχήστρας Ἀθηνῶν τῆς 26.12.48 μὲ διευθυντὴν τῆς Ὀρχήστρας τὸν Ἄγγλο Μαέστρον Ἄλεκ Σέρμαν καὶ μὲ σολίστ τὴν περίφημη Ἑλληνίδα πιανίστα Τζίνα Μπαχάουερ στὸ κοντσέρτο τοῦ Γκρηγκ γιὰ πιάνο καὶ ὀρχήστρα. Τὸ πρόγραμμα περιελάμβανε καὶ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Ρωμαίου καὶ Ἰουλιέττας τοῦ Τσαϊκόφσκυ καὶ τὴν 7ην Συμφωνίαν τοῦ Μπετόβεν.

— Ἐπίσης ὁ Ἄγγλος Μαέστρος διηύθυνε τὴν συναυλία τῆς Κρατικῆς Ὀρχήστρας τῆς 9.1.49 μὲ ἔργα Ἄγγλων καὶ Ἑλλήνων συνθετῶν: Α. Ρώστον «Σκηνὲς τοῦ δρόμου» (Εἰσαγωγή), Ντέλιους: «Περίπατος στὸν κήπο τοῦ Παραδείσου», Ἐλγκαρ: «Παραλλαγές», Βάρδογλη: «Ἁγία Βαρβάρα», Σκλάβου: «Ἰντερμέτζο ἀπὸ τὴν Κυρὰ Φρο-

σύνη», Καλομοίρη: «Ρωμέικη Σουίτα», Νεζερίτη: «Προανάκρουσμα στοὺς Ψαλμοὺς τοῦ Δαυὶδ», Σκαλκῶτα: «Τέσσερις Ἑλληνικοὶ Χοροί».

— Πολλὲς ἐνδιαφέροντα ἦσαν τὰ ρεσιτάλ ποὺ ἔδωσε ἡ νεγροαμερικανίδα μέτζο-σοπράνο Βιρτζίνια Πάρις, μὲ σειρά «Λίντ», ὄπερας καὶ Νέγρικων τραγουδιῶν.

— Πολὺ ὥραίο τὸ ρεσιτάλ πιάνου τῆς Λίλας Λαλαοῦνη μὲ τὴν «Ἀπασιονάτα» τοῦ Μπετόβεν, τὸ «Καρναβάλι» τοῦ Σούμαν, συνθέσεις τοῦ Φωρέ, Σαμπριέ, Ραβέλ, μιά δικὴ τῆς σύνθεση πάνω σὲ τρία θέματα ἀπὸ τὸν «Ἰππότη τῶν Ρόδων» τοῦ Ρ. Στράους, καθὼς καὶ συνθέσεις τῶν γνωστῶν μουσουργῶν Τόνυ Ὠμπὲν καὶ Τρεμπίνσκυ, ποὺ εἶναι ἀφιερωμένες στὴν καλλιτεχνίδα.

— Ἡ Συμφωνικὴ Συναυλία τῆς 16. 1. 49 μὲ διευθυντὴν τὸν Οἰκονομίδη εἶχε ὡς σολίστ τὸν περίφημο ἀμερικανὸ πιανίστα Κάστιεν, ποὺ ἀκούσαμε καὶ πέρου. Τὸ πρόγραμμα περιελάμβανε: Μότσαρτ: «Συμφωνία εἰς Ρε μείζον» (χωρὶς μενουέττο), Μπράμς: «Κονσέρτο γιὰ πιάνο ἄρ. 1», Βάγκνερ: «Πρελούδιο καὶ θάνατος τῆς Ἰζόλδης», Παλλάντιου: 6 Κομμάτια γιὰ ὀρχήστρα.

Διάφορα Νέα

Στὴ Γαλλικὴ Πρεσβεΐα, ὁ κ. Πρεσβευτῆς ἀπένειμε στὸν ποιητὴ καὶ ἀκαδημαϊκὸ Σ. Σκίπητ τὰ διάσημα τοῦ παρασήμου τῆς Λεγεώως τῆς Τιμῆς.

— Ἡ Ἀφροδίτη τῆς Ρόδου, τὸ ὠραῖο ἀγαλμα ποὺ πήραν οἱ Ἴταλοὶ ἀπὸ τὸ Μουσεῖο τῆς Ρόδου, ξαναγύρισε ἀπὸ τὴν Ἰταλία στὴν Ἑλλάδα, μαζὶ μ' ἄλλες ἀρχαιότητες καὶ ἀρχαῖα κοσμήματα, ποὺ εἶχαν ἀπαγάγει στὴ Ρώμη. Πρὶν μεταφερθῶν στὸ Μουσεῖο τῆς Ρόδου, ἔχουν ἐκτεθῆ γιὰ λίγες μέρες στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Ἀθηνῶν.

— Τὸ νέο Διοικητικὸ Συμβούλιο τῆς Ἑταιρείας Θεατρικῶν συγγραφέων ἀπετελέσθη ἀπὸ τοὺς κ.κ. Γ. Ἀσημακόπουλο, Π. Παπαδοῦκα, Δ. Μπόγρη, Π. Παλαιολόγο, Κ. Βελμύρα, Δ. Γιαννουκάκη, Ἄλ. Σακελλαρίου, Μ. Θεοφανίδη καὶ Σπ. Σπυρόπουλο.

— Πέθανε ὁ διευθυντῆς τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης καὶ ἄλλοτε διευθυντῆς Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας Νικόλαος Μπέρτος.

— Μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν γιορτῶν, ὠργανώθηκε καὶ φέτος στὶς αἴθουσες τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἡ ἔκθεσις τοῦ βιβλίου. Τὸ πλῆθος τῶν βιβλίων καὶ ἡ

στενότητα του χώρου δεν επέτρεψαν τήν καλλιτεχνική τοποθέτηση τών έκθεματων, κ' ἔτσι ἡ ἔκθεση παρουσίασε ἕνα θέαμα ὑπαίθριου διβλιοπωλείου! Ἐξαιρετικήν ἐντύπωση ἐπρόκλεισαν τὰ σχέδια τών Ἑλληνικῶν κοσμημάτων τοῦ Μουσείου Μπενάκη, πού δῆξαν σ' ἕνα θαυμάσιο τόμο μέ τήν ἐπιμέλεια τοῦ Μπενάκη καί μέ τίς μακέτες τοῦ Σπέρλιγκ. Σχετικά μέ τήν ἔκδοση αὐτή σᾶς ἔγραφα πρό μηνῶν.

— Τό Θέατρο Τέχνης τοῦ Κοῦν ἐγκαινίασε σειρά διαλέξεων στό θέατρον Ἀλικῆς κάθε Δευτέρα ἀπόγευμα, μέ θέματα σχετικά μέ τό θέατρο. Πρώτος μίλησε ὁ Αἰμ. Χουρμούζιος: «Ἡ ἐπικαιρότης τοῦ "Ἰψεν", ἀκολούθησε ὁ Γιάννης Σιδέρης μέ θέμα: «Ἡ Νέα Σκηνή». Θά μιλῆσουν ἔπειτα ὁ Μ. Χατζηδάκης, ὁ Κ. Μουσαούρης, ὁ καθηγητής Σιουέλλ, ὁ Ν. Γκάτσος, ὁ Ροζέ Μιλλιέξ κ. ἄ.

— Ἀρχισαν καί οἱ διαλέξεις τῆς Ἑλληνικῆς Ἐταιρείας Λογοτεχνῶν στή Στέγη Γραμμάτων. Πρώτος ὀμιλητής ἦταν ὁ ποιητής καί Πρόεδρος τῆς Ἐταιρείας Κώστας Οὐράνης μέ θέμα: «Ὁ Σατωμπριάν στήν Ἑλλάδα», μέ τήν εὐκαιρία τοῦ 100ετηρίδας τοῦ Σατωμπριάν. Ὁ Οὐράνης διάβασε πολλά ἀποσπάσματα ἀπό τίς ὀραιότερες περιγραφές τοῦ Ἑλληνολότρη συγγραφέα, πού δείχνουν ὅτι στό ἐλάχιστο διάστημα πού ἔμεινε στήν Ἑλλάδα, μπόρεσε νά νοιώσει καί ν' ἀγαπήσει τήν Ἑλλάδα ὅσο κανένας ξένος καί νά χαρεῖ τή φύση τῆς καί νά τήν περιγράψει μέ ποιητικώτατες φράσεις.

Δεύτερος ὀμιλητής ἦταν ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς Ἐταιρείας Στράτης Μυριβήλης στό ὀραιότατο θέμα: «Ἡ γυναίκα καί ἡ Τέχνη». Ὁ Μυριβήλης μέ τό ἀπαράμιλλο καί πλούσιο λεκτικό του, κράτησε ἀδιόπτωτο τό ἐνδιαφέρον τοῦ πληθέστατου ἀκροατηρίου του καί ἐξάντλησε τό θέμα του ἐξετάζοντας τό ἀπ' ὄλης τῆς πλευρές.

Μετά τή διάλεξη πολλοί λογοτέχνες καί φίλοι τους ἔκομαν τήν πῆττα τών Λογοτεχνῶν στίς αἴθουσες τοῦ «Ἀβέρωφ», ὅπου ἀκούστηκαν καί πολλά ποιήματα καί σατυρικά τετράστιχα. Τυχερὸς τῆς βραδυᾶς ἦταν ὁ Καραγάτσης πού θρῆκε τό νόμισμα τῆς πῆττας στό δικό του κομμάτι.

Τρίτος στή σειρά τών διαλέξεων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐταιρείας Λογοτεχνῶν ἦταν ὁ Ἀντρέας Καραντώνης μέ τό τῶσον ἐπίκαιρο θέμα: «Ὁ Κομμουνιστικός Μῦθος». Τ. Μ. Φ.

ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ

Ροδίων Γεωργιάδης.

Τό Π. Γυμνάσιο ἔτέλεσε στίς 16 Ἰανουαρίου πολιτικό μνημόσυνο τοῦ ἀποφίτου του κ' ἀγωνιστοῦ τοῦ Ἀλβανικοῦ μετώπου καί τοῦ κινήματος ἀντιστάσεως, Ροδίωνος Γεωργιάδου.

Ἡ τελετή, πού εἶχε ἕνα ἐξαιρετικά σεμνο καί πατριωτικό χαρακτήρα, διεξήχθη στή μεγάλη αἴθουσα τοῦ Π. Γυμνασίου, ὅπου εἶχε ἀναρτηθῆ ἡ εἰκόνα τοῦ νεαροῦ ἤρωα, πλαισιωμένη μέ τή γαλανόλευκη.

Τό μνημόσυνο ἄρχισε μέ εἰσαγωγική ὁμιλία τοῦ γυμνασιάρχου κ. Κ. Σπυριδάκη, ὁ ὁποῖος τοποθέτησε ἀξιολογικά τό ἔθνικο ἔργο τοῦ Ροδίωνος, τονίζοντας ὅτι ἡ ἀνάσταση τοῦ ἔθνους μας πραγματοποιήθηκε χάρις σ' αὐτές τίς θυσίες. Μετά τόν κ. Σπυριδάκη ὁ κ. Μ. Κιτρομηλίδης ἀνέπτυξε λεπτομερειακά τή ζωή καί τό ἔργο του τιμωμένου ἤρωα. Ὁ κ. Κιτρομηλίδης τόνισε ἰδιαίτερα τήν ἀγνή πίστη, πού ἔτρεφε ὁ Ροδίων στήν ἰδέα τῆς Ἑλλάδας καί περιέγραψε μέ ζωηρά χρώματα τόν ἐθνουσιασμό καί τήν αὐταπάρνηση πού τὸν χαρακτήριζαν. Μέσα ἀπὸ τή ζωηρή ἀφήγησή του κ. Κιτρομηλίδης καί τὰ ἀποσπάσματα τῶν ἐπιστολῶν, πού ὀμιλητής παρένευθε στό λόγο του, πρόβαλε ἀνάγλυφο ὁ ἀγνός καί περήφανος χαρακτήρας τοῦ ἠρωικοῦ αὐτοῦ Κυπρίου, πού ἀφοῦ ὠργάνωσε τό Ἐπαναστατικό Κομμάτο Ἀθηνῶν κ' ὑπηρέτησε μέ σθένος τήν Ἀντίσταση, συνελήφθη ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς καί θρῆκε τό 1944 τὸ θάνατο στίς φυλακές τοῦ Βραδενβούργου. Ὁ κ. Κιτρομηλίδης ἀνέγνωσε ὕμνερα προκήρυξη τοῦ Ἐπαναστατικοῦ Κομμάτου, πού συνέταξε ὁ Ροδίων, κ' ἀπάγγειλε ἕνα ἀγνώστο του ποιήμα.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Σ τὸν τελευταῖον τόμον τοῦ περιοδικοῦ ἀστοῦ περιοδικοῦ *Journal of Hellenic Studies* δημοσιεύονται 4 πολὺ ἐνδιαφέρονται μελέται ἀναφερόμεναι εἰς τὴν Κύπρον:

Ὁ κ. Π. Δίκαιος γράφει περὶ δύο ναυκρατικῶν ποτηριῶν ἐκ Μαρίου, ὁ καθηγητής Γ. Milford περὶ θρησκευτικῶν μνημείων ἀπὸ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους τῆς Κύπρου, ὁ κ. Α. Megaw περὶ 3 βυζαντινῶν βασιλικῶν εἰς τὴν Ἀφέντρικαν τῆς Κερπασίας καί ὁ κ. H. Buckler διὰ τὴν περιόδειαν τοῦ ἐν Κύπρῳ τῷ 1934.

Ἐπίσης εἰδικὸς λόγος διὰ τὴν ἀρχαιολογίαν ἐν Κύπρῳ κατὰ τὴν περίοδον 1945—47 γίνεται εἰς τὸ περὶ ἀρχαιολογίας ἐν Ἑλλάδι ἄρθρον τοῦ Μ. Cook τοῦ αὐτοῦ τόμου.

Εἰς τὰς δημοσιεύσεις ταύτας θά ἐπανελέθῃ τό περιοδικὸν μας εἰς προσεχῆ του ἔκδοσιν πρὸς ἐπιθεώρησιν.

—Ἡ κριτικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Ν. Ρωσσίδη προκηρυχθέντος ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ ἐβράβευσε τό ὑπὸ τοῦ κ. Ξάνθου Λυσιώτη ὑποβληθὲν ποιήμα «Κύπριον ἄσμα» καί ἔδωσε τὸν ἀ' ἔπαινον εἰς τὸ ποιήμα τοῦ κ. Α. Ν. Σολωμοῦνιδῆ «Ὁ Ἵγμος τῆς Κύπρου». Καί τὰ δύο ποιήματα θά δημοσιευθῶν στήν προσεχῆ ἔκδοσιν τῶν «Κυπριακῶν Γραμμάτων».

— Στίς 26 τοῦ Δεκεμβρίου ἔγινε στίς αἴθουσες τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Π. Γυμνασίου ἡ ἔτησια Γενικὴ Συνέλευσις τῶν μελῶν τῆς Ἐταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν.

—Τὴν ἴδια μέρα συγκροτήθηκε στὸ Π. Γυμνάσιο ἡ ἐτήσια Γενικὴ Συνέλευσις τῶν μελῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Ὁμίλου Κύπρου. Ὁ πρόεδρος κ. Κ. Σπυριδάκης ἀνασκόπησε τὴν ἄραξ τοῦ Ὁμίλου κ' ὁ ταμίας κ. Ν. Κρανιδιώτης ἐξέθεσε τὴν ταμειακὴν κατάστασι. Ἐπακολούθησε συζήτηση πᾶνω ἀπὸ διαφορὰ πνευματικὰ ζητήματα, ὕστερα ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἡ Συνέλευσις ἐνέκρινε τὴν ἀποστολὴν διαμαρτυρίας στὸ Διευθυντὴ τῆς Παιδείας γιὰ τὴν πρόθεσιν τοῦ νὰ ἀντικαταστήσῃ τὰ ἐγκεκριμένα ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος ἀναγνωστικὰ εἰθλία τῶν Δημοτικῶν σχολείων μὲ ἄλλα πού θὰ συγγράφονται ἐπὶ τὴν Κύπρον. Ὁ Ὁμιλος ἀντιμετώπισε τὴ χειρονομίαν αὐτῆς Ἀγγλικῆς Κυβέρνησης ὡς προπᾶθεια ἀποκοπῆς τῶν ὀφιστάμενων ἐκπαιδευτικῶν δεσμῶν μεταξὺ Κύπρου Ἑλλάδος, κ' ἀποφάσισε μὲ εἰδικὴν ἐγκύκλιον νὰ διαφασίσει πᾶνω στὸ ζήτημα αὐτὸ ὅλους τοὺς Ἑλληνας δασκάλους τοῦ νησιοῦ. Ἡ Συνέλευσις προχώρησε ὕστερα ἐπὶ τὴν ἐκλογὴν νέου Διοικητικοῦ Συμβουλίου, τὸ ὁποῖον καταρτίστηκε σὲ σῶμα ὡς ἑξῆς: Κ. Σπυριδάκης, πρόεδρος, Α. Μερεμέτης, ἀντιπρόεδρος, Μ. Κυτριμυλίδης, γραμματεὺς, Ν. Κρανιδιώτης, ταμίας καὶ Θ. Σοφοκλέους, Γ. Παπαχαράλαμπος καὶ Χρ. Παπαχρυσοστόμου σύμβουλοι.

—Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου κ.κ. Μακάριος ἐξασπείωσε στὶς 28 τοῦ Δεκεμβρίου Ἐθναρχικὴν Ἐγκύκλιον, ἐπὶ τὴν ὁποίαν καταγγέλλει τὴν Ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν γιὰ τὴν πρόθεσιν τοῦ νὰ ἀποκλείσῃ ἀπὸ τὰ Κυπριακὰ Δημοτικά Σχολεῖα τὰ ἀναγνωστικὰ τοῦ Ὁργανισμοῦ Ἐκδόσεων Σχολικῶν Βιβλίων τῆς Ἑλλάδος.

—Στὶς 28 τοῦ Δεκεμβρίου ἔγινε ἡ ἐτήσια Γενικὴ Συνέλευσις τῶν μελῶν τῆς Ἐνώσεως Ἑλλήνων Χριστιανῶν Ἐπιστημῶν Κύπρου.

—Ὁ κ. Βύρων Κολάσης, καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Ὀδείου Ἀθηνῶν ἔδωσε στὶς 2 τοῦ Γενάρου στὸ Μαγικὸ Παλάτι συναυλίαν ὑπὲρ τῶν οικογενειῶν τῶν μαχομένων Ἑλλήνων στρατιωτῶν.

—Τὴ διαμαρτυρία τοῦ Ε.Π.Ο.Κ. γιὰ τὸ ζήτημα τῶν Ἑλληνικῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων—διαμαρτυρία πού ἐγκρίνουν καὶ υιοθετοῦν ἐξ ὀλοκλήρου τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα»—ἐπακολούθησαν ἀνάλογες διαμαρτυρίες τῆς Ἐνώσεως Ἑλλήνων Χριστιανῶν Ἐπιστημῶν Κύπρου, τῆς Ἐνώσεως Συλλόγων Ἑλλήνων Ἀποφοίτων Κύπρου κ.λ.π.

—Τὸ Λύκειον Ἑλληνίδων Ἀμμοχώστου ἔδωκε τὴν 1ην τοῦ Γενάρου, μὲ ἐθναρχικὴν ἐπιτυχίαν, τὸ 31ον Παιδικὸ τοῦ Θεάτρου.

—Ὁ πρόεδρος τοῦ Ε.Π.Ο.Κ. κ. Κ. Σπυριδάκης μίλησε στὶς 9 τοῦ Γενάρου ἐπὶ τὴν αἴθουσαν τελετῶν τοῦ Π. Γυμνασίου μὲ θέμα: Τὰ Ἑλληνικὰ ἀναγνωστικὰ καὶ τὰ Κυπριακὰ Δημοτικά Σχολεῖα. Ὁ κ. Σπυριδάκης προσκλήθει ἐπαναλάβε τὴν ὁμιλίαν τοῦ στη Λάρνακα.

—Ὁ Δήμαρχος Πάφου κ. Χρ. Γαλατόπουλος καθιέρωσε ἐπὶ τὴν πόλιν τοῦ «Ἐβδομά-

δα Κωστὴ Παλαμᾶ», ἡ ὁποία θὰ ἑορτάζεται κατ' ἔτος τὴν ἑβδομάδα τῆς ἐπετείου τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου Ἑλληνοποιτοῦ. Ἐφέτος ἡ «Ἐβδομάς Κωστὴ Παλαμᾶ» θὰ ἑορτασθῇ ἀπὸ τῆς 20—27 Φεβρουαρίου μὲ τὴν συμμετοχὴ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν, τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων καὶ τῶν πνευματικῶν ὀργανώσεων τῆς πόλεως.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Δρος Κ. Χρυσάνθη, ἱατροῦ: Στοιχεῖα Ὑγιεινῆς τοῦ Παιδιοῦ. Ἐκδότης Γιάγκος Σ. Ἰωάννου, Λευκωσία—Κύπρου. 1948. Τύπος «Κόσμος». Ἰω. Χ. Κυριακίδης, Λευκωσία.

Κώστα Η. Μπέρη: Ἡ Βαβυλωνία τοῦ Δ. Κ. Βυζαντίου. Ἱστορικὴ καὶ σκηνικὴ ἀνάλυσις καὶ ἀναμόρφωσις τοῦ κειμένου. Εἰκονογράφησις Ἀγγ. Σπυριδωνοῦ.

Ἄντρεα Ζώντου: Πέντε Διηγήματα. Ἀθήνα, 1948.

Σαράντου Παυλέα: Τὸ Τραγοῦδι τῶν Ὀκεανῶν. Θεσσαλονίκη, 1948.

Στέφανου Μπολέτση: Ἐπιστροφή. Ἀθήνα, 1948.

Ν. Α. Βεσταντζή: Ἀδαμάντιος Κοραΐς, ὁ παιδαγωγὸς τοῦ ἔθνους μας. Λευκωσία 1948.

Χρ. Ἀγαπίου: Ἐγκόλπιον Ἐκκλησιαστικῶν Ἡμερολογίων τοῦ ἔτους 1949. Ἐν Λευκωσίᾳ.

Loizos Philippou: Paphos. (Second Edition) Nicosia, 1949.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Παρακαλοῦνται ὅσοι συνδρομητὰ καθυστεροῦν ἀκόμη τὴν συνδρομὴν τῶν τοῦ 1949, νὰ τὴν ἐξοφλήσουν. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν διευκολύνουν σημαντικὰ τὴν ἐκδόσιν τοῦ περιοδικοῦ.

Ν. Κ. Ἀ. Σ. Ἰ. ο. ν. Ζάντοβι: Ἐγκρίνεται τὸ «Ἡμερολόγιον». Θὰ δημοσιευθῇ μὲ τὴν σειράν του. Ἡ «Φθινοπωρινὴ Ἑρασιδία» πολὺ ὑποκειμενικὸ. Ὁ «Ριχάρδος» εἶναι πῶς πολὺ ἱστορικὴ ἀφήγησις παρὰ διήγημα. Γράφετε λιγώτερα κ' ἐπεξεργάζεστε περισσότερο τὸ θέμα σας. Ἀπὸ ὅλα λείπει ἡ σύνθεσις κ' ἡ πλατεία πνοή.—Φ. Δ. Ἐ. λ. φ. η. Ἀθήνα: Σὰς εὐχαριστοῦμε γιὰ τὰ καλὰ σας λόγια. Δημοσιεύομε σ' αὐτὸ τὸ τεῦχος ἕνα σας ποίημα. Τὸν Καράϊσκάκη θὰ τὸ δημοσιεύσομε ἀργότερα. Περιμένομε νὰς συνεργάσασθε.

Μόνον στην

Ἐμπορικὴν Ἑταιρείαν «ΕΛΛΑΣ»

(Ἐναντι τοῦ Παρθεναγωγείου Φανερωμένης,
καὶ παραπλευρῶς τοῦ χειμερινοῦ κινηματο-
θεάτρου «ΛΟΥΚΟΥΔΙ»).

Ἰὰ βρῆτε τὰ καλύτερα

ΑΓΓΛΙΚΑ ΚΑΣΜΗΡΙΑ

σὲ περισσότερα ἀπὸ ἑκατὸν γούστα

★ Ποιότητες ἠγγυημέναι

★ Τιμαὶ ἔκτος συναγωνισμοῦ.

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ
ΑΓΟΡΑΠΩΛΗΣΙΑΙ
ΕΝΟΙΚΙΑΣΕΙΣ
ΔΗΜΟΠΡΑΣΙΑΙ

ΓΑΙΩΝ, ΟΙΚΙΩΝ, ΚΤΙΡΙΩΝ, ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ,
ΧΩΡΟΜΕΤΡΙΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ
ΕΡΓΟΛΑΒΙΑΙ ΟΔΟΠΟΙΪΑΣ ΚΛΠ.

**ΕΙΔΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΕΚΤΙΜΗΣΕΩΝ
ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΕΩΣ ΑΚΙΝΗΤΩΝ**

ΤΗΛΕΦ. 599

ΚΑΛΗΣΠΕΡΑΣ

ΤΑΧ. ΚΙΒ. 171

ΜΕΓΑΡΟΝ ΚΥΚΚΟΥ (Α' ΟΡΟΦΟΣ ΑΡ. 1, 2, 3)

ΟΔΟΣ ΛΗΔΡΑΣ ΚΑΙ ΚΥΚΚΟΥ-ΛΕΥΚΩΣΙΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ : ΜΟΥΦΤΗ ΡΑΤΖΗ ΑΡ. 34 — ΠΛΑΤΕΙΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ

Κινηματογράφος "ΛΟΥΚΟΥΔΙ"

★ ΤΙΣ ΚΑΛΥΤΕΡΕΣ ΤΑΙΝΙΕΣ !

★ ΤΑ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΑ ΕΡΓΑ !

★ ΜΕ ΤΟΥΣ ΔΙΑΣΗΜΟΤΕΡΟΥΣ ΕΡΜΗΝΕΥΤΑΣ !

Σᾶς παρουσιάζει πάντοτε ὁ Κινηματογράφος
"ΛΟΥΚΟΥΔΙ"

Τεσσαράρων κινηματογραφικῶν ἐταιρειῶν, τῶν μεγαλντέρων τοῦ
κόσμου, ἐξησφαλίσαμεν τὴν Παραγωγὴν 1948-1949.

ΚΟΛΟΥΜΠΙΑ! ΤΟΥΕΝΤΙΘ ΣΕΝΤΣΑΡΥ - ΦΟΞ! Ρ.Κ.Ο.
ΡΑΤΙΟ ΠΙΚΤΣΑΡΣ! ΓΙΟΥΝΙΒΕΡΣΑΛ-ΙΝΤΕΡΝΑΣΙΟΝΑΛ!

Χρειαζεται νὰ προσθέσωμεν τίποτε ἄλλο ;

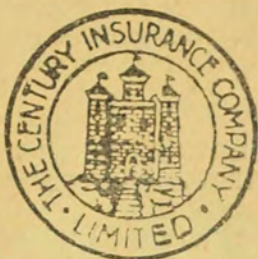
Δεν θὰ ὑπάρξῃ ἔδειψις πλέον...

MILKMAID
SWEETENED CONDENSED MILK
NESTLE PRODUCTS CO. LTD.
CHAMBERLAIN HOUSE, VEVEY, SWITZERLAND

ΓΑΛΑ ΒΛΑΧΑΣ
ΝΕΣΤΛΕ

CENTURY

ΑΡΧΑΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
κατά κινδύνων πυρκαϊᾶς κ.λ.π.

ΕΔΡΑ : ΛΟΝΔΙΝΟΝ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΟ 1832

ΚΕΦΑΛΑΙΑ £ 28 000 000

Συμβόλαια εκδίδονται, αποζημιώσεις κανονίζονται ἐν Κύπρῳ ὑπὸ
τῶν κ. κ.

ΑΔΕΛΦΩΝ ΛΥΣΙΩΤΗ

κατ'ἐυθείαν Ἀντιπροσώπων τῆς Ἐταιρείας Λονδίνου ἀπὸ 15 ἐτῶν

Ἵπενθυμίζομεν τοὺς κ.κ. ἰατροὺς ὅτι :

ΤΑ ΑΙΜΟΠΟΙΗΤΙΚΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ :

HEROLON amp 2 καὶ 5 c.c.

HEROL Capsules

HEROL ELIXIR

HEROL ELIXIR with IRON

HEROL L. Y. H. (Liver, Yeast, Haemoglobin)

τοῦ γνωστοῦ Φαρμακευτικοῦ οἴκου

ALLEN & HANBURYS Ltd.

εὐρίσκονται εἰς τὰ φαρμακεία τῶν διαφόρων πόλεων.

Ἀντιπρόσωπος ἐν Κύπρῳ :

Γ. Α. ΣΤΑΜΑΤΗΣ

Τ. Κ. 215,

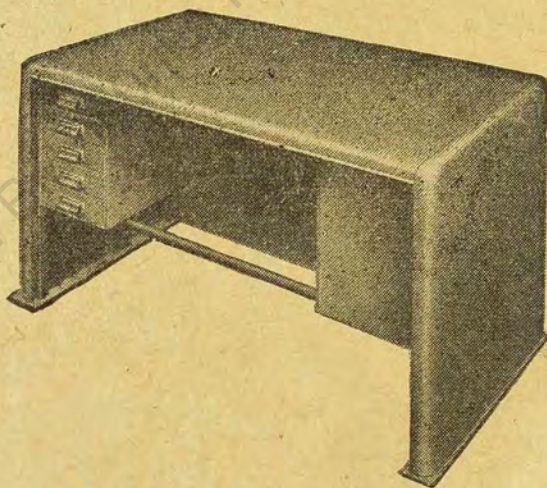
Τηλ. 428

Λευκωσία

MILNERS SAFE COMPANY LTD.

Ἐπιπροσθέτως πρὸς τὴν κατασκευὴν Strong Rooms, Strong Room Doors, χρηματοκιβωτίων κλπ. τὰ ἔργαστάσια «MILNERS» κατασκευάζουν ἐπίσης τὰ παγκοσμίου φήμης :

- ★ STEEL FILING CABINETS.
- ★ STEEL CARD CABINETS.
- ★ STEEL LOCKERS.
- ★ STEEL SHELVING (Adjustable & Fixed).
- ★ STEEL DESKS & TABLES.
- ★ STEEL PARTITIONS (Office & Factory).
- ★ STEEL CUPBOARDS.
- ★ CASH BOXES — DEED BOXES, etc.
- ★ STEEL ROLLING SHUTTERS.
- ★ PARTY WALL DOORS (hinged & sliding).

Διὰ περισσότερας πληροφορίας ἀπευθυνθῆτε πρὸς τοὺς ἀποκλειστικούς ἐν Κύπρῳ ἀντιπροσώπους κ.κ.

Π. Μ. ΤΣΕΡΙΩΤΗ ΛΤΔ.
ΛΕΥΚΩΣΙΑ

Π Ο Λ Υ Γ Ρ Α Φ Ο Ι Κ Α Ι
Μ Ε Τ Α Λ Λ Ι Ν Α Ε Π Ι Π Λ Α Γ Ρ Α Φ Ε Ι Ω Ν

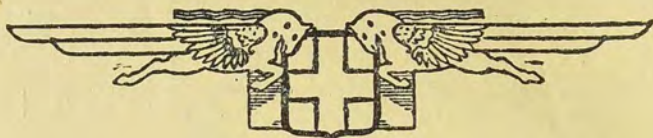
R O N E O

Ἐπιχειρήματα διὰ κάθε Ἐμ-
πορικὴν Ἐπιχείρησιν, Τρα-
πεζιτικούς Οἴκους, Σχολεῖα
Σωματεῖα κ.λ.π. κ.λ.π.

Δ Ι Α Ρ Κ Η Σ Π Α Ρ Α Κ Α Τ Α Θ Η Κ Η

Π Ι Ε Ρ Ι Δ Η Σ & Μ Ι Χ Α Η Λ Ι Δ Η Σ Λ Τ Δ .

Λ Ε Υ Κ Ω Σ Ι Α

ΕΛΛ. Α. Σ

ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΑΙ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ Α.Ε.
ΤΩΝ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΜΕΤΟΧΙΚΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ.

Δισεβδομαδιαῖαι ἀναχωρήσεις.

ΛΕΥΚΩΣΙΑ—ΑΘΗΝΑΙ

καὶ

ΑΘΗΝΑΙ—ΛΟΝΔΙΝΟΝ—ΠΡΕΣΤΓΟΥ·Ι·Κ—Ν. ΥΟΡΚΗ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ—ΑΘΗΝΑΙ 2½ ὥραι

ΑΘΗΝΑΙ—ΛΟΝΔΙΝΟΝ 8 ὥραι

ΛΕΥΚΩΣΙΑ—ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ 25 ὥραι

Τετρακινητήρια πολυτελῆ ἀεροσκάφη.

ΤΑΞΕΙΔΙΑ ΑΝΕΤΑ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΗ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ—ΑΘΗΝΑΙ—ΛΕΥΚΩΣΙΑ

ΑΘΗΝΑΙ—ΛΕΥΚΩΣΙΑ—ΑΘΗΝΑΙ

ΜΕ ΤΑ ΕΚΔΡΟΜΙΚΑ ΕΙΣΙΤΗΡΙΑ ΙΣΧΥΟΣ 30 ΗΜΕΡΩΝ
ΜΟΝΟΝ ΜΕ £ 33.0.0

Πληροφορίαι : Κεντρικὸν Πρακτορεῖον

ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΩΝ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΩΝ «ΕΛΛ.Α.Σ»

ΟΔΟΣ ΛΗΔΡΑΣ 50, Τ.Κ. 196, ΤΗΛ. 528, ΛΕΥΚΩΣΙΑ

Ἐπίσης :

ΛΕΜΕΣΟΝ

ΤΗΛ. 106 Τ.Κ. 46

ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΝ

ΤΗΛ. 36

Τ. Κ. 37

ΛΑΡΝΑΚΑ

ΤΗΛ. 56 Τ.Κ. 59

ΚΕΡΥΝΕΙΑ

ΤΗΛ. 18 Τ.Κ. 6

Καὶ ὅλα τὰ ἀνεγνωρισμένα Πρακτορεῖα Ταξιδιῶν.

Ἐπιθεωρητὴς Ἱδιοκτῆτης : Ν. Κρανιδιώτης, Λευκωσία
Τύποις : «ΚΟΣΜΟΥ» Ι. Χ. Κυριακίδη, Λευκωσία